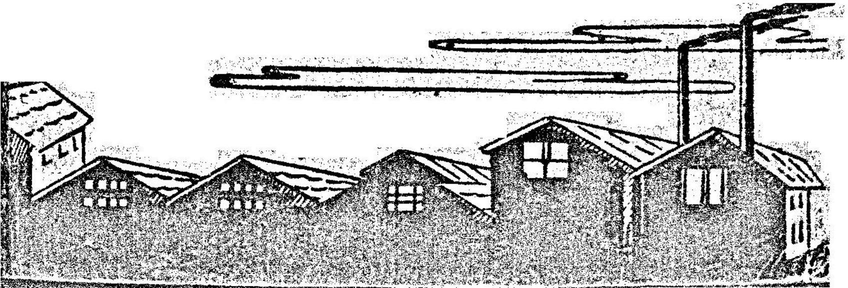

ପ୍ରଗତି ସାହିତ୍ୟ ମନ୍ଦିର ଅବଦାନ

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦାସ

ପ୍ରକାଶକ

ସାରସ୍ୱତ ଭଣ୍ଡାର, କଟକ

ମୂଲ୍ୟ ୫୦ ପ

Presented to Pragati Utkal Sangha.
by B. Nayak

ପ୍ରଗତି ଉତ୍କଳ ସଂଘ ଲାଇବ୍ରେରୀ
ନଂ ୨/୫୩୬
ତା ୧.୮.୮୦
ରାଉରକେଲା

ଉପହାର

ଉ/475

ଭିକାରି ଜୀବନରେ ବାଟ ଚଲା ସରିବାର ନୁହେଁ—ସରିବ ନାହିଁ । ବେଳ ବୁଡ଼ିଲା···

ବୁଢ଼ାଟି ସ୍ୱପ୍ନ ରାଇଜରୁ ଫେରିଅଇଲା ପର ଡାକିଲା—ଅନୁ ! ମା' ମୋର···ଠିଆ ହ ।

ଏଗାର ବାର ବରଷର ଝିଅଟିଏ ଅନୁ । ତାର ସୁନ୍ଦର ଗୋରା ଦେହଟି ମଳିନହିଆ—ଅଙ୍ଗନୂଟର କାଳି ପଡ଼ି ଯାଇଛି, ମୁହଁଟି ତାର ଶୁଖିଲା—ଆଖିରେ ନରମ ଚାହାଣି ।

ସେଦିନ ଭରି ଖାଇଁ ନିଅ ଖରା । କେତେ ଗାଁ ଗଣ୍ଡା, ବାରଦୁଆର ବୁଲି ହାଲିଆ ହୋଇ ଫେରି ଆସୁଥାନ୍ତି । ବୁଢ଼ାର ଡାକରେ ଅନୁ ବୁଲି

ପଡ଼ି ଟିଏ ହୋଇ ଯାଇ କହିଲା—କ'ଣ ବାବା, ଆଜି କ'ଣ ଚାଲି ପାରୁନ ନାହିଁ ! ତମର ଗୋଡ଼ ହାତ ବଡ଼ ବାଧୁଛି । ଏଇ ଗଛ-ମୂଳେ ବସିପଡ଼, ଗୋଡ଼ ଟିକିଏ ଚିପି ଦେବି ।

ବୁଢ଼ାଟି ନିଜ ଅଡ଼କୁ ଝିଅଟିକୁ ଆଉଜେଇ ଆଣି ଥର ଥର ଗଳାରେ ତାର ନୁଖୁରା ବାଳ ଉପରେ ହାଡ଼ୁଆ ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଡ଼ାକ ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ କହିଲା—ତୋର ବି ମୋ ପାଇଁ ଚିନ୍ତା ମା' ! ମୋ ପାଇଁ ଭଗବାନ ଭାବି ନାହାନ୍ତି—ଦୁନିଆ ଭାବି ନାହିଁ—ଆଉ ତୁ ! ବୁଢ଼ାର ପଞ୍ଜରା ଥରାଇ ନିଶ୍ୱାସଟା ବାହାରି ଆସିଲା—ଆଉ ଆଖିରେ ଲୁହ ଛଳ ଛଳ ।

—ବାବା, କାନ୍ଦୁଛ ? ଭାରି କଷ୍ଟ ହେବଣି ନା ?

—ନାଇଁ ମା', ମୋତେ କିଛି କଷ୍ଟ ହେଉନାହିଁ, ତୋର କଷ୍ଟ ! କେତେ ବାଟ ଚାଲିଲଣି ମା ଝିଅଟି ମୋର ! ଆହା, ମୁହଁଟି କଳାକାଠ ପଡ଼ି ଗଲାଣି ତ ! ବୁଢ଼ାଟି ଦଣ୍ଡେ ନୀରବ ରହି ତାର ଝାଳିଆଁ ମସିଆ ଲୁଗାଟିରେ ଅନୁର ମୁହଁଟିକୁ ପୋଛିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସେହି ଟିକକ ଆଦର ସ୍ନେହରେ ଅନୁର ଶୁଖିଲା ମୁହଁଟି ସତେଜ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଦେହରେ ବି ତାର ବଳ ଆସିଛି ।

—ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବା ମା' । ବେଳ ବି ଅସ୍ତ ଗଲାଣି, ତୁ ବି ବାଟ ଚାଲି ଚାଲି ଥକି ଗଲୁଣି । କେତେବେଳେ କ'ଣ ମନ୍ଦଏ ତୋରାଣି ପିଇଥିଲୁ, ସେ କ'ଣ ଆଉ ପେଟରେ ଥିବ । ଏଇ ବରଗଛ ମୂଳଟି ବେଶ ହୋଇଛି, ଏଇ ସବୁ ଥାନ ତ ଆମ ଭଳି ଭିକାରୀଙ୍କର ଭଲ ଥାନ । ଯା'ର ମୂଳେ ଗଣ୍ଡିଏ ବସାଇ ଦେବା । ଖରା ଦିନ ତ,

ଆମ ଭଳି ଆଉ କିଏ ଆସିବ ତ ଏଇଠି ଶୋଇଯିବା, ନୋହିଲେ ହେଉଛି ଗାଁ, ଖୁଣ୍ଟା କାହାର ପିଣ୍ଡାପହଣ୍ଡରେ କଟାଇ ଦେବା ।

ଅନୁଟି ନରମ ଗଳାରେ କହିଲା—ନା ବାବା, ଆମେ ସବୁଦିନେ ଯେଉଁଠି ରହୁଛେ, ସେଇଠିକି ଚାଲ । ମୋ ଗୋଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଉ ନାହିଁ, ମୁଁ ଚାଲିଯିବି ଯେ । ସେଠି ପହଞ୍ଚିଲେ ତମେ କଥର ପାରେ ଶୋଇଯିବ, ମୁଁ ଚାଉଳ ଗଣ୍ଡିଏ ବସାଇ ଦେବି । କାଲି ପଛଟେ କୁଆଡ଼େ ଆଉ ଯିବାନାହିଁ । ଆମର ଯାହା ଚାଉଳ ଅଛି, ଅଳ୍ପ ବହୁତେ ଦି' ଦିନ ଚଳିଯିବ··· ।

ଧରମ ଦେବତା ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ଢଳି ପଡୁଥିଲେ । ବୁଢ଼ା ସହର ଆଡ଼କୁ ଥରେ ଚାହିଁ କହି କହି ଚାଲିଲା—ହଉ ମା' ଚାଲେ; ଆମର ସବୁଦିନିଆ ରହିବା ଥାନ ! ସେ ଯାଉଛି—ମହିଷ ଯାଉଛନ୍ତି—ସବୁ ଜଳିପୋଡ଼ି ଯାଉଛି, ଚାଲ ମା, ଚାଲ ।

ଆଗରେ ଅନୁ—ପଛରେ ବୁଢ଼ା, ଅନ୍ଧର ଦି'ପା ବାଟ । ଆଗେ ଆଗେ ଅଙ୍କାବଙ୍କା ହୋଇ ଅଣଓସାରିଆ ମାଟି ରାସ୍ତାଟିଏ ଲମ୍ବି ଯାଇଛି କାହିଁ କେଉଁଠି ଦୂରକୁ । ଦୁଇ ପାଖରେ ଭୁଷା ହଳ କଅସ୍ତି । ଟିକିଏ ଦୂରେଇ ଦୂରେଇ ଗଛପତ୍ର ଘେରା ଛୋଟ ଛୋଟ ଗାଁଟି ମାନ ।

× × ×

ଜମିଦାର ମଦନବାବୁଙ୍କ ଘର । ଦି'ମହଲା କୋଠା, ଆଗରେ କଚେରୀ ଘର । ଟିକିଏ ଦୂରେଇ ଘୋଡ଼ାଶାଳ ପଛପଟେ କେଉଁ କାଳର ପୁରୁଣା ଆମ୍ବଗଛଟିଏ । ତାର ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ପଥର ପାହାଚ ବନ୍ଧା ସୁନ୍ଦର ପୋଖରୀ ।

ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ଘର ସାଜସଜ୍ଜା, ଯିବା ଆସିବା ଦାଣ୍ଡୀ ପରବାସ୍ତ ଦେଖିଲେ ବାଟର ଭକାସ୍ତ ଅନୁଭବ କରେ, ସ୍ୱର୍ଗ ଆଉ କେଉଁଠି ନାହିଁ—ଏଇଠି ସ୍ୱର୍ଗ । ଧର୍ମବଳରୁ ଏମାନେ ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି ।

ଘୋଡାଶାଳ ପଛପଟ ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳେ ଭଙ୍ଗାଚୁଟା ପତର କୁଡିଆଟିଏ । ସେଇ କୁଡିଆ ଭିତରେ ବୁଢ଼ା ଆଉ ଅନୁର ତିନୋଟି ବର୍ଷ କଟି ଗଲାଣି । ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଜମିଦାରଙ୍କ ଲୋକେ ବେଳେ ବେଳେ ଧମକା ଧମକି କରୁଥିଲେ । ଏବେ କିନ୍ତୁ ସେସବୁ ନାହିଁ । କିଏ କାହାର ଖବର ରଖୁଛି ।

ଅନୁ ଆଉ ବୁଢ଼ା ସେଦିନ ସେଠି ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଠାକୁର-ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଘଣ୍ଟି ବାଜିଲାଣି ।

ବୁଢ଼ାଟି ଘୋଡାଶାଳ ପିଣ୍ଡାରେ ନଥି କରି ବସି ପଡିଲା । ଅନୁ ତର ତର କରି ଗୁଡ଼ିଲ ବୁଜୁଲାଟି କୁଡିଆ ଭିତରେ ରଖି ଦେଇ, ଛୋଟ ମାଠିଆଟିରେ ପୋଖରୀରୁ ପାଣି ମୁନ୍ଦାଏ ନେଇ ଆସି କହିଲା, ଗୋଡ ଧୋଇପକା । ମୁଁ ପାରି ଦେଉଛି ସେଇଠି ଶୋଇପଡ, ଭାତ ରନ୍ଧା ସାରିଲେ ମୁଁ ଯାଇ ଉଠାଇବି ।

ବୁଢ଼ାଟି ଅଣ୍ଟାରେ ଭରା ଦେଇ ଉଠି ଗୋଡ ଧୋଇସାରି ଅନୁ ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲା—ତୁ ଗୋଡ଼ ଧୋଇପକା ଟିଅ । ମୋତେ ଜମାରୁ କଷ୍ଟ ହୋଇନାହିଁ । ତୁ ଅଖା ଖଣ୍ଡିକ ପକାଇ ମୋର ପାଖରେ ଥିର ହୋଇ ବସ । ମୁଁ ଗଣ୍ଡିଏ ଫୁଟାଇ ଦେଉଛି । କେତେବେଳେ ଗଣ୍ଡିଏ କିଏ ହାତମାଣିଆ କରି ଦେଇଥିଲା—ଖାଇଥିଲୁ, ପୁଣି ତୁ ରାନ୍ଧିବୁ, ଆଉ ମୁଁ ଶୋଇବି ! ମା'ଟା ପରି ମୋ

କଥା ମାନେ । ତୁ ବସ, ମୁଁ କରି ଦେଉଛି । ବୁଜୁଳାରେ ଅଛି, ସେ ସାହୁ ଘରୁ ପଇସାକର ମୁଢ଼ି ଭୂଜା କିଣିଥିଲି ପରା, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପାଟିରେ ପକା ।

ଅନୁ ଡର ଡର ହୋଇ କହିଲା—ନା ବାବା, ତୁମେ ବୁଢ଼ା ମଣିଷ । ତମେ ସେଇଠି ବସ, ମୁଁ କରିଦେବି ଯେ । ବୁଢ଼ା ଅନୁଟିକୁ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଜାକି ଆଣି ଥର ଥର ଗଳାରେ କହିଲା—ମା ଅନୁ ର ମୋର କେତେ ବୁଝି ! ବୁଢ଼ାର ଆଖିରୁ ଦି'ଟୋପା ତତଲା ଲୁହ, ଅନୁର ନୁଖୁରା ବାଳ ଉପରେ ପଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇଗଲା ।

ଅନୁ ସେଇ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ବୁଢ଼ା ମୁହଁଆଡ଼େ ଅନାଇ ନରମ ଗଳାରେ କହିଲା—ବାବା, ତମେ ସବୁଦିନେ ଖାଲି ଇମିତି ମନକଷ୍ଟ କରି କଥା କହୁଛ—କାନ୍ଦୁଛ······

—ନା ମା' ଆଉ କାନ୍ଦିବି ନାହିଁ, ତୋରି ପାଇଁ ପରା ବଞ୍ଚି ରହିଛି ।

ଜମିଦାରଙ୍କ ଘରୁ, କେତେଟା ବଲ୍ବ ଚକ ଚକ ଧଳା ନେଳି ଆଲୁଅ ଜଳି ଉଠିଲାଣି । କୋଠା ଛାତ ଉପରେ ହସ ଖୁସି, ଗ୍ରାମୋ-ଫୋନର ମଧୁରସ୍ୱରଣୀ ପବନରେ ଭାସି ଯାଉଛି କେତେ ଦୂରକୁ ।

ଅନୁ ସେଇ ପତର କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଅଣ୍ଡାଳି ଅଣ୍ଡାଳି ଦିଆସିଲିଟି ଖୋଜି ବାହାର କରି ଡିବିଟି ଲଗାଇ ଦେଲାଇ କହିଲା—ବାବା, ତେଲ ସରିଲାଣି, ଆଜି ରାତିକ ଯିବ କି ନଯିବ ।

—ମା', ଆମ ଭିକାରୀ ଘରେ ଗୋଟିଏ ଦିନ—ଗୋଟିଏ ଯୁଗ ସଙ୍ଗେ ସମାନ, ଆଜିକ ଯାଉ ।

ଅନୁ ଗଛମୂଳେ ଇଟା ତିନିଖଣ୍ଡି ସଜାଡ଼ି କାଠିକୁଟା ଦି'ଖଣ୍ଡି ମୁହଁ ଦେଇ ହାଣ୍ଡିଟି ବସାଇ ଦେଲା ।

ଚୁଲିପାଖ ଅଳିଅରେ ବସି ମାଗି ଆଣିଥିବା ପରିବା ଗୁଡ଼ିକ ପିଠାଇ ଦାନ୍ତୁରା ଛୁରୀ ଖଣ୍ଡିକରେ କାଟୁ କାଟୁ ଅନୁ ଡାକିଲା—ବାବା ?

—କଣ କରିବ, କହ ମା' ସେଠିକୁ ଯିବ ?

ନାଇଁ, ଯେଉଁ ପରିବାଗୁଡ଼ାକ ମାଗି ଆଣିଛେ, ସେଥିରୁ ମୋଟେ ତିନିଗୋଟା ଭଲ ବାହାରିଲା । ସେଥିରୁ ଅଧେ ପାଚିଲା, କିଏ ପଚା, କିଏ ପୋକା ଅଉ କେଇଟା ଶୁଖୁଟା । ମାଗିବା କଥା, ଯାହାର ଇଚ୍ଛା ହବ ଦେବ, ନଇଲେ ନାଇଁ । ଆମେ ବାବା କାହାକୁ କ'ଣ ଦବାକୁ ବଳାଉଥିଲେ ? ଦେବାଠୁଁ, ଏ ପୋକା ସଢ଼ା ନଦେଇଥିଲେ ତ ଭଲ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା । ପଚି ସଢ଼ି ଯାଉଛି, ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉଛନ୍ତି, ଗରିବଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଭଲ ଦେଲେ କ'ଣ ସରିଯାଆନ୍ତା ।

—ହଁ ମା', ମାଗିବା କଥା, ଯିଏ ଯାହା ଦେଲେ ଆମର ଭଲ । ଯାହା ଅଛି ସେଇଆକୁ ସିଝାଇଦେ । ସେମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ଭିକାରି-ଗୁଡ଼ା ମଣିଷ ପରି ଦିଶନ୍ତି ନାହିଁ । କୁକୁର ମାଙ୍କଡ଼ଙ୍କଠୁଁ ହୀନ । ଆମ କରମ, ତାଙ୍କୁ କାହିଁକି ଦୋଷ ଦେବା ।

ଅନୁ ପଚୁସଢ଼ା ପରିବାଗୁଡ଼ାକୁ ଦୂରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ବାକିତକ ପଲମରେ ଯୋଗାଡ଼ି ରଖିଲା ।

ଆଗ ଜମିଦାରଙ୍କ ଘରୁ ମାଛ, ମାଂସର ବାସନା ପବନରେ ମହକ ଆସୁଥାଏ । ରାତି ପ୍ରାୟ ଦ'ଘଡ଼ି ହେବ । ପାଖ ଢୋଡ଼ା ଘାଡ଼ିଆର ବୁଢ଼ାଟି ଖାଇସାରି ପଦାକୁ ଆସି କହିଲା—କି ଟିଲି ଝିଅ, ଖାଇ ସାରିଲଣି । ନିଆଁ ଟିକିଏ ଦେଲୁ ?

ଅନୁ କହିଲା—ନା, ଖାଇନୁ ମଉସା । ହେଇ ନିଅ ନିଆଁ । ଘାଡ଼ିଆ ବୁଢ଼ାଟି ନିଆଁ ନେଇ ଚାଲିଗଲା ।

ରାନ୍ଧି ସାରି ଅନୁ ଡାକିଲା—ବାବା ଆସ, ବେଳେଇ ସରିଗଲାଣି । ବୁଢ଼ା ଉଠି ଆସି କଦଳୀ ପତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ପାରି ଦୁହେଁ ଖାଇ ବସିଲେ ।

ପବନରେ ପୁଣି ଭାସି ଆସିଲା ମାଂସ ଝୋଳର ବାସନା ।

ଅନୁ ଭାତ ଗୁଣ୍ଡିଏ ପାଟିକୁ ନେଇ ତରକାରି ଟିକିଏ ନେଇଁ ନେଇଁ କହିଲା—ମାଂସ ଝୁଣି ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗେ—ନା ବାପା ? ଅନୁ ଆଉ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ ।

ଅନୁର କଥା ପଦକ ବୁଢ଼ା ଅନ୍ତର ଭିତରେ କେଉଁଠି ଯେ ବାଜିଲା, ବୁଢ଼ା ନିଜେ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାର ଭାତଗୁଣ୍ଡାଟି ଅଧେ ଅଧେ ହାତରେ ଅଟକି ଗଲା ।

ପୁଣି ଅନୁ କହିଲା—ଖାଉନା, ତଣ୍ଟିରେ କ'ଣ ଲାଗିଲା ? ପାଣି ଗରା ପାଖରେ ଅଛି ।

—ନା, ମା', ତଣ୍ଟିରେ କିଛି ଲାଗିନାହିଁ । ଆମେ ପଖ ଭାତର ଭିକାରି, ମାଂସ ଝୋଳ କଥା କାହିଁକି ଭାବିବା । ଅଚ୍ଛା ହଉ, ମଗାଯାଉ ପଇସାରୁ ମୋ ଅଣ୍ଟାରେ ତିନିଟଙ୍କା ହେଲାଣି । ଏଣିକି ଯେଉଁ ଗାଁରେ ମାଂସ ହବାର ଦେଖିବା, ପାଏ ଗଣ୍ଡେ ଆଣିବା ଯେ, ତୁ ଖାଇବୁ ।

ଅନୁ ମନରେ କ'ଣ ଭାବି ଚୁପ ରହିଲା ।

ଖାଇ ସାରିଲେ, ଛିଣ୍ଡା କନ୍ଥା ଉପରେ ଅଖା ପାରି ଦିଅନ୍ତି । ଅନୁ ଶୋଇପଡ଼େ । ବୁଢ଼ାଟି ତାର ପାଖରେ ବସି ପିକା ଖଣ୍ଡିଏ ଟାଣୁ ଟାଣୁ ସେଇଠି ଶୋଇପଡ଼େ । ଦି'ଘଡ଼ି ରାତି ହୁଏ—ଜମିଦାର

ଘରୁ ଅଲଗା ଲାଗେ —ନୂଆ ଗଜେଇଁ ସାଇଁ 'ସାଇଁ', ସେଥିକି ବୁଢ଼ା ଆଖିକୁ ଆଉ ନିଦ ଆସେ ନାହିଁ । ଡଙ୍ଗାଙ୍ଗପଡ଼ା ମଶାଝାଏ କାମୁଡ଼ିଲେ ଅନ୍ୟ ବି ନିଦରେ ଗୋଡ଼ ହାତ ବାଡ଼େଇ ହୁଏ । ବୁଢ଼ା ଉଠି ବସି ଅନ୍ୟ ଉପରେ ହାତ ବୁଲାଏ । ଝାଲ ବୋହିଲେ ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗା କାନିରେ ପୋଛିଦେଇ, କରଡ଼ା ପତ୍ରର ବିଞ୍ଚଣା ଖଣ୍ଡି ହଲାଏ, ଆଉ ସେହି ନିଶବ୍ଦ ରାତିରେ ବସି ବସି ତାର ଅତୀତ ଜୀବନ ଆଡ଼କୁ ଆଖି ପକାଏ । କାହିଁ ସେକଥା କେତେ ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲାଣି...... ଆଖି ପାଏ ନାହିଁ ।"

ଦିନ ପରେ ଦିନ ଗଡ଼ି ଚାଲେ ତା ସଙ୍ଗେ ଗଡ଼ି ଚାଲିଥାଏ ଭିକାରି ଜୀବନର ସ୍ୱାଭିମାନିଆ ଦିନ ଗୁଡ଼ିକ......

ଜୀବନରେ ଆସେ ମଧୁର ଯୌବନ । ତା ବିଚାରରେ ଧନୀ, ଦରିଦ୍ର କିଛି କାରଣ ନଥାଏ । ସେ ତାର କଅଁଳ କାଉଁରି ହାତକୁ ବେଳକାଳ ଜାତି ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହରେ ବୁଲାଇ ଆଣେ । ତା ମନଟି ଭାରି ସରଳ, ସେ ଚାହେଁ ସବୁରି ଦେହ ମନରେ ପଦ୍ମବଣିଜା ଦେଖିବ—ସବୁରି ଆଖିରେ ମନଭୁଲା ଚାହାଣି—ଅଧରରେ ମନ୍ଦ ବୋଲା ହସ ଦେଖି ନିଜେ ମୁଗ୍ଧ—ତନ୍ମୟ ହେବ ।

ଅନୁ ସେଥିରୁ ବାଦ୍ ଯାଇନାହିଁ । ତାର ମଳମସିଆ ଦେହରେ ଯୌବନ ତାର କାଉଁରି ହାତକୁ ବୁଲାଇ ଆଣିଛି । ତା ଆଖିର ମଳିନ ଚାହାଣି ଏବେ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଯାଇଛି—ତାର ଶୁଖିଲା ଗାଲ ଦୁଇଟି ସତେଜ ଫିକା ଲାଲ୍ ହୋଇ ଉଠିଛି । ତାର ମନରେ ଆସିଛି ବଡ ଗୋଳମାଳିଆ ପରିବର୍ତ୍ତନ—ତାର ଦେହ ମୁଣ୍ଡରେ ଆସିଛି ରୂପଲାବଣ୍ୟର ତେଜ । କିନ୍ତୁ ସେ ଗରିବ—ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରୀ, ତାର ଦୁନିଆରେ ବାପଟି ଛଡ଼ା କେହି ନାହିଁ ।

ସକାଳ ହୁଏ । ସବୁଦିନ ପରି ଦାନ୍ତପଟି ଘସି ଅନୁ ଚାଲେ ଆଗେ ଆଗେ—ବୁଢ଼ା ଚାଲେ ପଛେ ପଛେ—ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ହୋଇ ଭିକ୍ଷା କରି ।

ଅନୁ ବାଆଁ ଗୁଲ୍ଲି ଗୁଲ୍ଲି ଖାଲି ସବୁଜ ବନଟିରେ କେତେ ଗୋଳମାଳିଆ କଥା ଗଜୁରି ଉଠେ—ଅନୁ ନିଜକୁ ଭୁଲି ଆଗକୁ ପାଦ ପକାଏ..... କିନ୍ତୁ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅନୁକୁ ଦେଖି ଦେଖି ବୁଢ଼ାଟିର ଅନ୍ତରରେ କିଏ ତତଲା ଶାବଳ ଭୁଷିଦିଏ। .....ଅନୁ ତ ଆଜି ନିହାତି ଛୋଟ ପିଲା ନୁହେଁ! ଆଉ କେଇଟି ଦିନେ...... ବୁଢ଼ାର ମନ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଯାଏ। ଉପାୟ! ଏହାପରେ ସେ କ'ଣ ଅନୁକୁ ନେଇ ବାରଦୁଆର ବୁଲି ପାରିବ! ସେ ଯଦି ଆଉ କେଇଦିନେ ଆଖି ବୁଜେ! ମଣିଷ ଜୀବନ ପାଣି ଫୋଟକା। ବୁଢ଼ାର ଆଖି ଆଗରେ କଳା ପଟଳ ପଡ଼ିଯାଏ। ବୁଦ୍ଧି ଦିଶୁନାହିଁ, ବୁଢ଼ାର ପାଦ ଅଟକି ଯାଏ।

ହାଟ ପାଳି ଦିନ ବାର ଦୋକାନ ବୁଲି ବୁଲି ଭିକ ମାଗୁ ମାଗୁ କିଏ ଅନୁ ଅଡ଼େଇଂ ଟଙ୍କିଟି ରାଖେଁ, କିଏ ସାତପାଞ୍ଚ ମନରେ ଭାବି, ବହୁ ଭଦ୍ର ପଚାରେ—କି ଜାତିକିଟର ବୁଢ଼ା? ତା' ପଛରୁ କଥା ନସରୁଣୁ ବୁଢ଼ା ଜାତି ଭୁଲାଇ କହେ—ବାବୁ ଜାତିରେ ପାଣ। ଲୋକଟା ମୁହଁ ଗୋଟା ପଡ଼ିଯାଏ। ଅଉ କାହା ଘାଟରେ ସଲମଟି ଦେଖାଇଲେ ସେ ଥରେ ଅନୁ ମୁହଁକୁ ଅନାଇଁ ଦେଇ ଭଲ ଭଲ ବାଇଗଣ ଦି'ଟା ପକାଇ ଦିଏ। କିଏ ହଳଦୀ ଦିଏ—କିଏ ରସୁଣ ଦିଏ। କିଏତ ତାଙ୍କ ଆଗରୁ ଦୁରଦୁର ମାରିମାର କରନ୍ତି ନାହିଁ! ଏସବୁ ଖାଲି ତାଙ୍କ ହୁଏ, ବୁଢ଼ା ସେସବୁ ବୁଝେ। ତା' ମନଟା ତତଲା ପାଣିରେ ପଡ଼ି ଛଟପଟ ହେଲାପରି ଲାଗେ। ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ—ସେ ଭିକାରୀ—ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରୀ। ଭଗବାନଙ୍କର ଏତେବଡ଼ ଦୁନିଆ ଭିତରେ ତାର ଭାଗ ନାହିଁ। ସେ କେହି ନୁହେଁ।

ବେଳେ ବେଳେ ଅନୁ ହଠାତ୍ ଅଟକି ଯାଇ କହେ—ବାପା, ଦେଖିଲଣି ସେ ପିତଳ ଗଡୁଟି କି ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛି; ସଇସା

ନାହିଁ, ନଇଲେ ନିଅନ୍ତି । ସେ ପିତଳ କାଚ ଗୁଡିକ ଅଜବ ସୁନ୍ଦର ବାବା ! ଚାରିପଟ ନିଅନ୍ତି····ଅନ କିଛି ନ କହି ବୁଢ଼ା କଥାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେ ।

ବୁଢା ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ମାରି ମନେ ମନେ ଭାବେ—ହେ ଭଗବାନ ! ମୁଁ ଥିଲି କ'ଣ, ହେଲି କ'ଣ ! ତାର ଆଖି କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ବୁଜି ହୋଇ ଆସେ । ଅନୁ କଥାରେ ଉତ୍ତର ଦେଇ ବୁଢା କହେ—ମା' ଆମେ ପରି ଦାଣ୍ଡରେ ଭିକାରି, ଏତେ ପଇସା କେଉଁଠୁ ଆସିବ ! ଆଜି ସେଇ କାଚ ଚାରିପଟି କିଣ, ଆର ପାଳିକୁ ସେ ପିତଳ ଖଡୁଟିକୁ ଦେଖିବା ।

ଅନ ସେ ଦୋକାନ ଉପରେ ନଇଁ ପଡି ଭାରି ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ଡାକେ—ହେ ଦୋକାନୀ ବାବୁ, ସେ କାଚ ଚାରିପଟ ଦେଖାଇଲ, ମୋ ହାତକୁ ହଉଛି କି ନାହିଁ ମୁଁ ଦେଖେଁ ।

ଦୋକାନୀ ତା' ଆଡେ ନିମିଷେ ଅନାଇଁ କହେ—ହେଉଛି ପରି ଇଆଡେ ଗାହକଙ୍କୁ ଦେଉଛି । ତୁ କି ଘର ଝିଅ ହେଲେ ! ଉଠାଇ ନେଇ ହାତକୁ କଣ୍ଟି ସଜାଉନ୍ତୁ ।

ଅନୁ ସେ ଗହଣା ଲୋଭ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରୁ ନାହିଁ । ହାତ ବଢ଼ାଇ କାଚକୁ ନେଇ ହାତରେ କଟେ । ନାଲ ଗୁଡପଟିଭ ହାତକୁ ବେଶ ହେଉଛି ! ସୁନ୍ଦର ହସଟିଏ ଆସେ ଆଉ ତା' ମୁହଁରେ ମଣ୍ଡି ହୋଇଯାଏ । ବୁଢା ଅଡେ ଅନାଇ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ହୋଇ କହେ—ବାବା ଦେଖିଲ, ହାତକୁ କେମିତି ହେଉଛି । ଏଇଆକୁ ନେବା ।

ଅନୁର ଆନନ୍ଦରେ ବୁଢ଼ା ମୁହଁରେ ବି କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ହସ ଫୁଟି ଉଠେ । କିନ୍ତୁ ଭିତର ତାର ପୋଡ଼େ । ଟଙ୍କେ ସୁନା ରୂପା ର ଖଣ୍ଡ

ଏଇ ହାତରେ ତୋଳାଇଛି—କେଇଟା ବର୍ଷ ଭିତରେ ସବୁ ଶେଷ ହୋଇଗଲା—ଅଛି ସେ ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରି। ଅନୁ ଶିଖିଲା ହାତ ଗୁରୁପଣ ପାଇଁ—ଏତିକି ଅନାଦର! ବୁଢ଼ା ଅନୁ ପିଠିରେ ହାତ ମାରି କହେ—ମୋ ମାଆଟାର ହାତକୁତ ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଛି। ପଚରର, କେତେ ପଇସା ଦୋକାନୀ ବାବୁ ନେବେ। ବୁଢ଼ା ନିଜ ଅଣ୍ଟାରେ ହାତ ମାରେ।

ଅନୁ ହାତର କାଚକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ପଚାରେ—ଆମେ କେତେ ବାଟ ଯିବୁ ପରା, କେତେ ନେବ—କୁହ?

ଦୋକାନୀ ଥରେ ତା' ମୁହଁକୁ ଥରେ ତା ହାତକୁ ଅନାଇ କହେ—କେତେ ଦବୁ ତୁ ଅଜ! ଦେ ବାରଣା ପଇସା—କାଚର! ଅନୁ ଆଖି ତରାଟି କହେ—ଏଁ, ବାରଣା! ଆମେ କ'ଣ ଥିଲାବାଲା ହୋଇଛୁ କି? ଏତେ ଦାମ୍ କହି ଦେଉଚ! କଣକଠୁଁ ଲାଭ ନନେଲେ କ'ଣ ତମର ଖେତି ହୋଇଯିବ! ଠିକ୍ କଥା କୁହ। ନୋହିଲେ ଓହ୍ଲେଇ ଥୋଇ ଦେବି—ଏତେ ପଇସା ଆମେ ପାଇବୁ କେଉଁଠୁ।

ବୁଢ଼ା ଅଜ ପାଦେ ଆଗକୁ ଯାଇ କହେ—ସାହୁ ବାବୁ, ଭିକାରି ଲୋକ, କେଉଁଠୁ ପଇସା ଆଣିବୁ। ତମର ଦୟା, ଯାହା ନବ ଠିକ୍ କହୁ ଦଅ। ତମର ଭଗବାନ ମଙ୍ଗଳ କରିବେ ଯେ!

ଦୋକାନୀ ଅନ୍ୟ କାମ କରୁ କରୁ ଅନୁ ମୁହଁକୁ ଥରେ ଚାହିଁ ଦେଇ ମୁହଁ ଶୁଖାଇ କହେ—ବଡ଼ ମୁସ୍କିଲ୍‌ତ ତୁ କଲୁ। କ'ଣ ତୁ ଦଉଛୁ ଦେ।

ଅନୁ କହେ—ହେଇଟି ସମସ୍ତେ ଅଠଅଣାକୁ କିଣୁଛନ୍ତି, ସେଇଟା ଅଠଅଣା ନିଅ । ବୁଢ଼ା ଅନ୍ୟ ହାତକୁ ଅଣ୍ଟାରୁ କାଢ଼ି ଅଠଣି-ଟିଏ ବଢ଼ାଇ ଦିଏ । ଅନୁ ଦୋକାନୀ ପାଖକୁ ଅସ୍ତେ ପକାଇ ଦେଇ କହେ—ହେଇ ବାବୁ, ସେ କସ୍ଟ୍ର ତଳେ ପଡ଼ିଲା, ଗୋଟେଇ ରଖ ।

ଦୋକାନୀ ପୁଣି ଥରେ ପଇସା ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ତା' ମୁହଁ ଆଡ଼େ ଅଖି ବୁଲାଇ ଆଣି କହେ—ହାତରୁ ଗଲା ଲୋ—ହାତରୁ ଗଲା । ତମେତ କିଛି ବୁଝିବ ନାହିଁ—ନଭଣ ହୂରର କଥ, ମୂଳରୁ ଗୁଡ଼ିଏ ପଇସା ଗଲାଣି ।

ବୁଢ଼ା ଅଗକୁ ଯାଉ ଯାଉ କହେ—ହଉ ବାବା, ତମର ଦୟା, ଭଗବାନ କେଉଁ ବାଟରେ ଦି' ପଇସା କମାଇ ଦେବେ ଯେ ।

ଦୁହେଁଯାଇ ଚାଲନ୍ତି ଆଗକୁ ।

ଦୋକାନୀ ଆଉ ଥରେ ଦେଖିବା ବାହାନାରେ କହେ—ହଇଲେ ! ଅନୁ ଫେର ଚାହେଁ·····

ଦୋକାନୀ କହେ—ଆଉ କ'ଣ ନେଲୁନି ? ହଉ ହଉ ଏଥର ଯା, ଅର ହାଟ ପାଳିକୁ ମୋର ଭଲ ଭଲ ଜିନିଷ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ । ଅତିବୁଡ଼ ଅଳ୍ପ ଦାମରେ ପାଇବୁ ।

ଅନୁ ମୁଣ୍ଡ ହୁଙ୍ଗାରେ ।

ବୁଢ଼ା କହେ—ବାଉ ଦୁଆର ବୁଲିବା ଲୋକ ବାବୁ—ଆଖ ପାଖରେ ଥିଲେ ସିନା !

ଅନୁ, ବୁଢ଼ା ଆଗକୁ ଚାଲନ୍ତି ।

ବୁଢ଼ା ବାଟ ଚାଲିବା ଭିତରେ ତାର ଭାବନା ଆଜି ଶେଷ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେ ଭାବେ—ଅନନ୍ତ ଆଗପର ଆଜି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହିଁ ଅଛିଏ ନୁହେଁ ? ତାର ବଇସ ଲାଗି ଆସୁଛି, ତା' ପଇଁ କି ଉପାୟ ସେ କରିବ ! ମନକୁ ତାର କିଛି ଆସେ ନାହିଁ ।

—ବାଟର ବାଟୋଇ ଯାଉ ଯାଉ ପଚାରେ—କି ଜାତିକିରେ ବୁଢ଼ା ? ଏ ଝିଅକୁ ନେଇ କେତେ ଦିନ ଆଉ ଭିକ ମାଗିବୁ ! ଏବେଠୁଁ କଣ ଉପାୟ କର । କି ଜାତି କହିଲୁ ନୁ ? ହୋଇଥାଆନ୍ତା ତ......

—ହାଡ଼ବୁଲଙ୍କର ଆଉ ବା କି ଜାତି । ସେ ତ ଶ୍ରେଷ୍ଠରେ ଗଣା ।

—ହିଁ, ହିଁ, ଅମର ବାମ୍ଭଣ ଘର, ବିଲ ବାଡ଼ି କାମ କରିବାକୁ ତ ତୋର ଆଉ ବଳ ବଇସ ନାହିଁ । ହୋଇଥାନ୍ତା ତ—ତୋର ଏ ଝିଅଟା ଘରକୁ ପାଣି ଫାଣି ଦେଇଥାନ୍ତା, ବୋଲହାକ କରିଥାନ୍ତା । ହେଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି ତ !

ଅନନ୍ତର କଅଁଳ ମନଟି ତା' କଥାରେ ଜଳି ଉଠେ । ଏଁ ଭାରି ମଣିଷ ତ ! ଯୁା ଘରକୁ ପୁଣି ପାଣି ଦେବେ, ବୋଲହାକ କରିବେ । ଏକଥା ଭାବୁ ଭାବୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା ମନ ନରମି ଯାଏ । ସତେତ ! ସେ କେଉଁ ବଡ଼ ଲୋକ କି ! ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରି । ଗଛମୂଳ ତାଙ୍କର ଆଶ୍ରା । ମୋ କରମରେ ଆଉ କ'ଣ ଅଛି—ଭିମିଭି କାମ ନର୍ଭର !

—ହିଁ ବାବା, ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି ଛତିଶ ପାଟଣରେ ବଡ଼ା ବାମ୍ଭଣ ! ଅଜାତିକ ବଣିକ ଅଡୁଆ ।

ବାହୋଉଛି ଲୋକେ—ହଁ ହଁ, ଯା ବୁଢ଼ା, ଧନସବୁ ଦେଇ ଛଡୁଛୁ ସେ ସବୁ କଥା ବୁଝିବେ ଯେ ।

× × ×

ଏଣିକି ବୁଢ଼ା ସବୁଦିନେ ଭିକ ମାଗିବାକୁ ଅନ୍ନୁକୁ ନେଇ ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ବୁଲିଯାଏ ନାହିଁ । ଯଦିବା ଦିନେ ମାଗି ଅଣନ୍ତି ତାହା ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ତିନିଦିନ ଖାଇ ପୁଣି ଥରେ ବାଧହୋଇ ଗାଁ ଆଡ଼େ ବୁଲି ବାହାରନ୍ତି ।

ବୁଢ଼ାର ଆଉ କାଲି ଭାରି ଚିନ୍ତା । ସେ ରାତିରେ ଭାବି ଭାବି ଶୋଇପାରେ ନାହିଁ, ଖାଇବା ପିଇବା ଭୁଲିଯାଏ । ସବୁବେଳେ ସେଇ ଚିନ୍ତା ; ଅନ୍ନୁ ତ ଆଉ ସବୁଦିନେ ଛୁଆ ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ ତାର ବୟସ ଲଗି ଆସୁଛି । ସେ ତା' ପାଇଁ କି ଉପାୟ କରି-ପାରିବ ! ତାର ସେ ଯେ ଶେଷ ସମ୍ବଳ ।

ଅନ୍ନୁ ଏବେ ବାପକୁ ଲୁଚାଇ ଲୁଚାଇ ବେଙ୍କକୁ ପିତଳ ହାରଟିଏ—ତାନକୁ ଛ'ଅଣା ଦେଇ କାପ ଦୋଟି କିଣି ଅଣିଛି । ତାର ମନରେ ଏଣିକି ଆନନ୍ଦର ସୀମା ନାହିଁ, ସବୁବେଳେ ତା' ମୁହଁଟି ହସ ହସ ହୋଇ ଅଛିଲାଣି ।

"ଯୌବନ ଧନୀ ଦରିଦ୍ର ଜାଣେ ନାହିଁ । ସେ ଗୃହେଁ ସବୁରି ଦେହ, ମନରେ ସବୁଜ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ—ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରେ ମନଭୁଲା ଚାହାଣି—ଅଧରରେ ମଧୁବୋଳା ପିଅଣି ହସ ଦେଖିବାକୁ ।"

ଦିନ ରହେ ନାହିଁ···

ବୁଢ଼ାଟି ଏବେ କୁଣିଆ ଖଣ୍ଡିକୁ କୁଠା ଝାଟି ଆଣି ନାବୁଙ୍କ କରି ବୁଝି ଦେଲଣି । ଦୁଆରେ ଖଣ୍ଡେ ଦେବଦାରୁ ଝାଟିର ଛାଟି······ ଏଣିକି ରାତିରେ ବୁଢ଼ା କହେ—ତୁ ହିଁ ଆ, ସେଇ ଘର ଭିତରେ ଶୁଅ, ମୁଁ ଏଇ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଶୋଉଛି ।

ଅନୁ କହେ—ହଉ ।

ଦିନକୁ ଦିନ ଅନୁ ଆଖିରେ ଦିଶେ—ଦୁନିଆ ସୁନ୍ଦର, ସବୁଠି ଆନନ୍ଦ ଝର ଝର ହୋଇ ଝରୁଛି ।

·····ବୁଢାକୁ ଦୁନିଆ ଦିଶେ ଅନ୍ଧାର । ଉପାୟ ! ଉପାୟ !! ଶୂନ୍ୟ—ଶୂନ୍ୟ—ମହାଶୂନ୍ୟ ।

ବୁଢା ଭଗବାନଙ୍କୁ ଦିନ ରାତି ଡାକେ ।

× × ×

ସେଦିନ ରାତି ନ'ଟା । ଗରମ ଭାରି । ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ଗୁଡ଼ିଏ ଅତି ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି ।

ସେଦିନ ବୁଢାର ମନଟା କାହିଁକି କେମିତି ହେଉଥାଏ । ସେ ତାର ଅତୀତ ଜୀବନର କଥା ଭାବିଲାବେଳକୁ ଯେତିକି ସୁଖ ଲାଗୁଥାଏ, ସେତିକି ବି ଦୁଃଖ ଲାଗୁଥାଏ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ସେସବୁ ଯେମିତି ଡବ ଡବ ହେଉଛି । ସବୁ ଅତୀତ କଥା ଅନୁ ଆଗରେ କହିଦେଲେ ସତେ ଯେପରି ତାର ମନଟା ବଡ଼ ହାଲୁକା ହୋଇଯିବ ।

ବୁଢ଼ା ଗଛମୂଳ ଘୁଇଲେ କଉଁପାଖୁ—ଖରାମରେ କ'ଣ କରୁଛୁ ! ଏଇଠିକୁ ଆ ।

ଅନୁ ସେତେବେଳକୁ ସେଇ ଛୋଟ କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଡିବିଟି ଜାଳି, ତାର ପୁଟୁଳି ଭିତରେ ସେଇ ପିତଳ ହାରଟିକୁ ଥରକୁ ଥର ଦେଖି ପୁଣି ତା' ଭିତରେ ସଜାଡ଼ି ରଖୁଥାଏ । ସେ ପୁଟୁଳି ଭିତରେ ସେତିକି ନାହିଁ—ଅଳତା ଅଛି, ଛୋଟ ଛୋଟ ଆରସି ପାନିଆ, ଅର୍ଦ୍ଧ ଡିଏ ଲମ୍ବର ନାଲିଆ ଫିତାର ଭେଲଟିଏ । ଅନୁ ତାକୁ ବାପକୁ ଲୁଚାଇ କିଣିଛି ।

ଦିନ ଯାଏ—ବଅସ ଲାଗେ, ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରୁଣୀ ମନରେ ବି ଜାଗିଉଠେ ରୂପ ସଜାଇବାର ମୋହ ।

ବୁଢ଼ା ଡାକରେ ଅନୁ ତରତର ହୋଇ ପୁଟୁଳିଟି ବାନ୍ଧିଦେଇ କଡ଼ଉ ଉପରେ ବସିଯାଇ କହିଲା—କ'ଣ ବାବା ? ଆଜି ଜହ୍ନ ରାତିଟି ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଛି—ନୁହେଁ ?

ବୁଢ଼ା କହିଲା—ଏ ରାତି ଆମ ଭଳି ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ନୁହେ ମାଆ । ଏଇ ଜମିଦାରଙ୍କ ଭଳି ଧନୀ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ରାତି ।

ଅନୁ ବୁଢ଼ାର କଥା ଉପରେ କଥା ମଡ଼ାଇ କହିଲା—ନା ବାବା, ତମେ ବଡ଼ ମିଛ କଥା କହୁଛ ! ଏକା ଧନୀ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ କାହିଁକି ଏ ଜହ୍ନରାତି ହେବ, ଆମ ଗରିବଙ୍କ ପାଇଁ ବି ଏ ଜହ୍ନରାତି ହୋଇଛି । କାହିଁକି—ବାବା, ମୋ ମନକୁ ଆଜି ଭାରି

ଦୂରନ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଉଛି—ଚନ୍ଦ୍ର କରେଗୁଡ଼ା ଯଦି ଧଳା ଧଳା ଭଳି ଏଇଠି ଓହ୍ଲାଇ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି—ମୁଁ ତା' ଉପରେ ଗଡ଼ି-ଯାଆନ୍ତି। ଆମ ଗରିବଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ବସ୍ତିଟି ଭାରି ଭଲ, ନୁହେଁ ବାବା?

...ମନ ଭରେ ଲଭିଛି ଯୌବନର ସବୁଜ ମଧୁ ପରଶ।

ବୁଢ଼ା ସବୁ କଥା ଆଖି ପିଟୁଳାରେ ବୁଝିନେଇ କହିଲା—ହଁ ମା', ଏ ବସ୍ତିଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ବେଶ୍ ଭଲ। ମୁଁ ସିନା ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲାଣି ବୋଲି ମୋତେ କିଛି ଜଣାଯାଉ ନାହିଁ। ଗୋଟିଏ କଥା କହିବି ଶୁଣିବୁ—ଧନୀ ସଉଦାଗର କଥା।

ଅନୁ ଧଡ଼ାଉଡ଼ ହୋଇ ବସି ବୁଢ଼ା ଗୋଡ଼କୁ ଅଉଁସୁ ଅଉଁସୁ କହିଲା—କୁହ ବାବା, ମୋତେ ଆଜି ଜମାରୁ ନିଦ ମାଡ଼ୁନାହିଁ, ମୁଁ ଚେଇଁବି ଯେ!

× × ×

ବାହାରେ ଖୁବ୍ ଗରମ। ରହି ରହି ଦମକାଏ ସିଲ ସିଲ ପବନ କାହିଁ କେଉଁ ଦିଗରୁ ବହି ଆସୁଛି। ଜମିଦାର ନରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁ ପବନ ଖାଇବାପାଇଁ ଏକୁଟିଆ ଆସି ବସିଛନ୍ତି ପୋର୍ଟସି ଚଟାଣ ବେଞ୍ଚ ଉପରେ।

ଶୁଣ୍—ଖଣ୍ଡାୟତ ଘରଟିଏ। ତାଙ୍କର ସାତପୁରୁଷ ଥିଲେ ବଡ଼ ଧନୀ! ସାତ ସାତଖଣ୍ଡ ବୋଇତ ଦେଶ ବିଦେଶକୁ ବେପାର ବଣିଜ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲା। ତାଙ୍କର ବୋହୂ ଝିଅମାନେ ସୁନା ଖଣ୍ଡୁ ପିନ୍ଧୁଥିଲେ……

—ସେଇଠୁ କ'ଣ ହେଲା ? ଅନୁ ପଚାରିଲା—

ଯୋଗକୁ ମା', କାହାର ହାତ ସବୁଦିନ ସମାନ ଯାଏନାହିଁ । ଦରଅ ମଙ୍କରେ ବୋଇତ ସବୁ ବୁଡିଗଲା—ଲୋକବାକ ମରି ହଜି ଗଲେ, କାରବାର ଆଉ ଚଳିଲା ନାହିଁ... ..

—ସେଇଠୁ ?

—ଘରେ ଯାହା ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଥିଲା ତାହା ଅସ୍ତେ ବିକା କିଣା କରି ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବସି ଖାଇଲେ ନଈବାଲି ସରେ । କେତେଦିନ ଆଉ ଯିବ । ଯାହା ହେଉ ଦୁଃଖ ସୁଖରେ ପ୍ରାୟ ଅନେକ ଦିନ କଟିଗଲା । ସେଇଠୁ ସମସ୍ତେ ହେଲେ ଗରିବ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ କିଏ ଭିଟେନ ହୋଇଗଲା, କିଏ ଚଳିଗଲା, କାଳିମାଟିରେ ଘର କରି ରହିଲା । ଲୋକବାକ ବି ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁରେ ମରି ହଜି-ଗଲେ । ଶେଷକୁ ରହିଲା ମୋ ଭଳି ଲୋକଟିଏ । ସେତେବେଳକୁ ଜମି ଥିଲା ଦଶ ପନ୍ଦର ମାଣ, ଘର ବାଡ଼ି, ବାଗ ବଗିଚା ଇତ୍ୟାଦି । ତାର ଥିଲା ଭାର୍ଯ୍ୟାଟିଏ ଆଉ......

—ସେଇଠୁ କଣ ହେଲା ? କହୁନା ବାବା, ରହିଗଲ କାହିଁକି ? ନିଦ ମାଡ଼ିଲାଣି ?

—ହଁ ମା, ତାର ଥିଲା ସତୀ ସାବିତ୍ରୀ ପରି ସ୍ତ୍ରୀ ଟିଏ, ଆଉ ଯୋଡ଼ିଏ ପୁଅ । ବଡ଼ ପୁଅର ବୋହୂ । ଆଉ ତାର, ତୋର ଭଳି ଟିକେ ସୁନ୍ଦର ଝିଅଟିଏ । ସୁଖରେ ସଂସାରଟି ବେଶ୍ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା । ସୁନା ରୁପାର ଗହଣା ଗଣ୍ଠି ବି ଯାଇ ତାଇ ନାଉଥିଲେ ।

ତା’ ପରେ ?

—ତା’ପରେ ମା’ ? ତା’ପରେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ବିପଦ ପରେ ବିପଦ ଝଞ୍ଜା ବହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେବର୍ଷ ହଇଜା ରାଇଜଟା ଯାକ ଏମିତି ପ୍ରବଳ ହୋଇଥିଲା ଯେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଗାଁ ନିର୍ମୂଳ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ।

ଅନୁ ଟିକିଏ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ କହିଲା—ସେମାନଙ୍କୁ ହଇଜା ଧରିଲା ନାହିଁ ତ ?

ବୁଢ଼ା ଆଉ କହିପାରିଲା ନାହିଁ, ନିଜକୁ ଭୁଲିଗଲା ।

ଅନୁ ଦି’ଥର ହଲାଇଦେଇ କହିଲା—ସେଇଠୁ କଣ ହେଲା କହୁନା ବାବା, ଶୋଇ ପଡ଼ିଲଣି ?

—ହଁ ମା, ତା’ପରେ ସବୁ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ଗୋଟାଏ ଦିନରେ ଅଗପଛ ହୋଇ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ମଲା, ବଡ଼ ପୁଅ, ବୋହୂ ମଲେ, ଶେଷରେ ସାନ ପୁଅ ବି ମଲା ।

କେବଳ ଛାତିକୁ ପଥର କରି ବଞ୍ଚି ରହିଲା—ଏଇ ବୁଢ଼ା ଆଉ ବଡ଼ ପୁଅର ତିନି ବରଷର ଝିଅଟିଏ । ଝିଅଟି ବି ବଞ୍ଚିବାର ଆଶା ନଥିଲା । ମରୁ ମରୁ ବଞ୍ଚିଲା । ଭଗବାନ ତାଙ୍କୁ ରଖିଗଲେ ଦୁନିଆରେ ଗ୍ଲାନିମାନ ଭରାଇବାକୁ—ଆଉ ବୁଢ଼ାକୁ ରଖିଗଲେ ସାରାଦିନ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇବାକୁ—

ଅନୁ ବଡ଼ ନରମ ଗଳାରେ କହିଲା—ଆହା, କି ବିପଦ ! ମା'ଆ ନାହିଁ । ସାନ ଝିଅଟିଏ, ବୁଢ଼ାଟି କିପରି ଚଳିଥିବ ? ଭାରି କଷ୍ଟ ହୋଇଥିବ ନିଶ୍ଚେ ।

ହଁ, ଭାରି କଷ୍ଟ, ବୁଢ଼ାଟି ସେଇ ମା'ଆ ବାପ ଛେଉଣ୍ଡିକୁ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ସବୁବେଳେ ବୁଲେ—ତାର ଖାଇବା ପିଇବାରେ ନଜର ଦେଇ ଦେଇ ତାର ପୋଡ଼ା ପାକ୍ଷଣ ଦିନ ଗୁଡ଼ାକ କଟାଉଥାଏ ।

—ତା' ପରେ ?

—ତା'ପରେ ? ସେତକ ବିପଦରେ ବି ବିଧାତାର ମନ ଶାନ୍ତି ହେଲାନାହିଁ । ସେଇ ବୁଢ଼ାର ବାପ ଅମଳର ଥିଲା ଜମିଦାର ପାଖରୁ କିଛି କରଜ । ତା' ଛଡ଼ା ଶୁଦ୍ଧି ହେବାପାଇଁ ହାତଚିଠି ଦେଇ ଆଣିଥିଲା ପଞ୍ଚସ୍ତରିଟି ଟଙ୍କା । ଶେଷକୁ ସୁଧ ମୂଳ ହୋଇ ଜମିଦାରର ଟଙ୍କା ପ୍ରତିଶୋଧ କରିବାକୁ ବି ଛିଦ୍ର ଗଣ୍ଡିକ ଅଣ୍ଟିଲା ନାହିଁ । ଶେଷକୁ ଜମିଦାର ସେଗଣ୍ଡିକ ନେଇ ଟଙ୍କା ପ୍ରତିଶୋଧ ପାଇଲା । ବୁଢ଼ା ହେଲା ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରୀ । ବୁଢ଼ାର ବି ସେ ଘର ଦୁଆରକୁ ଅନାଇ, ପୁଅ ବୋହୂଙ୍କ କଥା ମନେ ପକାଇ କାନ୍ଦିବାରେ ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା । ତା'ପରେ ସେଇ ଛୋଟ ଝିଅଟିକୁ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ବୁଢ଼ା ବାହାରିଗଲା ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ଭିକାରୀ ହୋଇ ।

ଅନୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା—ଓଃ ! କି ନିର୍ଦ୍ଦୟ, ସେଇ ଜମିଦାରଟା । ଦେଖିଲ ବୁଢ଼ା ଅଉ ସାନ ଝିଅଟିଏ ଛଡ଼ା ବଂଶରେ

ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଆଉ ତାର ମନରେ କ'ଣ ଟିକିଏ ଦୟା ହେଲନାହିଁ । ଘର ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଗଞ୍ଜି ଦେଇଥିଲେ ତାର ଛୁଆଙ୍କୁ କେଉଁବା ଉତ୍ତା ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତା । ବୁଢ଼ାଟି ଛୁଆଟାକୁ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ବୁଲିଚଲେ—ସେ ଏତା ଦେଖି ଦୟା ବି ଟିକିଏ ଲାଗିଲାନାହିଁ ?

—ନାହିଁ ମା'; ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଦୟା ମମତା କିଛି ନାହିଁ । ସେମାନେ ପରର ଦୁଃଖ ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କର ମନ କୁଣ୍ଢେ ମୋଟ ହୋଇଯାଏ, ଭିକାରି ମଲାଆ ଦେଖିଲେ ସେମାନେ କେତେ ଉଚ୍ଚରେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କ ମନ ଆନନ୍ଦରେ ଫୁଲିଉଠେ । ଦୁନିଆରେ ଏକା ତାଙ୍କ ଜମିଦାର ଡଉ ଦେଇନାହିଁ, ଆମରି ପରି କେତେ ଯେ ଲୋକମାନେ ଇମିତି ବାଟର ଭିକାରି ହେଉଛନ୍ତି, ତାର କଣ ମା' କିଛି ଭାବନା ଅଛି ?

ଅନୁ କ'ଣ ଭାବି ଟିକିଏ ନୀରବ ରହି କହିଲା—ଆହା, ଆମରି ଭଳି ସେମାନେ ଯଦି ଦିନେ ଇମିତି କଷ୍ଟ ପାଆନ୍ତେ, ତାଙ୍କର ଝିଅ ବୋହୂମାନେ କଳାକନା ପିନ୍ଧି ଲୋକ ଉପାସରେ ଯଦି ଦିନେ ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରି ହୁଅନ୍ତେ, ତାହେଲେ ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତେ ଭିକାରି କିମିତି ତା' ଦିନ କାଟେ । ଦୁଃଖୀ କିମିତି ତା ସଂସାର ଚଳାଏ । ସେମାନଙ୍କ ମନରେ କ'ଣ ବାପା ଟିକିଏ ଦୟା ନାହିଁ ?

—ନାହିଁ ମା', ଆମରି ପାଇଁ କେବଳ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଦୟା ନାହିଁ । ଆମକୁ ପଇସାଟିଏ ଦେବାବେଳେ ତାଙ୍କର ନାକ ଟେକି ଉଠେ ; ତା' ଛଡ଼ା, ସେ କ'ଣ ନ କରୁଛନ୍ତି ! ସଉକ କରୁଛନ୍ତି, ଭଲମନ୍ଦ ଖାଉଛନ୍ତି, ବାସନା ତେଲ ଲଗଉଛନ୍ତି । ତୁ କଣ

ଭୀଷଣ ଝଡ଼ ତୋଫାନ । ଅନୁ ପୁଣି ପଚାରିଲା—ସେଇଠୁ ସେ ବୁଢ଼ାଟି ପିଲଟିକୁ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ କୁଆଡେ ଗଲା ବାବା ?

—କୁଆଡ଼େ ଆଉ ଯିବ ମା', ଏଇ ଦୁନିଆ ଭିତରେ ମାଟିଯାଉ [illegible] ଜଲ୍ପ ।

ଉକାସି ! କି ଉତ୍ତର ଦେବ ସେ, ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ମୁହାଁଇଲା ଆଗକୁ ।

ଅନୁ ବୁଢ଼ାର ଆଙ୍ଗୁଠିଗୁଡ଼ିକ ଫୁଟାଇ ଫୁଟାଇ କହିଲା—ନା ବାବା, ଏସବୁ ଦୋଷ ସେମାନଙ୍କର କାହିଁକି ହେବ । ସବୁ ଦୋଷ ଭଗବାନଙ୍କର । ସେ ଦରିଦ୍ରକୁ ଜନମ ଦେଉଥିବେଲେ ତା' ପାଇଁ ସଂସାରରେ ସମ୍ପତ୍ତିବାଣ୍ଟ ଭାଗକରି ପଠାଇଲେ ନାହିଁ । ରାଜା ଜମି-ଦାରଙ୍କୁ କାହିଁକି ଏତେ ସମ୍ପତ୍ତିବାଡ଼ି, ଧନ ଦଉଲତ ଦେଲେ ? ତାଙ୍କର ତ ଏତେ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ଯେତିକି ଦରକାର ସେତିକ ଦେଲେ ନାହିଁ ? ତାଙ୍କର ଏତେ ବହୁତ୍ତି, ଆଉ ଲୋକେ ଖାଇବାକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ନପାଇ ଭୋକରେ ଛଟପଟ ହେଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଖଟ ପଲଙ୍କରେ ଶୋଇଛନ୍ତି । ଆଉ ଲୋକଙ୍କର ଘର ନାହିଁ । ଗଛମୂଳେ, ଅରମାରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ସଡ଼ୁଛନ୍ତି ।

—ନାଇଁ ଲୋ ପାଗଳୀ, ଭଗବାନ ଯେତେବେଳେ ତୁଅଙ୍କୁ ଏ ମାଟିରେ ପକାଇଲେ, ସେତେବେଳେ ତା' ପାଇଁ ଦୁନିଆରେ ଭାଗ ରଖି ଦେଇଛନ୍ତି । ଅଉ ସେ ଭାଗକୁ ଅନ୍ୟାୟ କରି ଛଡ଼ାଇ ନେଉଛନ୍ତି ଅନ୍ୟମାନେ । ଏବକୁ ହିନା ମା' ରଜା ଜମିଦାରମାନେ ଇମିତି ଧର୍ମଛଡ଼ା ହେଉଛନ୍ତି, ପର ଭଣ୍ଡି ଚପି ନେବାକୁ ଯୁଖ

ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଆଉ ତାର ମନରେ କ'ଣ ଟିକିଏ ଦୟା ହେଉନାହିଁ । ଘର ଖଣ୍ଡିକ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ତାର ଟଙ୍କାରୁ କେଉଁବା ଊଣା ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତା । ବୁଢ଼ାଟି ଛୁଆଟାକୁ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ବୁଲିଲେ—ସେ ଏହା ଦେଖି ଦୟା ବି ଟିକିଏ କଲନାହିଁ ?

ଅମଳରେ କ'ଣ ଦୁଃଖୀ ଲୋକ କେହି ଥିଲେ ? କହୁଥିଲ ପରା, ଜଣେ ଧୋବାର କଥା ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାପ୍ରଭୁ ସୀତା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ବନସ୍ତରେ ନେଇ ଛାଡ଼ି ଆସିଲେ ।

—ଅନୁ ପଡ଼ର ଝାଙ୍କି ଦେଇ ଜହ୍ନଆଡ଼େ ଅନାଇ ରହି ରହି କହୁଛି—ସେ ଯୁଗ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ବାବା ? ଆମର ଏଇ ଜମିଦାରଙ୍କ ଇଲାକାରେ କ'ଣ ଆମର ଭଳି କମ୍ ଭିକାରୀ ଅଛନ୍ତି ? କମ୍ ଗରିବ ଅଛନ୍ତି ? କଲିକତା, କାଳିମାଟିରେ ପରା କୁଆଡ଼େ କଳ କାର-ଖାନାରେ ଶହ ଶହ ଲୋକ କାମ କରି ପୋଷି ହେଉଛନ୍ତି । ଆମ ଏ ଜମିଦାର ବାବୁଙ୍କର କ'ଣ ଟଙ୍କା ନାହିଁ । ସେମିତି ଗୋଟେ କଳ ବସାଇଲେ ଆମେ ଭିକ ମାଗନ୍ତେ କାହିଁକି ? କାମ କରି ଖାଆନ୍ତେ । ଦ୍ୱାର ଦୁଆର ବୁଲି—ଏତେ ଗାଳି ମନ୍ଦ କୁକୁର ମାଙ୍କଡ଼ଙ୍କ ଭଳି ଶୁଣନ୍ତେ କାହିଁକି ? ଲୋକମାନେ କେତେ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତେ ! ଜମି-ଦାରଙ୍କର ବି ଧର୍ମ ହୁଅନ୍ତା ।

•••••ଜହ୍ନ ଖଣ୍ଡେ ଫିକା କଳା ବାଦଲ ପଛରେ ଲୁଚି ଯାଉଥିଲା ।

ଜମିଦାର ନରେନ୍ ବାବୁଙ୍କର କାନ ଆଉ କେଉଁଠି ନାହିଁ । ଭିକାରୀ ଜୀବନର କରୁଣ କାହାଣୀ ତାଙ୍କ ମନରେ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି—

ପ୍ରେଷଣ ଝଡ଼ ତୋଫାନ । ଅନୁ ପୁଣି ପଚାରିଲା—ସେଇଠୁ ସେ ବୁଢ଼ାଟି ଝିଅଟିକୁ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ କୁଆଡେ଼ ଗଲା ବାବା ?

—କୁଆଡେ଼ ଆଉ ଯିବ ମା', ଏଇ ଦୁନିଆ ଭିତରେ ମାଟିଯୋଗ ଖୁଆଇ ଝିଅଟିକୁ ବାର ତେର ବରଷର କଲା ।

—ତା' ପରେ ।

ବୁଢ଼ା ନୀରବ ।

—ତା'ପରେ କ'ଣ ହେଲା ବାବା ? ଏତେବଡ଼ ଝିଅଟିକୁ ବୁଢ଼ାଟି କେମିତି ଆଉ ଚଳାଇଥିବ ! କେଉଁଠି ବାହା କରି ଦେଲା ନାହିଁ ।

ବୁଢା ନୀରବ ।

—ବାବା ?

—ଶୋଇପଡ଼ ମା', ମୋତେ ଟିକଏ ଘୁମ ମାଡ଼ିଲାଣି । ଆଉ ଦିନେ ଶୁଣିବୁ ।

× × ×

—ହେ ବୁଢ଼ା ! ହେ ବୁଢ଼ା ! ଇଆଡେ଼ ଆସିଲୁ ? ଜମିଦାର ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଡାକିଲେ ।

କାହାର ଗମ୍ଭୀର ଡାକରେ ଅନୁ ବୁଢ଼ାକୁ ହଲାଇଦେଇ ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ କରି ଡାକିଲା—ବାବା ! କିଏ ଡାକୁଛନ୍ତି ?

—ହେ ବୁଢ଼ା ?

ବୁଢ଼ା ଭୁଇଁକନା ଉଠି ଜବାବ ଦେଲା—ଆଜ୍ଞା ଯାଉଛି । ଅନୁ ଭୟରେ ଆଖି ତରଟି ବୁଢ଼ା କାନ ପାଖରେ ଫୁସୁର ଫୁସୁର ହେଲା,

ଜମିଦାରଙ୍କର କେହି ଲୋକ ହେବ ନା କଣ ! ଅମେଡ଼ ଦେଖି ନଥିଲେ ! ଆମ କଥା ସେ ଶୁଣି ନାହାନ୍ତି ତ !

—ହଉ ମା', ତୁ ବସ, ଯାହା କରମରେ ଥିବ । ବୁଢ଼ା ଉଠିଗଲା ।

—ଏଠିକୁ ଅ'ରେ ?

ବୁଢ଼ା ଡର ଡର ଚଉଁଣି ଉପରକୁ ଉଠି ଲମ୍ବ ହୋଇ ଦଣ୍ଡବତ ପକାଇଲା । କାହାକୁ ସେ ଦଣ୍ଡବତ କଲା ଜାଣି ନାହିଁ—ଯେଯ ହେଉ ସେ ବାବୁ ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ପଚାରିଲେ—ମୁଁ କିଏ ବୁଢ଼ା ତୁ ଚିହ୍ନିଛୁ ?

ବୁଢ଼ା ଅନ୍ଧ ରନ୍ଧ କହିଲା—ବାବୁ ମୁଁ ଭିକାରୀ ଲୋକ ! ପେଟ ପାଇଲେ ଭିକ ମୁଠିଏ ମାଗି ଚାଲିଯାଏ । ଅପଣଙ୍କୁ କିଏ ନ ଚିହ୍ନିଛି, ଆଜ୍ଞା ! ଅପଣ ପରା ଆମ ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ବଡ଼ ଗୁମାସ୍ତା ବାବୁ ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ମନେ ମନେ ଟିକିଏ ହସି କହିଲେ—ନା ବୁଢ଼ା, ତୁ ମୋତେ ଚିହ୍ନି ନାହୁଁ । ମୁଁ ନିଜେ ଜମିଦାର ।

ଜମିଦାର ନାଁ ଶୁଣି କଚେରି ଉପରେ ବସି କାନ ପାରିଥିବା ଅନୁଷ୍ଟି ଚମକି ପଡ଼ିଲା ।

ନିଜେ ଜମିଦାର ନାଁ ଶୁଣି, ବୁଢ଼ା ଅଉ ଥରେ ମନ୍ତ୍ର ଲଗାଇ ଓଳଟି ହୋଇ ଡର ଡର କହିଲା—ମୁଁ ଭିକାରୀ ଲୋକ । ଚିହ୍ନିପାରିଲି ନାହିଁ—ଦୋଷ ମୋର, କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ହଜୁର । ବୁଢ଼ା ଆଉ କହି ପାରିଲା ନାହିଁ, ତାଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତା ନିଜେ ଜମିଦାର ଶୁଣି ରହି ନାହାନ୍ତି ତ ! ବୁଢ଼ା ଦେହ ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ବୁଢ଼ାର ଥରଥରିଆ କଥାରୁ ସବୁ ବୁଝି ନେଇ କହିଲେ—ବୁଢ଼ା, ତମର କଥା ମୁଁ ସବୁ ଶୁଣିଛି । ତୋ' ଝିଅଟି କୁଆଡ଼େ ଗଲା ।

ବୁଢ଼ା ଥର ଥର କହିଲା—ଆଜ୍ଞା, ସେ ମୋ ଝିଅ ନୁହେଁ । ବାପ ମା' ଛେଉଣ୍ଡ ବଡ଼ ପୁଅର ଝିଅ । ପିଲାଦିନୁ ବାପ ମା'ଙ୍କୁ ନଦେଖି ମୋତେ ଆଦର ପାଇଁ ବାବା ବାବା ଡାକେ । ପିଲଟାଙ୍କ ତା ଦୋଷ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ବୁଢ଼ା ଡରୁଛି ବୋଲି ନରମ ଗଳାରେ କହିଲେ—ଡରନାହିଁ ବୁଢ଼ା, ମୁଁ କିଛି କହୁନାହିଁ । ତୋ ନାତୁଣୀକୁ ଏଠିକୁ ଡାକିଲୁ ।

ବୁଢ଼ା ଥର ଥର ଗଳାରେ ଡାକିଲା—ଝିଅ ?

ଅନୁ, ମଳିଆ ଚିରା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିକ ଦେହ ମୁଣ୍ଡରେ ଭଲ କରି ଘୋଡ଼ାଇ ଶଙ୍କି ଶଙ୍କି ଯାଇ ବୁଢ଼ା ପଛ ପଟେ ଠିଆ ହେଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ର ପଶ୍ଚିମ ପଟକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଢଳି ପଡୁଥାଏ । ତାର ରୂପେଲି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ଅନୁର ଗୋରା ସୁନ୍ଦର ମୁହଁଟି ଜମିଦାରଙ୍କୁ ବେଶ୍ ଦେଖାଗଲା ।

ଜମିଦାର, ଅନୁର ସେହି ମଳିଆ ରୂପ, ଅଲରାବାଳ ଭିତରେ ଶାନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ମୁହଁଟିକୁ ଦେଖି କାହିଁକି କେଜାଣି ତାଙ୍କ ଅନ୍ତର ଭିତରେ କେଉଁଠି ଖଟ୍ କରି ହୋଇଗଲା । ଠିକ୍ ତ ଇମିତି ! ଠିକ୍ ସ୍ତ୍ରୀ'ର ମୁହଁ—ହଁ ସ୍ତ୍ରୀ'ଠୁ ଟିକିଏ ସାନ ହେବ ସୁଷମା ! ତିନିବର୍ଷ

ହେଲା ମନେ ପଡ଼ିଲାଣି । ଜମିଦାରଙ୍କ ଆଖିରେ ଲୁହ ଜକେଇ ଆସିଲା । ସେ ତାକୁ କେତେ ଭଲପାଉ ନଥିଲେ ? ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ଘନ ଘନ ନିଶ୍ୱାସ ବାହାରି ଆସିଲା । କାନ୍ଦେଇ ରୁମାଲରେ ଆଖି ପୋଛି ଅତି ନରମ ଗଳାରେ କହିଲେ—ତୋ ନାଁ କ'ଣ ଲୋ ମା' ?

ଅନୁ ଡର ଡର ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି କହିଲା—ଅନୁ ।

—"ତୁ ଏଇକ୍ଷଣି ମୋତେ ଗାଳି ଦେଉଥିଲୁ, ନା ?"

ଅନୁ ଥରି ଥରି କହିଲା—ନା ଆଜ୍ଞା, ଆପଣଙ୍କୁ କାହିଁକି ଗାଳିଦେବୁ । ଆମେ ଭିକାରି ଲୋକ । ଖାଲି କହୁଥିଲି ବଡ଼ ଲୋକମାନେ ଦୁଃଖିଙ୍କ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ, ଦୁଃଖୀର ଦୁଃଖ ରହନ୍ତା ନାହିଁ । ମୁଁ ତ ଆଉ କିଛି କହିନାହିଁ । ଅନୁ ନୀରବ ରହିଲା ।

ଜମିଦାରବାବୁ ଘଣ୍ଟାଏ ହେଲା ସେମାନଙ୍କର କଥା ଶୁଣି, ନିଜର ମଲା ଝିଅଟି ଭଳି—ଏ ଭିକାରି ଝିଅଟିକୁ ଦେଖି, ଆକାଶ ପାତାଳ କେତେ କ'ଣ ଯେ ଭାବୁଥିଲେ ତାର ଇୟତ୍ତା ନାହିଁ ।

ଅନୁ କଥା କହି ସାରି ନୀରବ ରହିବାର ଟିକଏ ପରେ ଜମି-ଦାର ତା' କଥାରେ ହଁ ଭରି କହିଲେ—ନା ଝିଅ, ତୁ ମୋତେ ଡର ନାହିଁ । ମୁଁ ତୋତେ କିଛି କହିବ ନାହିଁ ।

ଜମିଦାର ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ବାଡ଼ି ଧରି ଉଠି ଠିଆହେଲେ ଯିବାକୁ । ସବିତ ନେମିତ ସେ କେତେ କ'ଣ କହିବେ କହିବେ ହୋଇ ଅକୁହା ରହିଗଲେ । ଚଟାଣ ଉପରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ବୁଲି ବୁଲି ଡାକିଲେ—ବୁଢ଼ା !

ଅଛି ।

—ଅଚ୍ଛା, ଆଜି ବେଶି ପରିଶ୍ରମ କରି ତମକୁ ଭିକ ମାଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ମୁଁ କାଲି ସକାଳେ ଆମ ଠାକୁର ଘରେ କହି ବରାଦ କରାଇ ଦେଇଥିବି, ରାତିବେଳା ସେଇଠି ପ୍ରସାଦ ପାଇବ, ବୁଝିଲୁ ।

ବୁଢାର ଆନନ୍ଦରେ ମନ ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠିଲା । ଅନୁର ମଧ୍ୟ । ବୁଢା ଆନନ୍ଦରେ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲା—ହଜୁରଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ । ମୋ କରମ ଖୋଲିଲା ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଚାଲି ଯାଉଁ ଯାଉଁ କହିଲେ—ଏଇ ଆସନ୍ତା ରବିବାର ଦିନ ଦି'ପହରେ ଆମ ଫାଟକ ପାଖରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବ । ସେଠି ସିଏ ଥିବ, ମୋତେ ଦେଖା କରିବ ପାଇଁ ମୁଁ କହିଛି ବୋଲି ତାକୁ କହିଲେ, ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସବୁ ସୁବିଧା କରାଇଦେବ ।

ବୁଢା ଆନନ୍ଦରେ ଆଖି ବୁଜି କହିଲା—ହଉ ଅଛି ! ତାର ମନ ହେଉଥିଲା, ଅନୁ ପାଇଁ କେତେ ପୁରୁଣା ପୁରୁଣି ଲୁଗା କଥା କହନ୍ତା । କିନ୍ତୁ କହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ମନେ ମନେ ସ୍ଥିର କଲା, ଆଉ ଦିନେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ କହିବ ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଚାଲିଗଲେ । ରାତି ପ୍ରାୟ ବାରଟା ହେବ । ଚାରିଆଡ଼ ନିଶବ୍ଦ, ପୋଖରୀ ହୁଡାରେ ଥିବା ବଉଳ ଗଛରେ ବାଦୁଡ଼ି ଗୁଡାକ ଫଡ଼ ଫଡ ହେଉଥାନ୍ତି ।

ବୁଢା, ଅନୁର ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲା—ଭଗବାନ ତୋ କଥା ଶୁଣିଛନ୍ତି । ଜମିଦାର ବାବୁ ଦୟା କଲେ ଆମ ଦୁଃଖ

ଫେରି ଯାଆନ୍ତା । ମୋ ପାଇଁ କ'ଣ କଥା ଥିଲା, କେବଳ ତୋର ପାଇଁ······ବୁଢା ନୀରବ ରହିଲା !

ଅନୁ ଡାକିଲା—ଆସ ଶୋଇବ ।

—ଶୁଲେ ମା' ।

X X X

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସେଦିନ ଯାଇଁ ବିଛଣାରେ ପଡିଲେ, କିନ୍ତୁ କାହିଁକି କେଜାଣି ବହୁତ ରାତିଯାଏ ତାଙ୍କ ଆଖି କପା ପଡିଲା ନାହିଁ । ସେହି ଭିକାରି ଝିଅଟିକୁ ଦେଖିଲାବେଳୁ ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରେ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ହଜେଇଲା ହଜେଇଲା ପରି ଲାଗୁଛି । ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଭଳି ଦିଶିଯାଉଛି—ତାଙ୍କର ଅତି ଆଦରର ସୁଷମା ଯେମିତି ଅଜି ମଶାଣିରୁ ଉଠି ଆସିଛି—ଠିକ୍ ଏଇ ଘର ଦୁଆରେ ସେହି ନୀଳ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିକ ପିନ୍ଧି ଦଉଡା ଧାପଡା କରୁଛି—ସେ ଘରେ ଯାଇଁ ମାଆ ପାଖରେ କ'ଣ ପାଇଁ ଅଳି କରୁଛି । ତାଙ୍କ ଝିଅ ସତେ ମରିଛି ! ସେ ଭିକାରି ବୁଢାଟା ଗୁଣି ବିଦ୍ୟା ଜାଣେ ନାହିଁ ତ ! ସୁଷମାକୁ ବାନ୍ଧିଇ ସଙ୍ଗରେ ରଖି ନାହିଁ ତ ! ଠିକ୍······ଠିକ୍ ତ ସୁଷମା ପରି ! ନୀଳ ଲୁଗାଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧାଇଦେଲେ ଆଦୌ ଚିହ୍ନି ହେବନାହିଁ !

ମୁଣ୍ଡପାଖ କାନ୍ଥ ଘଣ୍ଟରେ ଢ଼ଂ ଢ଼ଂ ହୋଇ ବାଜିଲା ଦୁଇଟା । ତଥାପି ତାଙ୍କ ଆଖିକୁ ନିଦ ଆସିଲା ନାହିଁ । ନା, ସେ ଝିଅଟିକୁ ଏ ଘରକୁ ନେଇ ଆସିବେ ! ସୁଷମା ମଲା କଥାକୁ ସେ ଭୁଲିଯିବେ । ତା' ମାଆ କି ଭୁଲିଯିବ ? ଲୋକେ କ'ଣ ଭାବିବେ ! କିଛି ନାହିଁ, କିଏ ସାହସ କରି କ'ଣ କହିବ !

ମିନିଟ୍ ଘଣ୍ଟା ଟିକ୍ ଟିକ୍ ହୋଇ ଆଗକୁ ମାଡି ଚାଲିଛି । ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଜର ଲେଉଟାଇ ଡାକିଲେ—କିଏ ରେଳ ଚ ରେ, ପାଣି ଗ୍ଲାସେ ଆଣିଲ ? ପାଖରେ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ନିରୁପମା ଶୋଇଥିଲେ । ନିଦ ମଳ ମଳ ହୋଇ କହିଲେ—ତମକୁ ନିଦ ମାଡୁନାହିଁ ନା କ'ଣ ? ଦୁଇଟା ବାଜିବ, ଦେହ କ'ଣ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ ? ଗୁକର-ଟାକୁ ଡାକିଦେବି ଆଉଁସି ଦେବାକୁ ?

ନା, ଦରକାର ନାହିଁ, ପାଣି ଗ୍ଲାସେ ଦିଅ ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ସୁରେଇରୁ ପାଣି ଗ୍ଲାସେ ଢାଳି ନରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଏକ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ପାଣିତକ ପିଇ କହିଲେ—ଓଃ ! ବଡ ଆରାମ ଲାଗିଲା ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ବଡ଼ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ପଚାରିଲେ—ଦେହ କ'ଣ ତମର ଖରାପ ଲାଗୁଛି ?

ନା, କିଛି ଖରାପ ନାହିଁ । ଝିଅ କଥା ଭାବୁଥିଲି । ଝିଅ ମୋର ସତେ ମରିଛି ! ମୋର କାହିଁକି ଅଜିଯାଏ ବି ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନାହିଁ । ସୁଷମା ମୋର ମରିନାହିଁ—ବଞ୍ଚିଛି !

ନିରୁପମା ଦେବୀ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଖିରେ ଲୁଗା ଦେଇ କରୁଣ ଗଳାରେ କହିଲେ—ସେ ଝିଅ ମରିନାହିଁ ଯେ, ସାରାଦିନ କନ୍ଦାଇ-ବାକୁ ଆମକୁ ରଖିଯାଇଛି । ଏଇ ଅଧଘଣ୍ଟା ହେଲା ତାକୁ ମୁଁ ସପନ ଦେଖିଛି, ଭାରି ଦୁଷ୍ଟ ହୋଇଛି ସେ—କହୁ କହୁ ତାଙ୍କ ଓଠ ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଥରକୁ ଥର ଅଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛିଲେ ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କ ଅଖି ଉପରୁ ହାତ ଟାଣି-ନେଇ କହିଲେ—ଆଜି କାନ୍ଦିଲେ କ'ଣ ଝିଅ ଫେରି ଆସିବ

ଅଜ ଗୋଟିଏ ଭିକାରୀ ଝିଅକୁ ଦେଖି ମନେ ହେଲା—ସୁଷମା ମୋର ମରିନାହିଁ—ବଞ୍ଚିଛି । ଠିକ୍ ତାର ପରି—ଠିକ୍ ତାରି ମୁହଁ—ତାରି ଆଖି । ରବିବାର ଦିନ କହିଛି, ତା ବୁଢ଼ାବାପ ତାକୁ ନେଇ ଆସିବ ତମକୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ । ସତରେ ତମେ ତାକୁ ଦେଖିଲେ ଚିହ୍ନିବେ ଅଜ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ତୁନି ହୋଇ ରହିଲେ ।

ତିନିଟା ବଜିଲା—ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଘୁର ନିଦ ଲାଗିଛି କି ନାହିଁ, ସତପର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କ ଖଟ ପାଖରେ ସେହି ଭିକାରୁଣୀ ଝିଅଟି ଠିଆହୋଇ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇ ଡାକୁଛି—ବାପା, ବାପା, ମୁଁ ତମ ଝିଅ ପରା ?

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଗୁଞ୍ଜିକନା ଖଟ ପାଖକୁ ଅନାଇଁ ଦେଲେ । କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ, ଘରଟା ଭିତରୁ କିଏ ଯେମିତି ଧିବ୍ ଚାଲିଲା ବାହାର ଯିବା ପରି ଲାଗୁଛି । ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ସୁଇଚ୍ ଟିପି କବାଟକୁ ଅନାଇଁଲେ, ଠିକ୍ ଆଗପର କବାଟ ଦିଆ ହୋଇଛି......

ପୁଣି ଆଖିଅ ବନ୍ଦ କରି ଶୋଇଲେ । ତହିଁ ଆରଦିନ ଜଠୁ ଜଠୁ ଦିନ ଆଠ ।

× × ×

—ବାରା ! ବାବା ! ସକାଳ ହେଲାଣି ଉଠ । ଖରା ଝରି ହେଉଛି, ଅଜି ହାଟ ପାଳି ପରା ! ଠେକାରେ ମୋଟେ ଦି'ମୁଠା ଚାଉଳ ଅଛି । ସେଇଥିରେ କ'ଣ ଅଜି ଚଳିବ ! କାମ ସାରି, ବେଳାବେଳି ବାହାରି ଯିବା ।

—ହଁ, ମା' ଶୁଣିଲେ । ହାଟରେ ପୋଖରୀ ପାଣିରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ପକାଇବା । ଶଗଡ଼ ଖଣ୍ଡିକ ଲଗାଇ ଦେଇଥା । ବୁଢ଼ା ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିଗଲା । ଅନୁ ଗୁଣ୍ଡ୍ରା ଶଗଡ଼ ଖଣ୍ଡିକ ଲଗାଇ ଜୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ବସିରହିଲା ଭାଟି ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ତା' ପରେ ଅନୁ ବୁଢ଼ାଙ୍କ ଆଗେ ଆଗେ—ବୁଢ଼ା ପଛେ ପଛେ ।

ବୁଢ଼ା ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଅରମ୍ଭ କଲା—ଜାଣିଲୁ ହଁଅ, ଠାକୁରଙ୍କର ଏତେ ଦିନେ ଆମଠାରେ ଦୟା ହେଲା । ଏ ଓଳି ହାଟରେ ଚୂଡ଼ା, ଗୁଡ଼ା କିଛି କିଣି ଖାଇଦେବା । ଗାଁର ତ ଜମିଦାରଙ୍କ ଠାକୁର ଘରେ ଦିଅଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ପଡ଼ିବା । ଜମିଦାର ବାବୁ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଦୟା କରନ୍ତୁ ନ କରନ୍ତୁ ଆମଠାରେ ବଡ଼ ଦୟା କରୁଛନ୍ତି । ଭଗ-ବାନ ତାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ ।

ଅଜି ହାଟ ପାଳି । କେତେ କେତେ ଲୋକ ଆସିଛନ୍ତି । ଟଙ୍କା କିଣା ପାଟି ଗୋଳରେ ଚାରିଆଡ଼େ ଧୋ ଧୋ କରୁଛି । ଅନୁ ବୁଢ଼ା ସଙ୍ଗରେ ଗୁଡ଼ିଆଡ଼େ ବୁଲି ବୁଲି ଆସି, ସେଇ ପାଠର ଦୋକା-ନରେ ଅଟକି ଯାଇ କହିଲା—ବାବା, ଆରଥର କହୁଥିଲ ପରା ଏ ପାଳିରେ ଏ ଖଣ୍ଡ ବହି କିଣି ଦବାକୁ ? ଦେଖନା, ଭାରି ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛି ।

—ବୁଢ଼ା ଥକା ମାରି ଠିଆ ହୋଇଯାଇ କହିଲା—ମୋତେ ମୋଠେଇଁ ଚଉଦ ଟଙ୍କା ଅଛି । ମନେ କରୁଛି, ଏ ହାଟରୁ ଗୋଟିଏ ଟୋକା ପାଇଁ ଅଠହାତ କନା ଲୁଗା କିଣି ଦେବି । ନୋହିଲେ ଏଇ ଗୁଣ୍ଡା ଚେକର କନା ଖଣ୍ଡିକ ପିନ୍ଧି ତୁ ଦିଅଙ୍କ ମନ୍ଦିର ହତାକୁ କେମିତି ଯିବୁ ! ଯେ ଦେଖିବ ନାକ ଟେକିବ । ପରେ, ସେ ବେଳେ ଦାମ ପଡ଼ିବ ।

ଓଁ

ଲାଗି ସିଲବ ! ଖେଳ ନାଇବ—ଆନନ୍ଦରେ ଅନୁର ମନ ଉଦ୍ ଧରୁ ନଥାଏ । ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ପଚାରିଲା—ଏ ଟେଡ଼ି ଭାଲୁ ବାବୁ, ସେ ଟେଡ଼ି ଘୋଡ଼ାଙ୍କ କେତେ ନେବ ?

ବେପାରି ଲୋକଟି ଥରକୁ ଥର ଅନୁ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ କହିଲା, ହାଟ ଦିଁପାଳି ତଳେ ତୁ ଏ କାଠ ଏଇଠ କେଇଥିଲୁ ନା ?

ଅନୁ କହିଲା—ହଁ, କିଣି ହେଲାନି ବାବୁ !

ବେପାରି ଲୋକଟି ଥରକୁ ଥର ତା ମୁହଁଆଡ଼େ ଚାହିଁ ମୁରୁକି ହସି କହିଲା—ନା, କିଛି ନା । ଏ ଟେଡ଼ି ଅରପାଳିଠୁ ବିକା ସରନ୍ତାଣି । ଟେପାଲା ଚୋଟେ ଭଲ ଟେଡ଼ି ଦେବି ବୋଲି କହିଥିବାରୁ ଅଳପାଏ ରଖିଛୁ । ଏମିତି ଭାବିଥିଲି, ହାଟ ଶେଷ ହେବାଯାଏ କିଏ ଆସିଲେ ବିକି ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ବୁଢ଼ା ହସି ହସି କହିଲା—ତମର ବଡ଼ ଦୟା, ଭବାସ୍ତ ଲୋକ, ଅନେକ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା ।

—ଅନୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଲା—ଦିଅ ବାବୁ ?

—ସେଇଠୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ନିଜନୁ । କଣ ଟେଣ୍ଡ କରି ନେଇ ଯାଉଛୁ ନା କଣ—

ଅନୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଟେଡ଼ି ଦୋ'ଟି ଅଣ ହାତରେ ନାଇଲା । ବେଶ ଭାରି ସୁନ୍ଦର । ଟେଡ଼ି ଉପରୁ ଅନୁ ଆଖି ଅଳ୍ପ ଇଟିଲା ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ା ଅନୁ ହାତକୁ ଅନାଇ ଭରି ଖୁସିହୋଇ ବେପାରି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲା—କ'ଣ ବେପାରୀ ବାବୁ ନେବ, ସତ ସତ କହିଦିଅ । ଭବାସ୍ତ ଲୋକ—ଲାଭ ନେବ ନାହିଁ ।

ବେପାରୀ ଅନୁ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲା—ଏପାଖକୁ ବୁଲି ଆସିଲୁ, ହାତ ନେଇ ଲଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ମୁଁ ଦେଖେ ।

ଅନୁ ସେପାଖକୁ ବୁଲିଗଲା । ବେପାରୀଟି ଅନୁର ବାଁ ହାତ ପାପୁଲିଟିକୁ ନିଜ ଡାହାଣ ହାତ ଭିତରେ ରଖି, ବାଁ ହାତରେ ଖଡ଼ୁ ପଟିକୁ ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ କହିଲା—ନା, ବସୁଡ଼ ନାହିଁ, ବେଶ୍ ହେଉଛି । ବେପାରୀ ମୁହଁରେ ହସ ଫୁଟି ଉଠିଲା, ମନରେ ତାର ଆଶା ଆକାଙ୍କ୍ଷା ।

ଅନୁ ଉଠି ଆସି କହିଲା—କେତେ ଦାମ ନେବ କୁହ ? ଦୂର ବାଟ—ଯାଉ ଯାଉଁ ପରା ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇଯିବ ।

ବେପାରୀ ବି ବୁଢ଼ା ଅଠେଇ ଅନାଇଁ କହିଲା—କେଉଁଠି ରହୁଛରେ ବୁଢ଼ା ? ଏଇ ହାଟ ଘରମାନଙ୍କରେ କେତେ ଭଦ୍ରସ୍ତ ରହୁଛନ୍ତି; ତାଙ୍କର ସାଙ୍ଗ ମେଳରେ ଏଠି ରହୁନ, ସେଠି ବାଟ ହଜିବୁ କାହିଁକି ?

—ସେ ଗାଁରେ କୁଣ୍ଡଅ ଶାନ୍ତ୍ରେ କରିକୁ ସବୁ ବାବୁ । ଏଠି କମିତ ରହିବୁ । କେତେ ଦାମ ହେଲା—କହୁ ଦିଅ ?

ବେପାରୀଟି ଅନୁ ମୁହଁକୁ ଥରେ ଥରେ ଚାହିଁ କହିଲା—କ'ଣ ଅଉ ଦାମ ଦେବୁ । ଯାହା ଦେଉଛୁ ଦେ, ପଞ୍ଚାଶ ସାରିଲୁଣି, କେଣା ଦାମ ପାଉଁବା ପଡ଼ିଛି ।

ଅନୁ କହିଲା—ଏତେ ପଇସା କେଉଁଠୁ ପାଇବୁ ? ସେଇଥି-ପାଇଁ ସବୁ ଆଗରୁ ଦାମ ପଚାରୁଥିଲି । ଚାରି ଟେକଣା କାଢିନିଅ, ତିନି ସୁତଳାଭ ସଙ୍କଳ ହର ଅର ହାଟପାଲିକୁ ରଖିଛି ।

ବେପାରୀଟି କ୍ଷଣେ ନୀରବ ରହି ଅନୁଆଡ଼େ ଅନାଇଁ କହିଲା, କଣ ଭାବୁଛୁ ଯାଉଛୁ—ଆଜ କିଛି ଦବୁନୁ ବୁଢ଼ା ?

ଅନୁ କହିଲା—ନାଇଁ, ଅଜ ଅଧଲାଟିଏବି ନାଇଁ; ମୁଁ ପଇ ପଇସା ଅଣ୍ଟାରେ ମାରିଛୁ ।

—ଆଚ୍ଛା ହଉ ଦେ, କ'ଣ କରାଯିବ ।

ଅନୁ ସେଠୁ ଆହି ଲୋକ ଗହଳରେ ମିଶିଗଲା । ବେପାରୀଟି ସେଇଆଡ଼କୁ ଥରକୁ ଥର ଚାହିଁ ଦେଉଥାଏ, ଯେମିତି ସେ କାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସି ରହିଛି । ଦେଖିଲେ କେତେ ଗୁପ୍ତ କଥା କହୁଯିବ ।

ଅନୁ ଚାଲେ ଆଗେ ଆଗେ । ବୁଢ଼ା ଚାଲେ ପଛେ ପଛେ । ଅନୁ କାହାକୁ ଦଇସାଟିଏ ମାଗିଲେ ଆଉ ତାପରେ କେହି ଶିକାର ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନୁ ମୁହଁଆଡ଼େ ଥରେ ଚାହିଁ ଅଣ୍ଟାରୁ କାଢ଼ନ୍ତି ପଇସା । ଯେତେ ମାଗିଲେ, କେହି ମନା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଥରେ ମାତ୍ର ଅନୁ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ, ଦେବାକୁ ତାଙ୍କ ହାତ ଅଣ୍ଟା ଭିତରକୁ ଚାଲିଆସେ । କେଉଁ ବୁଢ଼ା ବେପାରୀ ଅନୁ ମୁହଁକୁ ଦେଖି ଅନାଇଁ କହେ— ଭଗବାନ ଗରିବ ଘରେ ଏମିତି ରୂପ ଦଅନ୍ତି ! ଆହା ଟିକିଏ ଖାଇ ପିଇ, ନଚେଇଲେ ରଜା ଝିଅ ପରି ଦିଶନ୍ତା । ହେଲେ ଭଗବାନ ! ଛିଟ ଗଦାରେ ପଦ୍ମ ଫୁଲ ।

—ହାଟରୁ ଚୁଡ଼ା ନ'ଶୁଖା ଦେଇ ଦେଶୀ କପଡ଼ା ଖଣ୍ଡିଏ କାଟିଲା, ସଅଳ ସଅଳ ନିଜ କୁଡ଼ିଆକୁ ବାହାରି ଗଲେ ।

ସେଦିନ ଅନୁର ଆନନ୍ଦରେ ମନ ଧରି ରହୁନାହିଁ । ସେ କହୁଛି—ଲୁଗା ବି ଆସିଛି—ଆଜି କ'ଣ ଦରକାର ! ଆନନ୍ଦରେ

ମନ ଜବେଇ ହୁଟିବଇ ହେଉଥାଏ – ଝିଅ ଉପରୁ ତା' ଆଖି ଅଲଗା ଫେରି ଆସେ ନାହିଁ ।

ସେତେବେଳକାର ବୁଢ଼ା ଦେସସ୍ତ କଥା ତାର ମନେପଡ଼େ, "କି ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି ଏ । ଖାଲି—ପଣ୍ଡା, ନାଇଁଲେ ରଜାଘର ଝିଅ ପରି ଦିଶନ୍ତା" ତା ମନଟା ଭିତରେ କିଏ କେଜାଣି ଆନନ୍ଦରେ ଉଆଁ ମାରେ । ସେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ! ରଜାଘର ଝିଅ ପରି ଦିଶିବ ! ଅନ୍ତର ଭିତରଟା ଉଠେ—ଫୁଲି ଫୁଲି । ମନକୁ ମନ ଭାବି ହୁଏ, ଏ ନେଲୁନାଇ, ସେଇ କସ୍ତା ଲୁଗାଖଣ୍ଡି ପିନ୍ଧିଲେ, ଠିକ୍ ରଜାଘର ଝିଅ ପରି ଦିଶିବ ।

ସେ ଯେ ଭିକାରୀ ଏକଥା ଭୁଲିଯାଏ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ।

ମନ ତଳେ ଲାଗିଛି ଯୌବନ ଦେବତାର ସବୁଜ ଛୁଆଁସ୍ପରଶ—ରୂପ ସଜାଡ଼ିବାର ନୂଆ ନିଶା । ......ଜୁଆର ଆସୁଛି—କିନ୍ତୁ ମାନବ ନାହିଁ ।

କୁଡ଼ିଆରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଦିନ ରତି ରତି । ଅନ୍ତର ମନ ହେଉଥାଏ ଲୁଗାଖଣ୍ଡି ଏଇକ୍ଷଣି ପିନ୍ଧି ସଜାଇ ଗଲା ଗୁହାପାଖ, ଯୋଗେସି ହୁଡା ଗୁହାପାଖ ଥରେ ବୁଲି ଆସନ୍ତା । ଥରକୁ ଥର ଲୁଗାଖଣ୍ଡିକୁ କନା ଭିତରୁ ଫିଟାଇ ଥରକୁ ଥର ଦେଖେ । ତା' ଅଜାଣତରେ ତା' ମୁହଁରେ ହସ ମଣ୍ଡି ହୋଇଯାଏ ।

ପଦାରୁ ବୁଢ଼ା ଡାକେ, ଝିଅ ଲୋ ଝିଅ, ମୁଁ ଯାଉଛି ପୋଖରୀରେ ଗୋଡ଼ହାତ ଧୋଇ ଆସିବି । ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିକ ଏଇକ୍ଷଣି ପିନ୍ଧିବୁ ନାହିଁ,

ଦ ନାହରେ ଗୁହାଳ ରଖି ଦେଇଥା । ଜମିଦାର ବାବୁ ଦେଖି ଯାଉଛନ୍ତି, ଯଦି ତାଙ୍କର ଦୟା ହେବ ପୁରୁଣା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ଦେବେ । ଏ ଲୁଗା ତୁ ଏଇଯେଉଁ ପିନ୍ଧିଲେ ତାଙ୍କର ଆଉ କ'ଣ ଦବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେବ ? ରଖି ଦେଇଥା । ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ଦେଇ ସାରନ୍ତୁ, ତା'ପରେ ଯାଇଁ ପିନ୍ଧିବୁ ।

ଅନୁ ଘର ଭିତରୁ କହେ—ହଁ ବାବା, ମୁଁ ଘସି ରଖିଦେଲିଣି, ଯାଉଛି ଗୁଲ୍, ପାଣି ମାଠିଆଏ ଆଣିବ ।

ସେଦିନ ଅନୁ କରୁ ଥେଇବାପ ନଥିଏ । ବୁଢ଼ା ଗୋଡହାତ ଧୋଇ ସାରି ଅଧି କୁଣ୍ଡିଆ ପଛପଟେ ଆଖି ବୁଜି ଦିଅନ୍ତି ଡାକିଲା । ଅନୁ ସେଇ କୁଣ୍ଡିଆ ଭିତରକୁ ପଶି ଛଦା ଲଗାଇ ଅନୁ ଥରେ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିକ ଦେଖି ବହିଲା । ଯେତେଥର ଓଲଟପାଲଟ କରି ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ଆହୁରି ଦେଖିବାକୁ ମନ ହେଉଥାଏ । ଥରକୁ ଥର ଖଣ୍ଡକୁ ଅନାଇ ତା ମନ କୁରୁଳି ଉଠୁଥାଏ । ଭଙ୍ଗା ଅଇନା ଖଣ୍ଡିକରେ ନିଜ ମୁହଁକୁ ଦେଖି ଭାବୁଥାଏ—ଏ ଭାରି ସୁନ୍ଦର, "ବେପାରୀ ବୁଢ଼ା କହୁଥିଲା, ଖାଇଲେ ପିନ୍ଧିଲେ ରଜାଝିଅ ପରି ଦିଶିବ !" ଅନୁ ଭାବି ପାରେ ନାହିଁ । ଆନନ୍ଦରେ ତା ଆଖି ବୁଜି ହୋଇ ଆସେ । ସେ ଭୁଲିଯାଏ ଭୋକାସି ହୋଇ ସତର କୁଣ୍ଡିଆରେ ବସିଥିବା କଥା ।

ଢୋଡ଼ା ଘଡ଼ିଆର ବୁଢ଼ା ଡାକିଲା—ଅନି ନିଅ ନାହିଁ କଲେ ହିଁଅ । ଅନୁ ଛବି ଲୁଗାଇ ବାପ ପାଖକୁ ଉଠି ଆସି କହିଲା—ନା, ମଜୁରୀ ନାହିଁ—

—ହଁ, ମୁଁ ଜାଣେ, ଜମାରୁ ନଥିବ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ପିନ୍ଧା ଲଗାଇ ଆଣିଛି । ନିଜେ ଜମିଦାର ବାବୁ ଦୟା କରିଛନ୍ତି ରେ ବୁଢ଼ା ।

ଢମ ଢଣେ ବଦଳିଯିବ । ଠାକୁର ଘର ପୂଜା ସରି ନଥିଲେ, ହାତରେ କାମ ପଡ଼ିଛି; ଦିଅଙ୍କ ଟେର ଘଣ୍ଟା ପଡ଼ିଲା ପରେ ସଙ୍ଗେ ତମେ ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ ।

—ବୁଢ଼ା ଟିକିଏ ହସି କହିଲା—ମଣିଷ ହାତରେ କ'ଣ ଅଛି ଭାଇ ! ସେଇ ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ।

—ହଁ ଭାଇ, ମଣିଷ ହାତରେ କ'ଣ ଅଛି ! ତୁ କ'ଣ କାଲି ଭାବିଥିଲୁ ଖୋଦ ଜମିଦାର ତମ ଉପରେ ଏତେ ଦୟା ଦେଖାଇବେ ବୋଲି । ସେଇ ଭଗବାନଙ୍କର ସବୁ ଖେଳ ।

ମନ୍ଦିରରେ ଦିଅଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରଧୂପ ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲା । ବୁଢ଼ା ଡାକିଲା—ଚାଲେ ହେ ଅ, ଚାଲ ମଣା ଆସ ! ଆମେ ଟିକିଏ ଆଗରୁ ଯାଇ ସେଠି ବସିଥିବା ।

ଠାକୁରଙ୍କ ଧୂପ ବଢ଼ିଲା, ଅତିଥି ଅଭ୍ୟାଗତ, ମନ୍ଦିର ସେବକଙ୍କ ପଙ୍ଗତରେ ବସିଗଲେ । ତା ସଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ବଡ ପିତଳ ଥାଳିରେ ପୁରୁଣା ପ୍ରସାଦ, ଡାଲି, ତରକାରୀ ଖୁବ୍ ବେଶି ବେଶି ଆଣି ଡାକିଲା, କେଉଁଠି କରେ ବୁଢ଼ା ! କ ଜାତି ବା ତୁ ?

—ଆଜ୍ଞା, କୁଳରେ ଖଣ୍ଡାଏତ, କରମ ଇମିତି କରୁଛି ।

—ଆରେ ଭଲ ଜାତିତ ! ଅଚୁନ୍ ଏ ବଖାଣି ଉପରକୁ । ତୋ ନାତୁଣୀ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ! କ'ଣ ଯାଚା ଅଛି ଦେଖା । ନା, ଏଠି ଖାଇବ—ପଚାର ଦେବ ! ଗୋଟିଏ ହିଅକୁ

—ନା ପ୍ରକାଶ ବାବୁ, କୁଣ୍ଡଅକୁ ନେଇଯିବୁ ।

—ହଉ ଯାଗା ଦେଖା ।

ଅନୁ ପଲମ ଦେଖାଇ, ମାଟି ଡାଟିଆ ତାର ପାଖରେ ଥୋଇଦେଲା ।

—ଅରେ ! ଏତେ ଛୋଟ ଯାଗାରେ କେମିତ ପ୍ରସାଦ ନେବ ! କାଲିକୁ ବଡ ଯାଗା ଆଣିବ । ଆଜି ମୁଁ ଶାଲ ପତର ଦୁ'ଟା ଦେଉଛି, ସେଥିରେ ପ୍ରସାଦ ପୁରାଇ ଗାମଛାରେ ବାନ୍ଧି ଦିଅ । ପଲମ ଡାଟିଆରେ ଡାଲି ତରକାରି ନିଅ !

—ହଉ ଆଜ୍ଞା, ତମର ଦୟା ।

ଛୋଟ କୁଣ୍ଡଅ ଘଇ । ଅନୁ ଉବିଟିଏ ଗଲାଇ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରସାଦ ଲୁଗା ଭିତରୁ ଫିଟାଇ ଡାଲି ତରକାରି ପାଖରେ ଥୋଇଲା, ସେତେବେଳେ ମହ ମହ ବାସନାରେ ସେହି ଛୋଟ ପତର କୁଣ୍ଡଅଟି ମହକି ଗଲା । ଦିହେଁ ଆଗେ ପ୍ରସାଦ ଅତେ ଅନାଇଁ ଅବା କାବା ହୋଇଗଲେ । ଏତେ ପ୍ରସାଦ, ଏତେ ଡାଲି, ଏତେ ତରକାରି ! ସେଥିରେ ପୁଣି ଖିରି ! କେତେ ବର୍ଷ ହେବ କାହିଁ ମନେ ତ ପଡୁ ନାହିଁ—ଇମିତି ସେ କେଉଁଠି ଖାଇଥିଲେ ବୋଲି ।

ତୃପ୍ତି ମନରେ ପ୍ରସାଦ ପଳ ପାଇ, ବୁଢ଼ା ଅନୁ ଅତେ ଅନାଇଁ ବଡ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା—ନାଇଁ ଲୋ ଝିଅ, ଭାଲ ଟୁ ଟେଳେ ହାତରେ ନେଇ ଆଜି ଭିକ ମାଗି ଯିବି ନାହିଁ, ଆଜି ଅମର ଭିକ ମାଗିବାରେ କି କାମ ! ହେଉ ତ ଆଜି ଯେତେ ହେଉ ଦେଇଛନ୍ତି, ତିନି ଖାଇଲେ ସରିବ ନାହିଁ । ଭଗବାନ ଯେତେବେଳେ ଲଗାଇ ଅଛନ୍ତି । ଭିକ ମାଗି ଯିବା କାହିଁକି ?

ଅନୁ, ଝିଅକୁ ଟିକିଏ ପାଟିରେ ମାରୁ ମାରୁ କହିଲା—କେତେ ମିଠା ଲାଗୁଛି ସ୍ୱାଁକୁ ଟିକିଏ ଶୁଣିଲ ? ହଁ ବାବା, କାଲିଠୁଁ ଆଜ ଭିକ ମାଗି ଯିବାନାହିଁ । ଭିକ ମାଗିବା ଭଲ କଥା ନୁହେଁ ।

ରାତି ପାହିଲେ ରବିବାର, ଅନୁ ସକାଳୁ ବୁଢ଼ା ବାବାକୁ ଉଠାଇ ଦେଇ କହିଲା—ଜମିଦାରବାବୁ କହିଛନ୍ତି ଆଜି ତାଙ୍କ ଦେଉଳା ପାଖକୁ ଯିବାକୁ । ଉଠ ହାମ ସାର, ଯିବା ପରା ।

ବୁଢ଼ା କହିଲା—ଭଗବାନ ଭରସା, ତାଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଦୟା ଅସ୍ତୁ ।

× × ×

ସେଦିନ ଠାରୁ ଦି'ଦିନ ଦି'ରାତି କଟିଗଲାଣି, କିନ୍ତୁ ସୁଷ୍ମିଙ୍କ ପାଇଁ ବୁଢ଼ା ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ମନ ସ୍ଥିର ନାହିଁ । [illegible] କାମ କଲାବେଳେ, ଖାଇଲାବେଳେ, ଶୋଇଲାବେଳେ ଲାଗୁଛି ସତେ ଯେପରି ସେହି ଝିଅଟି ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡାଇ ବାପା ବାପା ଡାକୁଛି ।

ସେଦିନ ସକାଳୁ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଗାଧୋଇ ସରବତ୍ ଖାଇ ସାରି ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କୁ ଡାକିଲେ । ନିରୁପମା ଦେବୀ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲେ—କ'ଣ କହୁଛ ?

—ଜଳଖିଆ ଖାଇ ସାରିଲଣି ?

—ହଁ, ଖାଇ ସାରିଲଣି ।

—ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମନା କର, କେହି ଏପାଖକୁ ଆସିବେ ନାହିଁ । ତମେ ପରା ତମ ଗେହ୍ଲା ଝିଅ ସୁଷମା ଭଳି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଝିଅକୁ

ଦେଖିବ ! ଯେ ଉଦାସ ବୁଢ଼ାକୁ କହି ଆଣିଥିଲି, ଆଜି ଅଛି ତମକୁ ଦେଖା କରିବାକୁ । ଅପର ଘୋଡ଼ାଶାଳ ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳେ ପଡର ଲୁଚିଅଛିଏ କରିଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେଦିନ ରାତିରେ ପୋଖରୀ କୂପର ଦେଇଁ ଉପରେ ବସି ସେମାନଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣିଥିଲି । ସେମାନେ ଖଣ୍ଡାୟତ, ଧନେ ସେମାନେ ବି ଧନୀ ଥିଲେ । ଭାଗ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଇମିତ କରିଛି । ମୁଁ ଭାବୁଛି ସେଇ ଝିଅଟିକୁ ଆମେ ଝିଅ କରି ଏଠି ଆଣି ରଖିବା । ତମର କଣ ଇଚ୍ଛା ? ମୋର ମନେ ହେଉଛି ତମେ ତାକୁ ପାଇଲେ ସ୍ୱପମାକୁ ଭୁଲିଯିବ । ମୋର ଇଚ୍ଛା, ତାକୁ ଏକ୍ଷଣି ଆମ ଘରକୁ ଆଣିବା ନାହିଁ । ଠାକୁର ମନ୍ଦିରରେ ସେ କଣ୍ଟଦନ ଦିଅଙ୍କ ଫୁଲ ତୋଳା ତୋଳି କରୁ । ତମେ କେବଳ ତା' ଉପରେ ନଜର ରଖିଥା । କ'ଣ କହୁଛ ?

—ନିହୁଏ ! ଦେବୀ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ କଥାରେ ଅଗ୍ରହ ଦେଖାଇ କହିଲେ—ତମର ଯେବେ ମନ ମାନୁଛି, ମୁଁ କ'ଣ ମନା କରିବି । ଭଗବାନ ଯଦି ଅମ ମନରେ ସୁଖ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରବେ ତାହାହେଲେ ତାହା ମୁଁ କଣି ହେବ । ମଣିଷର କ'ଣ ହାତ, କାହିଁ ତାକୁ ଡାକନ ! ଦେଖନ୍ତି ଟିକିଏ ।

—ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହସି ହସି କହିଲେ—ତମ ମନ ଦେଖି-ବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଲଣି ନା ! ମୁଁ କହି ଅଛି ଥିଲି ଦି' ଘଣ୍ଟାରେ ପାଖକ ପାଖରେ ଭଦ୍ର ଝିଅଟି ହେବାକୁ ଏଇଛିଣି ଏମପୁ ହୋଇନାହିଁ । ହେଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ଅସି ନାହାନ୍ତି । ଚଉକି ଉପରେ ବସ । ମୁଁ ତାକୁ ଡକାଉଛି ।

ଜମିଦାର ଡାକଲେ—କିଏ ଅଛରେ ?

ଗୃହର ଗୋଟାଏ ଅଣ୍ଟି ହାତଯୋଡ଼ି ଠିଆ ହେଲା ।

—ତୁ ଗଲ୍ ଆମ ଘୋଡ଼ାଶାଳ ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳେ ଯେଉଁ ଭିକାରୀ ବୁଢ଼ା ଅନ୍ଧ ତାର ଝିଅଟିଏ ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣିବୁ ।

ହଜୁର କହି ଗୃକରଟି ଚାଲିଗଲା ।

ଗୃକରଟି ଜଣ ଭଲ ଭାବ ଫାଟକ ଡେଇଁ ପଶୁଣ ହାତ ଯାଇଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ସେ ବୁଢ଼ା ଅନ୍ଧ ଝିଅଟି ସେଇଆଡ଼କୁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖିଲା । ଗୃକରଟି ସେହି ବୁଢ଼ାର ଝିଅଟିର ଗୋଡ଼କୁ ମୁଣ୍ଡ ପର-ଯନ୍ତ୍ରେ ଥରେ ଗୃହ ଦେଇ କହିଲା—ହେ ବୁଢ଼ା, ତୁ ଏଇ ଘୋଡ଼ା-ଶାଳ ପାଖ ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳେ ଥାଉନା ?

ହଁ ବାବୁ, ସେଇଠି ଅଛୁ ନେଇଛନ୍ତି । ଜମିଦାରବାବୁ ଆଜି ଆହବାକୁ କହିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । କାହାକୁ କହିଲେ ଭିତରକୁ ଟିକିଏ ଖବର ଯାଆନ୍ତା, କହିଲ ବାବୁ ?

—ଆରେ ବୁଢା, ମୁଁ ସେ ତୋତେ ଡାକିବାକୁ ଯାଉଥିଲି, ଖୋଦ ଜମିଦାର ସାହେବ ବାରଣ୍ଡାରେ ବସି ଡାକୁଛନ୍ତି । କ'ଣ ଘଟଣା ବୁଢ଼ା କହିଲୁ, କିଛି ଦୋଷ କରିଛୁ କି ରେ !

—ନା ବାବୁ, ଭିକାରୀ କାହାର କ'ଣ କିଛି କରି ପାରିବ । ଦୁଃଖ ଜଣାଇଥିଲି, ସେଇଥିପାଇଁ ଦେଖା କରିବାକୁ ଆମକୁ ହୁକୁମ ହୋଇଥିଲା ।

ଅଚ୍ଛା ଅ ଆ, ଏଇ ଫାଟକ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥା । ତୁ ଏଇକ୍ଷଣି ଭିତରକୁ ଯିବୁ କି ନାହିଁ ପଚାରି ଆସୁଛି ।

ଚାକରଟି ଜମିଦାରଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇଁ ଜଣାଇଲା—ଆଜ୍ଞା, ଆସିଯାଇଛି, ଏଠିକି ହଜୁର ଡାକିବେ ?

—"ହଁ, ଡାକ ଆଣେ !"

ନିରୁପମା ଦେବୀ ଦେଖନ୍ତେ ସେହି ଝିଅଟିକୁ ଦେଖି ଅବାକ୍ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଲେ—ଠିକ୍ ମୋ ଝିଅ ପରି ତ ! ତାର ଭ୍ରୂଲତା, ତାରି ଚାଲି—ତାରି ଓଠ ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଡକୁ ବିସ୍ମୟରେ ଅନାଇଁ କହିଲେ, ତୁମେ ଯାହା କହୁଥିଲ ଠିକ୍ କଥା । ଝିଅଟାକୁ ଭଲ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧାଇଦେଲେ ମୋ ସୁଷମାଙ୍କ ଆଉ କିଏ ଚିହ୍ନି ହେବ ନାହିଁ ଆହା ! ଝିଅଟି କେତେ ସ୍ୱାଭିମାନିଆ ହୋଇଛି ।

ସେହି ଝିଅଟିକୁ ଦେଖନ୍ତେ ଅନାଇ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ଡାକିଲେ—ଝିଅ, ଏଇଠିକି ଆଇଲୁ ?

ଅନୁ ଡର ଡର ପାହାଚ ଉପରକୁ ଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ସେଠି ବସିବାକୁ ତାର ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ତାକୁ ବସିବାକୁ କହି, ତା' ଶୁଖିଲା ମୁହଁଟିକୁ ଅନାଇ ପଚାରିଲେ—କ'ଣ ଖାଇଛୁ ?

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସେମିତି ଅନାଇ ଥାଆନ୍ତି ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ଅଜ କିଛି ଦଶେ ପଚର ନଈର ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ଜଳଖିଆ ଆଣିବାକୁ ପୂଝାରୀଙ୍କୁ ଡାକ ଦେଲେ । ପୂଝାରୀ ଥାଳିଏ ଜଳଖିଆ ଆଣି ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆ ହେଲା ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ଅନୁର ନୂଟୁରି ବାଳ ଉପରେ ପ୍ରଥମ କରି ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲେ—ଭୋକ କରିବଣି ? ବାପାକୁ ଅଠେ ଦେଇ ଅ, ଆଜି ତୁ ବସି ସବୁ ଖା ।

ଅନୁର ସେ ଥାଳି, ଛୁଇଁବାକୁ ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ । ଜମିଦାର ବାବୁଙ୍କ ଘର ଥାଳି ! ପାଲମରେ ଖାଇ ଖାଇ ତାଙ୍କ ଦାନ ଯାଇଛି··· ଅନୁ ଚୁପ୍ ହୋଇ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ବସି ରହିଲା ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ପୁଣି କହିଲେ—ବସିଲୁ କାହିଁକି ? ଖା ।

ଅନୁ ଡର ଡର ରହି ରହି କହିଲା—ଏଇ ଥାଳୀ······ମୋ କାନିରେ ଓଜାଡ଼ ଦିଅ ମା' ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ହସିଲେ, ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ନ ହସି ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅନୁ ଆହୁରି ଶଙ୍କିଗଲା ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ପୁଣି ତା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲେ—ଗଣ୍ଡ୍ରାମୃତ ଘର ତ ! ଥାଳୀରେ ଖାଇଲେ କ'ଣ ହେଲା ?

ଅନୁ ମୁରୁକି ହସି ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି କହିଲା—ନା, ମା', ଏଇକ୍ଷଣି ଖାଇବି ନାହିଁ । ସିଅଡ଼େ ଖାଇବି ।

ଅନୁ ଲାଜ କରୁଛି ବୋଲି ନିରୁପମା ଦେବୀ ଆଉ ବଳାଇଲେ ନାହିଁ । ହସି କହି ସେଠୁ ଉଠି ଚାଲିଗଲେ ।

ଅନୁ କାନ୍ଥକୁ ଅଉଜାଇ ବସି ରହିଲା । ବୁଢ଼ା ଗଛମୂଳେ ବସି ତାର ଆଜି ଆନନ୍ଦରେ ସୀମା ନଥାଏ । ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନୁ ଆଡ଼େ ଅନାଇ ତାର ଭବିଷ୍ୟତ ଚିନ୍ତା କରୁଥାନ୍ତି ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ନିରୁପମା ଦେବୀ ହାତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ସୁନ୍ଦର ନାଲି ଧଡ଼ିଆ ଲୁଗା ଆଉ ତେଲ ବୋତଲେ ଆଣି ସେଠି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଏସବୁ ଦେଖି ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ମନ ଅଧିକ ଖୁସି ହୋଇଗଲା । ନିରୁପମା ଦେବୀ ଲୁଗାଟିକୁ ଅନୁ କାନ୍ଧ ଉପରେ ପକାଇ, ତେଲ ବୋତଲଟି ତା' ହାତରେ ଧରାଇ ଦେଇ କହିଲେ, ଏସବୁ ନେଇଥା, ପୁଣି କାଲିକୁ ମୁଁ ସବୁ ଦେବି । ତୋ ବାପ ପାଇଁ ଭଲ ଲୁଗା ଦେବି । ପୋଖରୀରେ ଯାଇ ତେଲ ଲଗାଇ ସଫା ସୁତୁରା ହୋଇ ଗାଧୋଇ ପଡ଼ିବୁ । ଚିରା ଲୁଗା ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ, ଏ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବୁ । ସାବୁନ ଖଣ୍ଡେ ଦେଉଛି ନେଇଯା । କାଲିଠୁଁ ଆଉ ସେଠି ରହିବ ନାହିଁ । ଆମ ଠାକୁର ଘର ପଛପଟେ ଭଲ ଘର ଖାଲି ପଡ଼ିଛି, ସେଇଠି ରହିବ । ଦି'ବେଳା ଠାକୁରଙ୍କ ଭୋଗ ସେଇଠି ପାଇବ । ତୁ ଠାକୁରଙ୍କ ଫୁଲ ନିତି ତୋଳି ଗୁନ୍ଥି ଦେବୁ । ଠାକୁରେ ତୋର ଖୁବ୍ ମଙ୍ଗଳ କରିବେ । ବୁଝିଲୁ ମା' ! ଯା, ଡେରି କରିବଣି ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଆନନ୍ଦରେ ବିଭୋର ହୋଇ ସେଇଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି । ଅନୁ ଉଠି ଠିଆ ହୋଇ ଶଙ୍କି ଶଙ୍କି କହିଲା— ଜଳଖିଆ ମା' କାନିରେ ଓଜାଡ଼ି ଦିଅ......।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ନିଜେ ଉଠି ସଜ ଥାଳୀଟିକୁ ତା' ହାତରେ ଧରାଇ ଦେଇ କହିଲେ—ପାଗଳୀଟା ନେଇ ଯା । ପଛକୁ କିଏ ଯାଇ ନେଇ ଆସିବ ।

ଅନ ରମଣଙ୍କ ପର ହୋଇ କହୁଛି—ନା ମା', ଭାଗିଁର ଝାଡ଼ ଦିଅ, ଗଛମୂଳ ପଡର କୁଡ଼ିଅ ଭିତରେ ଏ ଆଳୀ ଦେଖିଲେ ଗୁର କରନ୍ତୁ ତୋଳ, ଯଦ କିଏ ବାନ୍ଧ ନେବ !

ନିରୁପମା ଦେବୀ ତା' ପିଠିରେ ହାତ ମାରି କହୁଲେ, ଭାହାର ତେଜ ସାହସ ! କେହ କିଛୁ କହିବେ ନାହିଁ, ନେଇଯା ।

ଅନୁ ଭାର ଖୁଣି ହୋଇ ଗୃଲଲ ଆଗେ ଆଗେ । ବୁଢ଼ା ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଓ ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ହୋଇ ଆଶୀର୍ବାଦ ନେଇ ଭର ଗୃଲଲ—ଭଗବାନ ମଙ୍ଗଳ କରିବେ—ଧନ ଜନ ବଢ଼ିଯିବ ।

ସେମାନେ ଗୃଲଗଲ ପରେ, ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ନିରୁପମାଦେବୀଙ୍କୁ କହିଲେ—ଦେଖ, ତୁମେ ତ ମୋ ଅପେକ୍ଷା ଅନେକ ବଡ଼ଦ ଜାଣି ହେଲଣି ।

—ହଁ, ସତେ ମ ! ତମେ ଯାହା କହୁଥିଲ ଠିକ୍ କଥା । ଠିକ୍ ତାର ଏଇ ମୁହଁ, ଠିକ୍ ତାର ଅଖି, ଭରି ଗୃଲ । କୁଅଡ଼େ ଗଲ ! ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କ ଅଖି କୋଣରେ ଲୁହ ଜକେଇ ଅହେଲ । ଟିକିଏ ନୀରବ ରହ ନିରୁପମା ଦେବୀ ନିଜ କାନିରେ ଆଖି ଲୁହ ପୋଛି କହିଲେ, ତମେ ଯାହା କହୁଥିଲ ସେଇଆ କରିବା । ପିଲାଟା ଠାକୁରଙ୍କର କିଛି ଦିନ ସେବା କରୁ । ବୁଢ଼ା ଅଜ କେତେଦିନ ବଞ୍ଚିବ । ତା'ପରେ ଏଠିକୁ ତାକୁ ନେଇ ଆସିବା । ହରି ଶାନ୍ତି ହଁ ଅଟିଏ ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଗାମଛିଅଲଙ୍କ ଭଳି ବାହାରଅଡ଼େ ଗୃହିଁ ହୁର ଦେଲେ—ମୁଁ ତ ପିଲାଟାକୁ ଦେଖିଲବେଳୁ ମୋର ମନ ଜାଣିଛୁ । ଏଣିକି ତମର ଇଚ୍ଛା, ତମେ ତାକୁ ଯେପରି ରଖି ପାର ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କର ସାତବର୍ଷର ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ପୂର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦୁ ପାଠ-ପଢ଼ି ଯାଇଥିଲା, ସେଠି ଆସି ବହିପତ୍ର ଖଟ ଉପରେ ସଜାଇ ଦେଇ ବୋଉ ବୋଉ ଡାକ ସେଇଠି ହାଜର ହୋଇଗଲା । ନିରୁପମାଦେବୀ ତାକୁ କୋଡ ଭିତରକୁ ଟାଣିନେଇ ହସି ହସି କହିଲେ—ତୋର ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଅପା ଆସିଛି । ତା' ସଙ୍ଗରେ ତୁ ଖେଳିବୁ ?

ପୂର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦୁ ହସି ହସି ମୁହଁ ଶୁଖେଇ କହିଲା—ସୁଷମା ଅପା ତ ମରିଗଲା, ଆଉ ଅପା କାହିଁ ?

ନିରୁପମା ଦେବୀ ଚୋହଠାକୁ ପେଟ ଭିତରେ ଗୁଡ଼ି ରଖି କହିଲେ, ନାହିଁ ରେ ଠିକ୍ ସୁଷମା ଅପା ଭଳି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅପା ଆମେ ଆଣିବା । ଆମେ ତାକୁ ଘରେ ରଖିବା ନା ରଖିବା ନାହିଁ ; କହିଲୁ ?

ପୂର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦୁ ହସି ହସି କହିଲା—ନା ରଖିବା, ଆମେ ଦିହେଁ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ପଢ଼ିବୁ । କାହିଁ ସେ ଅପା, ମୋତେ ଦେଖେଇ ଦେ ।

—"ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ, ପୂର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦୁ ଅଟେଡ଼ି ଅନାଇ ମନେ ମନେ ଭ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥାଆନ୍ତି ।"

ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହେଉଥିଲା, ପୂର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦୁକୁ ଗୁରୁଜ ସଙ୍ଗରେ ପଠାଇ ସେ ଝିଅଟିକୁ ଦେଖାଇ ଆଣିବାକୁ, କିନ୍ତୁ ଲୋକେ ହଠାତ୍ କ'ଣ ଭାବିବେ । ପୂର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦୁର ଭଉଣୀଟି ଝିଅଟା ବୋଲି ତାର ସ୍ନେହ ମନରେ ଏଇଦିନୁ କାଳେ ଧାରଣା ହୋଇଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ ବାଁରେଇ କହିଲେ—ସେ କ'ଣ ଏଇକ୍ଷଣି ଆସିବ । ଆମେ ସବାରି ପଠାଇ ଦେବା, ସେ କାଲିକୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ ନା ? ତୁ କାଲି ସକାଳେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଅମ ଠାକୁର ଘରକୁ ଯିବୁ ସେ ଦେଖାଇଦେବି ।

ପୁଣି ତାଙ୍କ କଥାରେ ମୁଣ୍ଡ ହୁଙ୍କାର ଦେଇ ଦେଇ ଘରଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା ।

ଅନୁ କୁଣ୍ଡଆ ଭାତି ପିଠାଇ ଜଳଖିଆ ଥାଳିଟିକୁ ଢୋଡ଼ାଇ ରଖି ଦେଇ ଡାକିଲା—ବାବା ?

—କ'ଣ ମା'

—ହଁ ମା' ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଯାହା । ଡୋକବଡ ଆଉ ଏ କୁଡ଼ିଆରେ ରଖିବାକୁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ ।

ଅନୁ ନୀରବ, ସତେ ଯେପରି କେତେ କ'ଣ ସେ ଭାବୁଛି । ବୁଢ଼ା ସେ ଗଛମୂଳେ ବସି ବସି ଅନୁକୁ ଆକଟି ଡାକିଲା—ଯା ଝିଅ ସଫା ସୁତୁରା ହୋଇ ଗାଧୋଇ ପଡ଼ । ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ସ୍ନେହ ହେଉଛୁ ଦେଖ । ଏ ଓଳି ଆଉ କାହିଁକି ଭୂତ ବସାଇବୁ । ଯାହା ଜଳଖିଆ ଦେଇଛନ୍ତି ଆମର ହେଉ ହେବ ।

ଅନୁ ହଁ ଯାଉଛି କହି—ସାବୁନ ଖଣ୍ଡିକ, ତେଲ ବୋତଲ, ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡିକ ନେଇ ପୋଖରୀ ତୁଠକୁ ଚାଲିଗଲା । ପାଣିରେ ପଶି ସାବୁନ ଲଗାଇ, ଦେହ ହାତକୁ ଘଷି ହେଉ ହେଉ ନିଜେ ନିଜର ସଫା ସୁତୁରା ହାତ ଗୋଡ଼କୁ ଦେଖି କୁହୁଳି ଉଠିଲା । କି ସୁନ୍ଦର ତାର ଦେହର ରଙ୍ଗ, ମଇଳା ଲାଗି କିମିତି ଖରାପ ହେଇଥିଲା ନା ! ଗାଧୋଇ ସାରି ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ ଲଗାଇ ଲଗଭ ବାସନା ତେଲର ମହକରେ ତା' ମନରେ ବି ମହକ ଉଠିଲା । ମନେ ମନେ ଖୁସି ହୋଇ ଭାବି ଚାଲିଲା—"ସେଦିନ ହାଟରେ ବୁଢ଼ା ଯାହା କହୁ-ଥିଲା ଠିକ୍ କଥା, ଖାଇ ପିନ୍ଧି ନଟଗଇଲେ ରଜାଝିଅ ପରି ଦିଶିବ !" ତା'ପରେ ଅନୁ ଆଉ କିଛି ଭାବିପାରେ ନାହିଁ—ସବୁ ଗୋଳମାଳିଆ ହୋଇଯାଏ ।"

"ମନ ଟଳେ ଲଟି ଅସୁଛି ଯୌବନର ମହୁଆ ନିଶା !"

କୁଣ୍ଡଅକୁ ଫେରି ଅସି ଅଣିଥିବା ନୂଆ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିକ ପିନ୍ଧି, ମୁଣ୍ଡଟି ଭଲ କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇଲା । ତାର ନୂଟୁଘ୍ ବାଳ ଗୁଡ଼ିକ ଏଠେ-ତନଳେ ତେଲ ବାଜି ଅଳ୍ପର କଳା ଅଳ୍ପର ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉ-ଥାଏ । ଅନୁ ନିଜକୁ ଥରକୁ ଥର ଅଇନାରେ ଦେଖି ନିଜକୁ ଅଭ ଚିହ୍ନି ପାରୁ ନଥାଏ । ସେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ! ବୁଢ଼ା ଠିକ୍ କଥା କହୁଛି । ହାତକୁ ଅନାଇଲା—ଖଣ୍ଡୁ ଅପେକ୍ଷା ପିତଳ କାଚ ଗୁଡ଼ିର ଗୁଡ଼ି ପଟି ସଫା ହୋଇ ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଛି । ଅନୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଖଣ୍ଡୁ ଦି'ପଟ କାଢ଼ି ପକାଇ ଭାବିଲା—କେତେ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କର ଝିଅ ତ ଇମିତ ଖାଲି କାଚ ନାଇଛନ୍ତି, ସେ ଖଣ୍ଡୁ ନାଇବ କାହିଁକି ? ହାତକୁ ଏ'ତ ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଛି !

ବୁଢ଼ା ଗାଧୋଇ ଅସି ଡାକିଲା—ପିନ୍ଧିବାକୁ ଖଣ୍ଡେ କ'ଣ ଦେଲୁ ?

ଅନୁ ତରତର କରି ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିକ ହାତରେ ଧରି ହସି ହସି ବୁଢ଼ାବାପ ଅଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ଯାଇ କହିଲା—ମୁଁ କିମିତ ଦେଖା-ଯାଉଛି ବାବା ?

ବୁଢ଼ା ଅନୁ ଅଡ଼େ ଅନାଇ ଦେଇ ତାକୁ ନିଜ ଅଡ଼କୁ ଅଜାଡ଼ି ଆଣି କହିଲା—ମା'ଠା ମୋର ରଜାଝିଅ ପରି ଦେଖାଯାଉଛି । ବୁଢ଼ା ଆଖିରୁ ଆନନ୍ଦରେ ଦି'ଟୋପା ଲୁହ ଗଳି ପଡ଼ିଲା ।

ଅନୁ ଉପରକୁ ଅନାଇ ଦେଇ ମୁହଁ ଶୁଖାଇ କହିଲା—ତମେ ପରା ବାବା ସେଦିନ କହୁଥିଲ, ଆଉ କାନ୍ଦିବ ନାହିଁ । ପୁଣି କାନ୍ଦିଲ ?

ବୁଢ଼ୀ ଅନୁର ଓଠଟାକୁ ଧରି ପକାଇ ଖୁସି ହୋଇ କହିଲା—ନା ମା', ମୁଁ କଣ କାନ୍ଦୁଛି ? ତୋର ଖୁସିରେ ପରା ମୋ ଆଖିରୁ ଆନନ୍ଦରେ ଦି'ଟୋପା ପାଣି ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ।

ଛୁଇ ନେଳଟା ବେଳ । ଅନୁ ଜମିଦାରଙ୍କ ଥାଳିଟିକୁ ଭଲ କରି ଧୋଇ ଅଣାଇ ବସିଛି—ପଦ୍ମ କଏ ଆସେ, ପଠାଇ ଦେବ । ଭଙ୍ଗା କୁଡ଼ିଆ ! ଗୋରୁ ପଦ ନେଇ ଯିବ, ତାହାହେଲେ ଭଲକଥା ଆଉ ହେବ ନାହିଁ ।

କିଛି ସମୟ ବିତିଗଲା । ଅନୁ ଦେଖିଲା, ଜମିଦାରଙ୍କ ଚାକର ହେହ୍ଅଡ଼କୁ ଆସୁଛି । ସତକୁ ସତ ଚାକରଟି ସେଇଠି ପହଞ୍ଚି ଯାଇ କହିଲା—ମା'ଙ୍କର ହୁକୁମ ହୋଇଛି, ଆଜି ତମେ ଏଠି ଆଉ ରହିବ ନାହିଁ । ଦାଆଙ୍କ ଭିତରେ ଘର ସଫା ହୋଇ ସାରିଲାଣି, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଚାଲ, ମୁଁ ଏହିକ୍ଷଣି ତମକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ସେଠିକୁ ଯିବି ।

ବୁଢ଼ୀ ଏକଥା ଶୁଣିଲାକ୍ଷଣି ଖୁସି ହୋଇ କହିଲା—ଆମର ଆଉ କ'ଣ ସମ୍ବଳ ଅଛି ମା' । ଲୁଗା ଗଣ୍ଡିକ ଧର, ମାଆଙ୍କର ତୋ ପ୍ରତି ଦୟା ହୋଇଛି, ଚାଲ !

ଅନୁର ଛାତିଟା ତାହାଁକ ଧପ୍ କରି ହେଲା ।

ତାକୁ ଜଣାଗଲା, ସେ ଏଇକ୍ଷଣି ଚାଲିଯିବ ବୋଲି ଏଠର କୁଡ଼ିଆଟି ତାକୁ ଅନେଇ କାନ୍ଦୁଛି—ଛାଡ଼ିବାକୁ ନାରାଜ । ଏତେ ଦିନର ସେହି ପୁରୁଣା ଖାଇବା ପଲମ, ଜାଡ଼ିଆ ଯୋଗର ତାକୁ ଅକୁଳ ନୟନରେ ଅନାଇ ରହିଛନ୍ତି ।

—ବୁଢା ପ୍ରଶ୍ନ ଡାକିଲା—ଶୁଣିଲୁ ମା', ସେ ଠିଆ ହେଲେ ପରା। ଅନୁ ଥର ଥର ହାତରେ କୁଣ୍ଡଅଛିର ବୋହିଏ କଣ୍ଠରେ ଫୁଲମଟି ଜଗୁଡ଼େଇ ଦେଇ ତା ପାଖରେ ତାଟିଅଛି ଥୋଇ ଦେଲା। ସେହି ଜେଜେଦେନର ଦନ୍ତୁରା ତୁଲସୀ ଖଣ୍ଡିକ, ଲମ୍ବା ପୁଲିଟି ହାତରେ ଧରି ଛଳ ଛଳ ଅଖିରେ ତା' ଭିତରୁ ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସିଲା। ଅନୁ ଦିଅଙ୍କ ମନ୍ଦିର ନିକଟ ହେବାଯାଏ, ପଛରେ ପଡ଼ି ରହିଥିବା ସେହି କୁଣ୍ଡଅ ଆଡ଼କୁ ଥରକୁ ଥର ଚାହୁଁଥାଏ।

× × ×

ତହିଁ ଆର ଦିନ ସକାଳ। ସେତେବେଳକୁ ଗୋବିନ୍ଦଜୀଙ୍କର ମଙ୍ଗଳା ସରିଯାଇଥାଏ। ନିରୁପମାଦେବୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିକୁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ଦିଅଁ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ। ଅନୁ ସେତେବେଳକୁ ଗାଧୋଇ ସାରିଥିଲା। ନିରୁପମାଦେବୀଙ୍କୁ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ଦଉଡ଼ି ଆସି ତାଙ୍କ ପାଦତଳେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ନମସ୍କାର କଲା। ନିରୁପମାଦେବୀ ଆନନ୍ଦରେ ହସି ହସି ତା' ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲେ—ଜିଉ ମା', ଦିଅଁ ତୋର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ।

ପୂର୍ଣ୍ଣି ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା। ଅନୁ ଉଠି ପୂର୍ଣ୍ଣିର ହାତ ଧରିଲାକ୍ଷଣି, ନିରୁପମାଦେବୀ ପୂର୍ଣ୍ଣି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲେ, ସେହି ଝିଅ ତୋର ଅପା, କାଲି ସହରୁ ପଠାଇ ନେଇ ଆସିଛି। ପୂର୍ଣ୍ଣି ଅନୁ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଗଲା, ନିରୁପମାଦେବୀ ଅନୁ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲେ—ନିତି ସାବୁନ ଲଗାଇ ଦେଫା ସୁନ୍ଦର ହେବୁ। ତୋର ଛିଣ୍ଡାଖଣ୍ଡ ଲୁଗା, ବିଛଣା, ବୁଢ଼ା ପାଇଁ ଲୁଗା ଗୁଡ଼ିକର ଏଇପରି

ଯେମିତି ଅଛିବ । ତୁ ନିତି ସକାଳୁ ଉଠି ଦିଅଙ୍କ ଫୁଲ ତୋଳିବୁ ମା' । ତୋର ଠାକୁରେ ଭଲ ମଙ୍ଗଳ କରିବେ ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ଦିଅଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରି ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଦେଉଳରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ପୂଜାରୀ ଗୁଜର ବେହେରାଙ୍କୁ କହିଗଲେ, ଏ ମୋର ଧର୍ମର ଝିଅ । ତାର ଯେପରି କିଛି ଅସୁବିଧା ନହୁଏ, ସେଥିପ୍ରତି ନଜର ଦେବ ।

ଦିନ ପରେ ଦିନ କଟିଗଲା । ସେଦିନର ଅନୁ, ଆଜି ଅନ୍ତିକୁ ରହିଲା ନାହିଁ । ତାର ଦେହ ମୁଣ୍ଡରେ କେତେ କେତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଗଲା । ତାର କଅଁଳ ମନଟି ନାଲି ନେଳି ରଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗେଇ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଅନୁର ହାତରେ ସେଦିନର ଅଜ ପିତଳ ଚୁଡ଼ି ନାହିଁ କି କାନରେ ପିତଳ କାପ ନାହିଁ । ନିରୁପମାଦେବୀ କାନକୁ ସୁନାର କାପ ଦୁଇଟି, ହାତକୁ ସରୁ ଚୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ ଗୁଡ଼ ପଟ, ବେକରେ ସୁନାର ଚେନଟିଏ ନିଜେ ନାଇ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଅନୁ ସମୟ ପାଇଲେ ଅଇନା ଖଣ୍ଡିକରେ ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ନିଜକୁ ନିଜେ ଦେଖେ, ନିଜର ରୂପରେ ଅସ୍ୱସ୍ତି ହୁଏ—ସେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ! ଏଇ କେଇଦିନ ତଳେ ସେ ଯେ ଭିକାରୀର ଝିଅ ଥିଲା, ତାର କାହିଁକି ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଦିନେ ଦିନେ ପୂଜାରୀ ଗୋବିନ୍ଦଜୀଉଙ୍କୁ ଗାଧୋଇ ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଉ ପିନ୍ଧାଉ, ଅନୁ ଫୁଲଡାଲାଟି ନେଇ ଡାକେ—ନନା, ପୂଜା ଏତେବେଳଯାଏ ସରିନାହିଁ ? ମୋର ତ ଫୁଲଗୁନ୍ଥା ସରିଲାଣି

ଯୁବକ ପୂଜାରୀଟି ଠାକୁରଙ୍କ ବେକରୁ ଝୁଲନ୍ତା ଦେଇ ଦେଇଁ ଅନୁ
ଆଡେ ଅନାଇଁ ଦିଏ । କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଅନୁ ମୁହଁ ଉପରୁ ତାର ଆଖି
ଆଉ ଫେରେ ନାହିଁ । ଅନୁ ବି ସେଥି ସକାଶ ଗୁହାଁ ପାରେ ନାହିଁ ।
ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି କହେ—ରଖିଲ ପୂଜା ସାର । ଏଇଠି ଫୁଲ
ରହିଲା । ମୁଁ ଯାଉଛି ।

ପୂଜାରୀ ତା' ଉପରୁ ଆଖି ଫେରାଇଆଣି କହେ—ରହ ରହ
ଅନୁ. ମୋର ହେଇ ସରିଲା । ତୁ ଟିକେ ହଁ । ଦିଅ ତୋ ହାତର
ଫୁଲମାଳଟି ନାଇଲେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସ ଫୁଟି ଉଠେ । ଦେଖିବୁ
ରହ, ତୋ ଫୁଲ ନାଇ ଦିଅ କେମିତି ଆଜି ଦେଖାଯିବେ ।

ଅନୁ ଡାଲଟି ଥୋଇ ଦେଇ କାନ୍ଥକୁ ଆଉଜି ଟିକେ ହେଇ
ରହେ । ପୂଜାରୀ ଠାକୁରଙ୍କୁ ସଜାଡ଼ି ସଜାଡ଼ି ଅନୁ କଥା ଭାବି, ତାର
ହାତ ଦିଅଙ୍କ ଉପରେ ଅଟକି ଯାଏ । ଅନୁର ବି ପୂଜାରୀର ସେ
ଗୁହାଁଣୀରୁ ତା ମନ ଭିତରେ ସ୍ୱପ୍ନ ପରି ନେସ୍ଥି ହୁଏ କେତେ
ଗୋଳମାଳିଆ କଥା ।

ପୂଜାରୀ ପୂଜା ସାରି କହେ—ଦେଖ ଅନୁ, ଠାକୁରେ ତୋ
ଫୁଲ ନାଇ କେମିତି ହସୁଛନ୍ତି । ଅନୁ ସେହିଆଡ଼କୁ ଗୁହଁ ମୁରୁକି ହସି
ଆଖି ଫେରାଇ ଆଣେ ?

ପୁଣି ପୂଜାରୀ କହେ—ନେ ପାହୁଡ଼ । ଅନୁ ହାତ ଦେଖାଏ ।
ପୂଜାରୀ ରହି ରହି ଡାକେ—ଅନ...... ; ଅକୁହା ରହିଯାଏ ତା
କଥା । ଦେହରେ ଚମକ ଲାଗେ । ମା' ଡାକିଦୁ କହି କହିଯାଇଛନ୍ତି,
ସେ ତାଙ୍କର ଧର୍ମର ଝିଅ......

ଅନୁ କିଛି ଉତ୍ତର ଦଏ ନାହିଁ । ସେ ଡ଼ାକରେ ତାକୁ ବଡ଼
ସଙ୍କୋଚ ଲାଗେ ।

ଅନୁ ନୀରବରେ ଶୁଣିଯାଏ କେବଳ ।

× × ×

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ବାରବାର ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କହନ୍ତି, ଅନୁକୁ ଏଠି
ରଖିବା ଆଉ ଠିକ୍ ନୁହେଁ—ତାକୁ ଘରକୁ ନେଇ ଆସ । ସେ ମୁଁ ଠାକୁରଙ୍କ ସେବା କଲାଣି । ପୂର୍ଣ୍ଣିବ ପଢ଼ା ସମସ୍ତ ଛାଡ଼ି ଅନୁ
ପାଖରେ ଦିନ ରାତି ଯାଇଁ ବୋଳୁଛି । ମୁଁ ଭାବୁଛି ଆଜି ତାକୁ
ନେଇ ଆସିବା ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ କହିଲେ—ମୋ ଅପେକ୍ଷା କ'ଣ ତମେ
ତାର କଥା ବେଶି ଭାବୁଛ ? ଯେତେହେଲେ ସେ ବାହାର ଲୋକ,
ତାର ବୟସ ଲାଗିଗଲାଣି—ଆଉ କେତେଟା ଦିନ······ସେ ଆଉ
କ'ଣ ଛୁଆ ହୋଇ ରହିବ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଖ ଘରୁ ଦୌଡ଼ି ଆସି ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କ କାନ୍ଧ ଧରି
କହିଲା—କହିଥିଲ ପରା ବୋଉ, ଅନୁ ଅପାକୁ ନେଇ ଆସିବୁ,
କାହିଁ ଆଣିଲ ତ ନାହିଁ ?

ନିରୁପମା ଦେବୀ ତାକୁ ବୋଧ ଦେଇ କହିଲେ—କାଲି
ନିଶ୍ଚୟ ନେଇ ଆସିବା । ଏ କୋଠା ଆଉ ମୋତେ ବସାଇ ଉଠାଇ
ଦେଉ ନାହିଁ ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହସିଲେ ।

× × ×

ତହିଁ ଆର ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା । ଅନୁ ବୁଢ଼ାବାପ ପାଖରେ ବସି ଡାକିଲା—ବାବା ?

—କ'ଣ ମା' କ'ଣ ?

—ତମର କ'ଣ କିଛି ମନେ ରହେ ନାହିଁ ? ସେଦିନ ଗଛମୂଳେ ପରୀ ସେ କଥାଟା ଅଧା କରି ଛାଡ଼ିଲ ! ସେଇଠୁ କ'ଣ ହେଲାତ କହିଲ ନାହିଁ ?

ସେଦିନ ପର ବୁଢ଼ାର ମନ ଆଉ ଅଛି ନାହିଁ । ବୁଢ଼ା ମୁହଁରେ ହସ ଫୁଟି ଉଠିଲା, କହିଲା—ହଉ ମା' ଶୁଣ !

—କୁହ !

"ସେଇଠୁ ସେମାନେ ଗଛମୂଳେ କେତେଦିନ ରହିଲେ, ଦୁଃଖରେ ଦିନ ଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର କଟି ଯାଉଥାଏ । ଝିଅଟି ବଡ଼ ହୋଇଗଲା । ତା' ବୁଢ଼ାବାପ ସଙ୍ଗରେ ଲଗାଇ ଲଗାଇ ମଗା ଯଗୁ ପଇସାରୁ—ହାଟରୁ ସିତଲ କାଚ ଗୁରୁପଟ, କାନକୁ କାପ ଯୋଡ଼ାଏ କିଣିଲା ।

ଅନୁ ହସିଦେଇ କହିଲା—ଏଁ, ଏ ତ ଆମରି କଥା ।

ବୁଢ଼ା ଅନୁ ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲା—ହଁ ମା', ଆମରି କଥା । ଆମ ସାତପୁରୁଷର କଥା । ତୁ ଏତିକିଟିଏ ହୋଇଥିଲୁ, ତୋତେ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ମୁଁ ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ—ତୁ ଆଜି ଏଡ଼ୁଟିଏ ହେଲୁଣି । ଭଗବାନ ତୋତେ ଦୟା କରିଛନ୍ତି—ତୋର ଦୁଃଖ ଫେରିଛି, ମୋର ଏଇଥିରେ ଭାରି ଶାନ୍ତି ।

ଅନୁ ତା' ବୁଢ଼ାବାପ ଉପରକୁ ଅନେକ ସମୟ ରହି ରହି କହିଲା—ମୋ ଲାଗି ତମେ ଏତିକି କଷ୍ଟ ପା-ଇ-ଛ ବା-ବା ? ଅନୁର ଭାବନା ଅଣ୍ଟିଲା ନାହିଁ ......

ବାହାରେ କିଏ ଡାକିଲା—ଅନୁ !

ଅନୁ ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଆସି ଅନାଇଁ ଦେଖିଲା—ଜମିଦାରବାବୁ, ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଗପଛ ହୋଇ ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଉଠି ଆସୁଛନ୍ତି । ଅନୁ ତରତର ହୋଇ ଘର ଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଇ କହିଲା; ବାପା, ଜମିଦାରବାବୁ ଆସିଛନ୍ତି, ଉଠି ବସ ।

ବୁଢ଼ା ଉଠି ବସିଲା ।

ଦେଜଲର ଚାକର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ାଏ ଚୌକି ଆଣି ସେଠି ପକାଇ ଦେଇଗଲା । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁ କୋଡ଼ରେ ବସିଥାଏ ।

ଜମିଦାରବାବୁ ପ୍ରଥମ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ—ବୁଢ଼ା, ତମକୁ ଗୋଟାଏ କଥା ପଚାରିବାକୁ ଆସିଛୁ, ତମର ଇଚ୍ଛା କ'ଣ ? ଅନୁ ତ ଆଉ ଛୋଟ ଝିଅଟିଏ ନୁହେଁ, ଭଗବାନ ତାକୁ ଯେତେଦିନ ସ୍ୱାମୀ-ମାନିଆ କରି ରଖିଥିଲେ, ସେଦିନ ଚାଲିଯାଉଛି । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କଥାତ ଦେଖୁଛ, ସେ ନିଜ ଝିଅଠାରୁ ତାକୁ ଅଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଛନ୍ତି । ଆଉ ଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ନଖାଇ ନପିଇ ଦିନ ରାତି ଅନୁକୁ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଛି । ଏଠି ତମର କ'ଣ ଅସୁବିଧା ଆଉ ହେବ, ଅନୁ ଆମ ଘରକୁ ଚାଲୁ !

ବୁଢ଼ା ଏକଥା ଶୁଣି ଆନନ୍ଦରେ ଏକାଥରେ କେତେ କ'ଣ ସାଇତା କଥା କହିବ କହିବ ହୋଇ କହିଲା—ବାବୁ, ସେଇ କଥାହିଁ ଆଜଯାଏ ଭାବି ଆସିଛି । ଝିଅଟାର ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଭାବି

କି

ଭାବ ଅଖିରୁ ଲୁହ ସରୁନଥି । କିନ୍ତୁ ଉପାୟ ପାଇ ନଥିଲି । ଆଜି ବାବୁ ଉପାୟ ପାଇଛୁ—ଶାନ୍ତିରେ ଟିକିଏ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବା ପାଇଁ ଆଜି ସମୟ ମିଳିଛି । ଆଜି ଟିକିଏ ଶାନ୍ତିରେ ଶୋଇବି । ସେ ଆଉ ମୋର ଝିଅ ନୁହେଁ—ଆପଣଙ୍କର ଝିଅ । ତାକୁ ନେଇ ଯାଆନ୍ତୁ, ମୋତେ ବାହୁଁକ ସଗୁରିବାକୁ ଅଚ୍ଛିନ୍ତି ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ମୃଦୁକ ହସି କହିଲେ—ତମର ସେ ଝିଅ, ମାଆ ବାପ ସବୁ ପଦାର୍ଥଠାରୁ ସହଜରେ କିଣି ନେଇ ଛୁଟିଯାଏ । ସେ ତମକୁ ନିତ ଘରେ ଲେଖାଏଁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିବ ଯେ—

ବୁଢ଼ା ଆନନ୍ଦରେ କୁରୁଳି ହୋଇ କହିଲା—ହଉ ମା', ତମର ଦୟା । ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଅନୁ ଲାଜକୁ ଧରି ଟାଣିଲା—ଅ, ଆମ ଘରକୁ ଚାଲ ଯିବା । ବୁଢ଼ା ଆନନ୍ଦରେ ଗଦ ଗଦ ହୋଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲା—ବୁଢ଼ା ଟିଏ ହୋଇଥା ବାବା ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁ ବୁଝାଇ କହିଲେ—ସୁନାଟା ପରି ! ସେ ତା ବୁଢ଼ାବାପ ସାଙ୍ଗରେ ଆଜିକ ଥାଉ, କାଲି ଆସି ନେଇଯିବୁ, ନୋହିଲେ—ତା' ବୁଢ଼ାବାପ କାନ୍ଦିବ ଯେ·····

ପୂର୍ଣ୍ଣ ତାଙ୍କ କଥାରେ ବୁଝିଗଲା ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଅସିଲା ବେଳକୁ ଅନୁ ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଫେରି ଅସୁଥିଲେ, ବୁଢ଼ା ଡାକିଲା—ବାବୁ, ଟିକିଏ ରହି ଯାଆନ୍ତୁ ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

ବୁଢ଼ା ରହି ରହି କହିଲା—ବାବୁ, ଆପଣ ବଡ଼ଲୋକ, ମୁଁ ଭିକାରୀ ହେଲେବି ବୁଢ଼ା । ମୋର ଗୋଟିଏ କଥା ରଖିବେ ?

ଜମିଦାରବାବୁ ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ—ରଖିବ, କ'ଣ କୁହ ?

ବୁଢ଼ା ଥର ଥର ହାତରେ ଅଣ୍ଟା ଭିତରୁ ଗଣ୍ଠି ଅଟି କାଢ଼ିଲା । ତା' ଭିତରୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ପନ୍ଦରଟି ସୁନା ମୋହର ବାହାର କରି ହାତରେ ଧରି ଜମିଦାରଙ୍କ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ଯାଇ କହିଲା—ଏତିକି ଦୁଃଖୀଲୋକର ଭିତରେ ଏଇ ଟୁଆ ପାଇଁ ଏ ଥିଲା ମୋର ବିଶେଷ ସମ୍ବଳ । ଏ ମୋର ନିଜର ନୁହ ବାବୁ, ବାପ ଅମଳର । ଏତିକି ନୁହେଁ, ସେ ମଲାବେଳକୁ ସେତିକି ହାତ ଦେଇଥିଲା, ସେସବୁ ଯାଇଛି । ଅନୁ ବି ଏ ଯାକୁ ଅଜଯାଏ ଦେଖିନାହିଁ—ଦିନେ ବି ଜାଣି ଜାଣି ମୁଁ ଦେଖାଇ ନାହିଁ । ମୋର ବଂଶ ହେଉ । ତାକୁ ପାଳି-ନେଇଛ ଏତିକି ନିଅ, ମୁଁ ଶାନ୍ତିରେ ଟିକିଏ ରହେ ।

ଅନୁ, ବୁଢ଼ାବାପ ପାଖରେ ଏତେ ସୁନା ମୋହର ଦେଖି ଅବାକ ହୋଇଗଲା । ଜମିଦାରବାବୁ ଟିକିଏ ଭାବି ଚିନ୍ତି କହିଲେ—ବୁଢ଼ା, ତମେ ଏସବୁ ରଖ । ଅନୁର କିଛି ଅଭାବ ହେବ ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ା ମିନତି ହୋଇ କହିଲା—ତମେ ଟିକେ ବାବୁ ଖାତିର କରିବ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ତୁଳନାରେ ଏ କେଇଟା ଅଧଲାଙ୍କ ସମାନ । ମୋର ମନରେ ଆଶା ଥିଲା, ଅନୁଟି ବଡ଼ ହୋଇଗଲେ କୌଣସି ଅନାଥ-ଆଶ୍ରମରେ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ତାର ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଏତିକି ସେଇଠି ଦେଇ ଦେଇଆନ୍ତି । ଅନୁକୁ ଆପଣ ନେଇଛନ୍ତି । ତା' ପାଇଁ ଏତିକି ଦେବାକୁ ମୁଁ କହୁନାହିଁ......

ନିରୁପମା ଦେବୀ ବୁଢ଼ାର ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଲେ—ଅନୁ ପାଇଁ କିଛି ଭାବନା କର ନାହିଁ—ଏଇପରି ଏସବୁ ତମ ପାଖରେ ଥାଉ । ଦେବା ବେଳକୁ ଅଛୁ ।

ବୁଢ଼ା ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କ ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଲା—ନାଁ, ମାଁ, ମୋ କଥା ମାନ । ମୁଁ ବୁଢ଼ା ନୁହେଁ, ମୁଁ ଏତକ ଅନ୍ନ ପାଇଁ ଦଉ ନାହିଁ । ମୋ ଭଳି ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ହାତ ପାଇଁ ଦଉଛି । ମୁଁ ବୁଢ଼ା ହେଲିଣି ମାଁ, ମୋ କଥା ରଖିବ ଯଦି କହିବ । ଏଇ ସାମାନ୍ୟଟିକ ମୂଲ କରି ଗୋଟିଏ 'ଅନାଥାଶ୍ରମ' ଖୋଲିବ । ସେଥିରେ ଦୁଃଖୀ, ରଙ୍କି ନିଃସହାୟଙ୍କୁ ସ୍ଥାନ ଦେବ । ଭାରି ମଙ୍ଗଳ ହେବ ମାଁ । ଗୋଟିକରୁ କୋଟିଏ ହେବ । ଦାନ ଖଇରାତ କରି କେହି କେବେ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇନାହିଁ । ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରଙ୍କୁ ହାତ ଉଠାଇ ଦେଲେ ଭଣ୍ଡାର ଅସରନ୍ତି ହୋଇଯାଏ । ଅତିଥି ଅଭ୍ୟାଗତ, ଦୁଃଖୀ ରଙ୍କିଙ୍କୁ କେବେ ମାଁ ନିରାଶରେ ଦୁଆରୁ ଫେରାଇବ ନାହିଁ । ଦୁଃଖୀର ନିଶ୍ୱାସ ଭଲ ନୁହେଁ, ତା' ଆଖିର ଲୁହ, ଲୁହ ନୁହେଁ—ବାରୁଦ । ବର୍ଷେ ନୁହେଁ, ଦି'ବର୍ଷ ନୁହେଁ, ବାର ବରଷ କାଳ—ମୁଁ ସବୁକଥା ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇଛି । ରଜା ହେଉ, ଜମିଦାର ହେଉ, ବଡ଼ଲୋକ ହେଉ, ଯିଏ ଯାଉ କିଏ ହେଉନ୍ତି, ଦୁଃଖୀଙ୍କ ମନରେ ଅଶାନ୍ତି ଦେଲେ, ହୁର ହୁର ମାର ମାର କଲେ, ତା' ଆଖିରୁ ଯେଉଁ ଲୁହ ଝୁରେଇ, ତା' ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ଯେଉଁ ଅଭିଶାପ ବାହାରେ, ସେଥିରେ କେତେ ବଡ଼ ସୁନା ଘର, ଦିନେ ନା ଦିନେ ମାଁ, ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହୋଇଯିବ । ଆଉ ଦୁଃଖୀ ମନରେ ଶାନ୍ତି ଦେଲେ, କଅଁଳ କଥା ପଦେ କହିଲେ ତା' ଅନ୍ତରରେ ଯେଉଁ ସନ୍ତୋଷ ଆସେ—ସେଥିରେ ମାଟି ଧରିଲେ ସୁନା ହୋଇଯିବ । ମୋ କଥା ରଖିବ ମାଁ । ମୁଁ ବୁଢ଼ା ହେଲିଣି, ବାଳ ପାଚି ଗଲାଣି—ନିଅ ବାବୁ ଏତକ ଧନ, ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ସେବାରେ ଲଗାଇବ ।

ଜମିଦାରବାବୁ ନୀରବରେ ବୁଢ଼ା କଥା ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ଭିତରେ ଭିତରେ ଚମକି ପଡ଼ୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦେହରେ ବିଜୁଳି ଖେଳି

ଯାଉଥିଲା । ତାଙ୍କର ମନେ ହେଉଥିଲା—ସେ ଯେପରି ଅଜ୍ଞାତେ ମସ୍ତବଡ଼ କିଛି ଭୁଲ୍ କରି ଆସିଛନ୍ତି—ଏବେ ସେ ଭୁଲ୍‌କୁ ସେ ସୁଧାରିବେ । ତାଙ୍କର ଅନ୍ଧ ବୁଦ୍ଧି ଫେରିଛି ।

ଶେଷରେ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ବୁଢାର କଥା ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ହାତ ଦେଖାଇ ସେହି ସୁନା ମୋହର ପନ୍ଦରଟି ବୁଢା ହାତରୁ ନେଲେ । ବୁଢା, ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ହାତକୁ ହେତକ ବଜାଇ ଦେଇ ଆନନ୍ଦରେ ଗଦ୍‌ଗଦ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଅନ୍ଧ ଜୀବନରେ ଶାନ୍ତି ପାଇଛି ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ମନରେ ଅସୁମାରି ଭାବନା ଧରି ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ । ନିରୁପମାଦେବୀଙ୍କ ପାଖରେ ଅନୁ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଅନୁ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲେ—ମା', ବୁଢାବାପାଙ୍କୁ ଯା ଆଉଁସି ଦେବୁ, କାଲି ସକାଳେ ପୁଣି ଆସି ତୋତେ ନେଇଯିବ । ଅନୁ ମୁରୁକି ହସି ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଲା । ସେଦିନ ବୁଢାଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ସେମାନେ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ସେଦିନ ରାତି ବାରଟା । ମନ୍ଦିର ଭିତରୁ ଗୋଳମାଳ ଭାସି ଆସିଥିଲା । ଅନୁ ବିଛଣାରେ ଅନେକ ସମୟ ହେଲା ଗଡ଼ପଡ଼ ହେଉଥିଲେ ବି ତା' ଆଖିକୁ ଯମାରୁ ନିଦ ଆସୁ ନଥାଏ । ବୁଢା ଯେପରି କେଉଁଠି କ'ଣ ଭାବନାରେ ନୀରବ । କେତେ ସମୟ ପରେ ବୁଢା ଅନୁ ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲା—ଏତେବେଳଯାଏ ତୋ ଆଖିକୁ ନିଦ ଆସିନାହିଁ ମା' ! କଣ ଗରମ ଲାଗୁଛି ?

ଅନୁ କଡ଼ ଲେଉଟାଇ ନରମ ଗଳାରେ କହିଲା—ନା ବାବା, ଗରମ ତ ହେଉନାହିଁ । ତମକୁ ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ମନଟା କାହିଁକି କମିତ କମିତ ହେଉଛି ।

ବୁଢ଼ା, ଅନୁ ପିଠିକୁ ସେମିତି ଅଗାଡ଼ି ଅଉଁସୁ ଅଉଁସୁ କହିଲା—ଛି ମା', ମନକୁ ସେମିତି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ତ ଏଠି ବେଶ୍ ଅଛି, ତୁ ଜମିଦାରଙ୍କ ଘରେ ରହିବୁ । ସେ ଘର କହିଗଲେ ତୁ ନିଜ ଅଛି ଯେମିତେ ଦେଖିପିବୁ । ଅଉ କ'ଣ ଭାବନା ।

ଅନୁ ଅଧୁର ନରମ ଗଳାରେ କହିଲା—ନା ବାବା, ତମ ଖବର କିଏ ବୁଝିବ ? ତମ ଗୋଡ଼ ହାତ କିଏ ଅଉଁସି ଦେବ ? ତମକୁ ଛାଡ଼ି ବାବା ମୁଁ ରହି ପାରିବି ନାହିଁ, ଅନୁର ଆଖି ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଆସିଲା—ତାର [illegible] ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବୁଢ଼ା ଅନୁର ବାଳଗୁଡ଼ିକୁ ସଜାଡ଼ି ଦେଇ ତାର ଓଠଟିକୁ ଧରି କହିଲା—ଛି ମା', ତୁ କାନ୍ଦୁଛୁ ? ଭଗବାନ ଆମ ଦୁଃଖ ବୁଝିଛନ୍ତି, ତୁ ସେଠିକୁ ଗଲେ କେତେ ସୁଖରେ ରହିବୁ । ସୁନା ଗହଣା ନାଇବୁ, ଭଲ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବୁ, ଦାସୀ ପରିବାରୀ ଖଟିବେ । ଜମିଦାର ଘର ତୋତେ ନିଜ ଝିଅ ଭଳି କରି ନେଲେଣି । ଦେଖୁନୁ, ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ତୋ ଉପରେ କେତେ ସ୍ନେହ ଶରଧା । ତୋ ସୁଖ ଦେଖିଲେ ଘରେ ମୋ ଛାତି କୁଣ୍ଡେ ମୋଟ ହୋଇଯିବ । ତୁ ମୋ ସେବା ଢେର କଲୁଣି, ଆଉ କେତେ କରିବୁ ! ମୋ ସୁନାଝିଅ, ମନ କଷ୍ଟ କର ନାହିଁ । ମୁଁ କ'ଣ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯାଉଛି । ଛି ମା', ବୁଢ଼ା ଅନୁର ବାଳଗୁଡ଼ିକୁ ସାଉଁଳିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଅନୁ ଶୂନ୍ୟ ମନ, ଶୁଖିଲା ମୁହଁରେ ଆଖିରେ ଲୁହ ଢଳ ଢଳ କରି ତାର ବୁଢ଼ାବାପ ଅଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ ।

ତିନିମାସ ପରେ

ଭାଗ୍ୟଚକ୍ର ଘୂରି ଯାଇଛି । ଅନୁ ଆଜି ଭିକାରୀର କନ୍ୟା ନୁହେଁ, ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରୁଣୀ ନୁହେଁ—ଜମିଦାର ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ସ୍ନେହର ପାଳିତା କନ୍ୟା ।

ଅନୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ସ୍ନେହର ଆଦର ପାଇ ଭୋଗବିଳାସରେ ବଢ଼ି ତାର ରୂପ ଲାବଣ୍ୟ ଆହୁରି ସୁନ୍ଦର ହୋଇଗଲାଣି । ଅନୁ ଯେଉଁ ପିତଳ ହାରଟି ଆଉ ପିତଳ ଗଡ଼ୁ ଦିଅଁପଟିକୁ କିଣି ଏତେ ଖୁସି ହେଉଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ଏବେ ତା ପାଖରେ ଥିଲେ ସେସବୁ ହେବ ଦାମିକା । ସେକଥା ଆଜି ଆଉ ନାହିଁ । ତା ବେକରେ ଟେନି ସୁନାର ତିନି ସରିଆ ହାର, କାନରେ ସୁନାର ଫୁଲ, ହାତରେ ସୁନାର କାଚ । ଅନୁ ଏସବୁ ଦେଖି ତାର ଆନନ୍ଦରେ ସୀମା ରହେ ନାହିଁ ।

ଅନୁକୁ ପାଇ ଜମିଦାର ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଆଉ ନିରୁପମା ଦେବୀ ଏକାବେଳକେ ତାଙ୍କର ସେ ଦିନେ ଗୋଟିଏ ଆଦରର ଝିଅ ମରି-ଯାଇଛି, ଏକଥା ମନରୁ ଭୁଲି ଗଲେଣି । ତାଙ୍କର ନିତିଦିନିଆ ସଂସାର ଆଜି ଭଲ ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ ପୂରି ଉଠିଛି ।

ସେଦିନ ନିରୁପମା ଦେବୀ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ଦୋଷ ଲଦି ବଡ଼ ଅଭିମାନ କରି କହିଲେ—ସେଦିନୁ ପରା ମୁଁ କହିଲିଣି, ଅନୁ ପାଇଁ ମାଷ୍ଟର ଗୋଟିଏ ଠିକ୍ କରିଦିଅ । ସେ ଆଉ କେଉଁଦିନ ପାଠ ପଢ଼ିବ । ସେ ଏଇ କେତେଦିନ ମଧ୍ୟରେ ମନକୁ ମନ ପୁର୍ଣ୍ଣିକୁ ପଚରାପଚରି କରି ଓଡ଼ିଆ ବହି ସବୁ ପଢ଼ିଗଲାଣି । ମାଷ୍ଟର ଗୋଟିଏ ରଖିଲେ ହାରମୋନିୟମ ଶିଖାନ୍ତା, ଇଂରେଜୀ ଟିକିଏ ବି ପଢ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତା ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହସି ହସି କହନ୍ତି—ଅସ୍ଥି କଥା କହୁଛ ତପେ, ମୁଁ କ'ଣ ଟଙ୍କା ପଇସା ଖାଇ ପାଇଁ ଡ୍ରମ ମାଷ୍ଟର ଯୋଗାଡ଼ କରୁନାହିଁ । ଭଲ ହାରମୋନିୟମ ବଜାଇ ଗୀତ ଗାଇବା ମାଷ୍ଟର ଦରକାର । ମୁଁ ତହସିଲଦାରଙ୍କୁ କହୁଛି—ଏଇ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସବୁ ସଜାଡ଼ ହୋଇଯିବ ।

ଅନୁ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ବଗିଚାରୁ ଭଲ ଭଲ ଫୁଲ ତୋଳି ନିଜ ହାତରେ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଦୁଇଟି ହାର ଗୁନ୍ଥେ । କେଉଁଦିନ ଜଣେ ଗୁଜର କମ୍ପା ଗୁଜରାଣୀ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ଦିଅଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଏ । ଦିଅ ଗାଧୋଇ ସାରିଲେ, ପୂଜାରୀ ଅନୁ ହାତରୁ ଫୁଲ ହାରମାନଙ୍କ ନେଇ ଗୋଟିଏ କୃଷ୍ଣ ଅନ୍ୟଟି ରାଧାଙ୍କ ବେକରେ ଲମ୍ବାଇ ଦିଏ । ଅନୁ ଠାକୁରଙ୍କ ଆଡ଼େ ଏକ ନଜରରେ ଅନାଏ, ଅନେଇ ଅନେଇ ତା' ଆଖି କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ବୁଜି ହୋଇଯାଏ । ସତେ ଯେପରି ସେ ଫୁଲ ହାରମାନଙ୍କ ନାଇ ଦିଅ ହସୁଛନ୍ତି ।

ଅନୁ ଦିଅଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ପାଇ ତା' ବୁଢାବାପା ରହୁଥିବା ଘରକୁ ଫେରି ଆସେ । ବୁଢାବାପାଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାର ମନେ ହୁଏ, ସତେ ଯେପରି ସେ ତା'ର ବାଟକୁ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ଅନୁକୁ ଦେଖି, ଅନୁର ହସ ହସ ମୁହଁଟିକୁ ଚାହିଁ ବୁଢ଼ା ମୁହଁର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହସ ଫୁଟି ଉଠେ । ଅନୁ ହସି ହସି ବୁଢା ପାଖରେ ବସି କହେ—ବାବା, ତମର କ'ଣ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି ? ବୁଢା ଅନୁର ଓଠଟିକୁ ସ୍ନେହରେ ହଲାଇ ଦେଇ କହେ—ନା ମା', ମୋର ଆଉ କ'ଣ ଅସୁବିଧା ? ଠାକୁର ଗୋଟିଏ ତ ମୋ ପାଖରେ ବସିବାର ରହୁଛି । ମୁଁ ଆଉ କେତେଦିନ ରହିବି ମା' ? ତୋର ସୁଖ ତୋର ଆନନ୍ଦରେ ମୋର ସୁଖ—ମୋର ଆନନ୍ଦ । ବୁଢାର ଗଳା ଥରି ଉଠେ ।

ଅନୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ କହେ—ଛି ବାବା, ସିମିତ କଥା କହନ୍ତି ! ଅନୁ ବଦାମ୍ବୁ ନେଇ ଫେରିଆସେ ।

ଏଇ କେଇଟା ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁ ଭଲ ଭାବରେ ଇଂରେଜୀ ଶିଖିଗଲାଣି ! ହାରମୋନିୟମ ମଧ୍ୟ ବଜାଇ ଗୀତ ବୋଲି ପାରିଲାଣି ।

ସେ ଦିନ ଖିଆବେଳ । ଶୋଇବା ଘର ଭିତରେ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ନିରୁପମା ଦେବୀ ତାଙ୍କ ଖଟ ଉପରେ ବସି ଏଣୁ ତେଣୁ ଗପସପ ହେଉଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଘରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଉ ଅନୁ ଗୁଲ୍ ଗୁଲ୍ ହେଉଛି ପଢ଼ୁଥିଲାକ୍ଷଣି ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଅନୁ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ହର୍ଷେ ହସି କହିଲେ ମା', ଗଲ୍ ତୋ ହାରମନିୟମ ଆଣିବୁ, ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ କାହିଁକି ଆଜି ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ପାଟିରୁ କଥା ନ ସରୁଣୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦଉଡ଼ି ଯାଇଁ ଆର ଘରୁ ହାରମନିୟମଟା ଆଣି ଅନୁ ପାଖରେ ଥୋଇ କହିଲା— ବଜା ଅପା !

ଅନୁ ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ ଗୀତ ବୋଲି ସାରିବା ପରେ, ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ତା' ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲେ—ବାଃ, ମା' ଟାକୁ ମୋର ତ ଭଲ ଗୀତ ବୋଲି ଆସିଲାଣି, ଏଥର ମୁଁ କଟକ ଗଲେ ଏସ୍ରାଜ ଗୋଟିଏ ଆଣି ଦେବ ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ହଠାତ୍ ବିସ୍ମିତ ହେଲାପରି ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଁ କହିଲେ—ତୁମେ ଆଜିକାଲି ବଡ଼ ଭୋଳାନାଥ ପାଲଟି ଗଲଣି । କାଲି ପଷ୍ଟ ଟଙ୍କା କଚେରୀରେ ଦାଖଲ କରିବାକୁ ତହସିଲଦାର କଟକ ଯିବ । ବାକ୍ସରୁ ଟଙ୍କା ନେବାକୁ ଆସି ଏଠି ଝିଅଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଗପସପ ହେଉଛନା ?

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ହସିଦେଇ କହିଲେ—ହଁ ସତତ ! ମୁଁ ଏକାବେଳକେ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି । ଦିଅ ସେ ଟ୍ରେଜେସ୍ ଫିଟାଇ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା, ତହସିଲଦାରଙ୍କ ବରେସ୍ତାଘରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବ ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାବି ପକାଇ ଦେଇ କହିଲେ, ତୁମେ ଯାଇ ଆଣ । ମୋ ହାତରେ ଚଅଁଳ ଜମାରୁ ଫିଟାଇ ହେବନାହିଁ ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଚାବି ନେଇ ଟ୍ରେଜେସ୍ ଫିଟାଇଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଖିବା ପାଇଁ ସେଠି ଯାଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲା । ଅନୁ ବି ପୂର୍ଣ୍ଣ କାନ୍ଧ ଉପରେ ହାତ ପକାଇ ଏକ ନୟନରେ ଟ୍ରେଙ୍କସ୍ ଭିତରକୁ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ । ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ହଜରେ ହଜାରେ କରି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦଶଟା ନୋଟ କେଡ଼ା ପଦାରେ ରଖି ଅନୁ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ହସି ମନରେ କହିଲେ—ଏଥିରେ କେତେ ଟଙ୍କା ଅଛି କହିଲୁ ଅନୁ? ଅନୁ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି କହିଲା—ମୁଁ କହି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଅନୁ ଆଡ଼େ ଅନାଇ କହିଲେ—ଏ ସବୁଯାକ ଅଠ ଲକ୍ଷ । ଏସବୁ ତୋ ପାଇଁ ଆଉ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଇଁ ରଖାଯାଇଛି । ବୁଝିଲୁ ?

ଅନୁ ହସି ହସି କହିଲା— ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏସବୁ ନେଉ, ମୋର କ'ଣ ହେବ ! ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଟ୍ରେଙ୍କସ୍ ବନ୍ଦ କରୁ କରୁ କହିଲେ, ଏସବୁ ପରା ମା' ତୋ ବାହାଘରରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ! ଅନୁ ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ ସେଠୁ ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲି ଆସିଲା ।

ସେହିଦିନ ରାତି ଅଠଟା । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଚାରିଆଡ଼େ ବିଛୁଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଟିକିଏ ଗରମ ପଡ଼ୁଥିବାରୁ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଦୋତାଲା ଛାତ ଉପରେ ବୁଲାଚଲା କରୁଥାନ୍ତି । ପାଠ ପଢ଼ି ସାରି ଅନୁ ଆଉ ପୂର୍ଣ୍ଣ

ସେଇଠି ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସୃଷ୍ଟି କୋଠାର ଏମୁଣ୍ଡରୁ ସେମୁଣ୍ଡ ଯାଏ ଦଉଡ଼ା ଦଉଡ଼ି ହେଲା । ଅନୁ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଯେଉଁଠି ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ସେଇଠି ଯାଇ ଠିଆ ହେଲା ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଖୋଲା ଆକାଶ ଆଡ଼େ ମୁହଁ କରିଲେ, ଅନ୍ଧ ଜହ୍ନ ଖରା ସଫା ପଡ଼ୁଛି । ଦେଖିଲୁ ଝିଅ, କେତେ ଦୂରରୁ ସେ ତାଳଗଛଟା ବି ଦିଶି ଯାଉଛି ।

ଅନୁ ହାତ ଦେଖାଇ କହିଲା—ହଁ ବାପା, ଆମେ ଯେଉଁ ଗଛ ମୂଳେ ଥିଲୁ, ସେତ ହେଇ ଦେଖା ଯାଉଛି ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ନରମ ଗଳାରେ କହିଲେ—ତୁ ମା', ସେକଥା କ'ଣ ଆଉ ମନରେ ଧରନ୍ତି ।

—"କାହିଁକି ବାପା ? ଏତେ ଦିନର କ'ଣ ସବୁ କଥା ପାଶୋର ହୋଇଯିବ । ନିତି ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଭଙ୍ଗା ଆଖି ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ବସେ, ସେତେବେଳେ ଛୋଟ ଛୋଟ ପୁଅ ଝିଅଙ୍କୁ ଦେଖି ମୋର ସବୁ ମନେ ପଡ଼େ...ଭାରି କଷ୍ଟ ବାପା ! ଅନୁ ଟିକିଏ ନୀରବ ରହି ପୁଣି ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ବାହାରକୁ ହାତ ଦେଖାଇ କହିଲା—ଦେଖିଲ ବାପା ! ଆମ ଘର ଆଗରେ କେତେ ଲମ୍ବ ଓସାର ପଡ଼ିଆଟାଏ ପଡ଼ି ରହିଛି; ବହିରେ ଯେମିତି କଲ କାରଖାନାର ଛବି ଅଛି—ସେମିତି ଗୋଟାଏ କାରଖାନା ଏଠି ହେଲେ ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଏ ଜହ୍ନ ରାତିରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତା—ନାହିଁ ?

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଆଖିରେ ନାଚି ଉଠିଲା, ଆଗଡ଼ର ବସ୍ତି କଲ ଘରର ଏକ ଛବି—ଲୋକଙ୍କ କୋଳାହଳ—ବସ୍ତି ଲମ୍ବା ନଳି ଦେଇ ଧୂଆଁ ଉପରକୁ ଉଠୁଛି ଭୁସ୍ ଭୁସ୍ । ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ନୀରବ ।

ଅନୁ ପୁଣି କହି ଚାଲିଲା—ଏଠେ ବାପା କେତେ ଲୋକ ଆସି କାମ କରି ପୋଷି ହୁଅନ୍ତେ—କିଏ କାହିଁକି ଦ୍ୱାର ଦୁଆର ବୁଲି ଭିକ ମାଗନ୍ତେ ? କଲିକତା, ରେଙ୍ଗୁନରେ ସବୁ କେତେ ଲୋକ ଘର ଦୁଆର ଛାଡ଼ି କାମ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଆଜି ଏତେ ଦୂରକୁ ଯାଆନ୍ତେ କାହିଁକି ? ଏଇଠିଁ କାମ କରି—ହସ ଖୁସିରେ ଦିନ କଟାନ୍ତେ—ଭାରି ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ବାପା ? ଆମର ଏତେ ଟଙ୍କା ଅଛି, ସେ ବାକ୍ସ ଭିତରେ ଥୁଆ ହୋଇ କ'ଣ ହେବ ! ସେଇଥିରେ ବାପା, ଏଠି ଗୋଟାଏ କଳ ଘର ତିଆରି କର । କେତେ ଲୋକ ପୋଷି ହେବେ । ଆମର ଟଙ୍କା ଆମର ରହିବ, ତା' ଉପରେ କ'ଣ ଲାଭ ହେବ ନାହିଁ ?

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଆଉ ଶୁଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅନୁ ପାଟିରୁ ଏକଥା ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ତାଙ୍କ ରକ୍ତରେ ଚମକ ଲାଗିଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଜଣା ଯାଉଥିଲା, ସେ ସିନ୍ଦୁକରେ ଟଙ୍କା ରଖିଦେବା ଦ୍ୱାରା ଯେପରି ଲୋକେ ଭୋକ ଉପାସରେ ରହୁଛନ୍ତି । ଛୁଆ ଦୁଧ ଟିକିଏ ନପାଇ ଅସ୍ଥିସାର ହେଉଛନ୍ତି । କାହାର ଘର ଦି'ବର୍ଷ ହେଲା ଛପର ହୋଇ ନାହିଁ, କିଏ ଅର୍ଥ ଅଭାବରେ ବାପ ମାଆ, ସ୍ତ୍ରୀ ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ବିଦେଶରେ ଖଟି ଖଟି; ଶେଷରେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଆଖି ବୁଜୁଛି । ତାଙ୍କରି ପାଇଁ ଏ ସବୁ ! ତାଙ୍କରି ସବୁ ଅନ୍ୟାୟ ! ସେ ଏତେବୁ କଥା କାହିଁ ଦିନେ ହେଲେ ତ ଭାବି ନାହାନ୍ତି !

ଅନୁ ପୁଣି ତାଙ୍କୁ ହଲାଇ ଦେଇ କହିଲା—ବାପା, ମୋ ଉପରେ ରାଗିଲେ ?

ଏଇଟି ବାପା, ଗୋଟାଏ କଳ ଘର ବସାଇବ କି ନାହିଁ କହିଲ ? ଭାରି ଭଲ ହୁଅନ୍ତା—ବାପା ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଆଉ କିଛି ନକହି ଅନୁକୁ ତାଙ୍କ ଛାତି ଉପରକୁ ଟାଣିନେଇ ସ୍ନେହରେ ତାର ଶରୀରରେ ଗୋଟିଏ ଚୁମା ଦେଇ କହିଲେ—ମା', ତୁ ମୋର ଆଖି ଖୋଲିଛୁ ! ତୁ ମୋର ଝିଅ ନୋହୁ, ତୁ ମୋର ମା' । ସୁନାଝିଅ ସବୁ, ଅପେକ୍ଷା କର ! ମୋର ବୁଦ୍ଧି ଫେରିଛି, ଏଠି ସବୁ ହେବ—କଳ କାରଖାନା ବସିବ—ଅନାଥାଶ୍ରମ ହେବ । ତୁ ଯାହା କହିବୁ ତା' ହେବ । ତୁ ମୋର ମା', ତୋ କଥା ଭାଙ୍ଗି ପାରିବି ନାହିଁ—ତୁ ଯାହା କହିବୁ ତା' କରିବି ।

ଅନୁ ଆଗପରି ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଛାତି ଉପରେ ଆଉଜି ରହି ଖୁବ୍ ନରମ ଗଳାରେ ଡାକିଲା—ବାପା, ମୁଁ କ'ଣ ଖରାପ କଥା କହିଲି ?

—ନା ମା, ତୁ ମୋର ଝିଅ ନୁହଁ—ସାକ୍ଷାତ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ତୋ କଥା କ'ଣ କେବେ ଖରାପ ହେବ ? କାଲିଠାରୁ ମା' ଏଇ ପଡ଼ିଆରେ କାମ ଆରମ୍ଭ ହେବ ।

—ଅନୁ ତାଙ୍କ ମୁହଁଆଡ଼େ ଅନାଇ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସି କହିଲା, ସତେ ?

—ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଖୁସି ହୋଇ ଅନୁର ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ଛାତି ଉପରେ ଚାପି ରଖି କହିଲେ—ହଁ ମା' ।

× × × ×

କେତୋଟି ସପ୍ତାହ ପରେ

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଘର ଆଗରେ ଥିବା ୫୦ ଏକର ଜମି ଉପରେ କାମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ପ୍ରତିଦିନ ଶହ ଶହ ମୂଲିଆ, ରାଜ ମିସ୍ତ୍ରୀ, କାମରେ ଲାଗି ଯାଇଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଲୁଗା ତିଆରି କାରଖାନା ଏବଂ ଆଉ ଏକ ଛୋଟ କାରଖାନା ବା ଚଟକଳ ବସିବ । ଓଡ଼ିଶାର

ଏମୁଣ୍ଡରୁ ସେମୁଣ୍ଡ ଯାଏ, ସେତିକି କାହିଁ କେଉଁ ନ, କଲିକତାରେ ଓଡ଼ିଶାର କୁଲି ମଜୁରିଆଙ୍କ ଭିତରେ ଏକଥା ବିଜୁଳିପରି ଖେଳି ଗଲାଣି । "ଏଥର ଆମ ଦୁଃଖ ଯିବ । ଆମ ଦେଶରେ ରହି ଆମେ କାମ କରିବା, ପର ଦେଶରେ ରହି ଆଉ ଗୋଲାମି କରି ଲହୁଁ ଖ ଫେଡ଼ିବା ନାହିଁ—ପର ପାଖରେ ହୀନିମାନିଆ ହୋଇ ଜାତର ନିନ୍ଦା ଆଉ ଶୁଣି ପାରିବା ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ଆମେ ବି ହେବା ବଡ଼ । ଏଥର ଆମକୁ ଯିଏ ହୀନିମାନିଆ କରି କହିବ—ତା' ଜିଭ ଆମେ ଉପାଡ଼ି ଦେବା ।" ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଆଶା ଉତ୍ତେଜନାର ଢେଉ ଖେଳୁଛି ।

—ଏତିକି ନୁହେଁ, କେଉଁ ନବବିବାହିତା ତରୁଣୀ, ତା ସ୍ୱାମୀ ପାଖକୁ କାଲିମାଟି ଚିଠି ଲେଖିଲାଣି—ଶୁଣୁଛ, ଆମର ଏଠି କଳ କାରଖାନା ଖୋଲୁଛି । ମୋ ରାଣ, ସେଠି ଆଉ ରୁହ ନାହିଁ । ଆମର ସେ ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ଖଟଣିରେ ଟଙ୍କା ଅଣିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଏଇଠି ଦି'ପଇସା ମିଳିଲେ ସେଇ ଆମର ଢେର ହେବ । ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା କରିବ ସେତେବେଳେ ଘରକୁ ଆସି ପାରିବ, ଦି'ହି ପ କଥା ବୁଝି ହେବ । ମୋ ରାଣ, କେବେ ସେଠି ରୁହ ନାହିଁ । କାଲିମାଟି କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେ ମୋ ଛାତି ଥରି ଉଠୁଛି । ଏଇଠିକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ଯୋଗାଡ଼ କରିବ । ମୋ ହଳିଭାଇ ମୁଷାବଣିରେ ଅଛନ୍ତି ପରା, ତାଙ୍କୁ ବି ଠିକଣା ଖବର ଦେବ ।

ଆଉ କେଉଁ ବୁଢ଼ା ତା' ପୁଅ ପାଖକୁ ଟେଲିଗ୍ରାମ ଲେଖିଲାଣି, ମୋତେ ଆଉ କେତେଦିନ ଅଳି କରି ରଖିବୁ ! ତୋ ମାଆ ତୋ କଥା ଦିନରାତି ଭାବି ଭାବି ତା' ଆଖିରୁ ପାଣି ମଲାଣି—ଦେହରେ କେବଳ କଣ୍ଠା ଟିଙ୍କୁଛି ! ଆମର ଏଠି ଆଉ ମାସ ଦି'ଟାରେ କଳ କାରଖାନା ବସୁଛି—ତୁ ଯେଉଁ ଚଟ କଲରେ କାମ କରୁଥିଲୁ ସେଇ

ତାଙ୍କଲ ଏଠି ଖୋଲିବ । ତୁ ଆସିଲେ ନିଶ୍ଚେ ଁ ଏଠି କାମ କରନ୍ତେ ପାରିବୁ । ଆମର ବେଶି ପଇସାରେ ଦରକାର ନାହିଁ । ଘର ପାଖରେ ଦି'ପଇସ ରୋଜଗାର କଲେ ସେଇ ଆମର ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ମଝିରେ ଦଣ୍ଡରେ ତୋତେ ଟିକିଏ ଦେଖିଥିଲେ ସେଇ ଆମର ସ୍ୱର୍ଗ ସୁଖ । ଏଠି କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲବେଳକୁ ଚିଠି ଦେବି । ଚିଠି ପାଇ ଯେପରି ହେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବୁ । ମା' ଜୋର ହୋଇ ମୋ ପାଖରେ ବସି କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ବାରମ୍ବାର ଆସିବାକୁ ତୋତେ ବୁଝାଉଛି । ନିଶ୍ଚେ ଆସିବୁ । ଚିଠି ଦେବୁ ।

—ଇମିତି କିଏ କାହା ପାଖକୁ କେତେ ରକମ ଚିଠି ଲେଖି-ଦେଲେଣି ।

କାମ ଚାଲିଛି ଦିନ ରାତି ! ଏଥିର କାମ ସାରିବା ପାଇଁ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କର କଡ଼ା ତାଗିଦ । କାଳେ ଟଙ୍କାର ଅଭାବ ହେବ ସେଥିପାଇଁ ଧର୍ମକୁ ଭରସା ରଖି ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ବ୍ୟାଙ୍କରୁ ଅଠର ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା କରଜ ଆଣିବାପାଇଁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରୁଛନ୍ତି । ଅନେକ ଯନ୍ତ୍ରପାତି କଲିକତା ବୋମ୍ବେରୁ ଆସି ଜମା ହେବାରେ ଲାଗିଛି ।

ଅନୁର ଆନନ୍ଦରେ ସୀମା ନାହିଁ ।

× × × ×

ଦିନ ରହେ ନାହିଁ ।

ସବୁଦିନ ପରି ସେଦିନ ଆଉ ଅନୁ ଫୁଲମାଳ ନେଇ ଠାକୁ-ରଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲା ନାହିଁ । ପୁଷ୍ପାଶ୍ରୀ ଅନାଇ ଅନାଇ ଅନ୍ୟ ଫୁଲମାଳ ଦୁଇଙ୍କ ଦେହରେ ପିନ୍ଧାଇଦେଲା । କିନ୍ତୁ ନିଜେ ପୁଷ୍ପାଶ୍ରୀ ମନ କ

ମନେ ନାହିଁ । କେତେଦିନ ପରେ ଅନୁ ହାତରୁ ଫୁଲମାଳ ନାଇ ଠାକୁରେ ଯେପରି ହସନ୍ତି, ଆଜି କାହିଁକି ତ ସେମିତି ହସୁନାହାନ୍ତି । ପୂଜାରୀ ଥରକୁ ଥର ଚାହେଁ ଉପରକୁ । ଖାଲି ଖାଲି ତା' ଛାତି ଭିତରେ କେଉଁଠି ଧପ୍ ଧପ୍ ହୋଇ ଉଠେ । ଅନୁକୁ ନଦେଖି-ବାରେ ତା' ମନ ଭିତରେ କିଛି ଯେପରି ରହିଯାଏ କେତେ କ'ଣ ଅଭାବ ।

ସେଦିନ ଅନୁର ଆସିବା ସମୟ ଅନେକ ଗଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ବୁଢ଼ା ତା' ଘର ଭିତରେ ଝରକା ବାଟ ଦେଇ ଅନୁ ଆସିବା ବାଟକୁ ଅନାଇ ଅନାଇ ବଡ଼ ହତାଶ ହୋଇଗଲାଣି । ସବୁଦିନ ଅନୁ ଆସିବା ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ବୁଢ଼ାକୁ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଦିଏ । ଆଜି ଅନୁକୁ ଦେଖିଦେଲେ ବୁଢ଼ା ଦୁନିଆକୁ ଭୁଲିଯାଏ । ବର୍ଷେ ନୁହେଁ, ଦି'ବର୍ଷ ନୁହେଁ, ଦୀର୍ଘ ତେରବର୍ଷ କାଳ ଅନାଥଶାଳରୁ କେତେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସହି ସହି ସେ ଅନୁକୁ ଏତୁଟିଏ କରିଛି ! ପଛକୁ ଆଖି ଫେରାଇ ବୁଢ଼ା ଆଜି ଭାବି ପାରେ ନାହିଁ...... ।

ସେଦିନ ବୁଢ଼ା ଦିଅଁଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ପାଇଲା, କିନ୍ତୁ ପେଟ ପୂରାଇ ଖାଇଲାପରି କାହିଁକି ତାକୁ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ତାର ପ୍ରାଣର ଅଧିକ ଅନୁର ହସ ହସ ମୁହଁ, ଚାଲି ଚଳନ ତା ଆଖିରେ ନାଚିଗଲା ।

ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲା । ବୁଢ଼ା ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅନୁକୁ ଟିକିଏ ଦେଖିବା ପାଇଁ ତା ଅନ୍ତର ଭିତରଟା ଛଟପଟ ହେଉଥାଏ । ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ବାଡ଼ିଖଣ୍ଡିକ ହଲାଇ ହଲାଇ ମନ୍ଦିର ହତାରେ ଥିବା ଫୁଲବଗିଚା ଭିତର ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ଆସି ବସିଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ବୁଢ଼ାକୁ ଡାକି ଆଣିଲା ।

ବୁଢ଼ା ସବୁଦିନ ଦେଖେ, ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଅନୁ ଆଉ ସୃଷ୍ଟିଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନ ଆଣିଲେ କୁଆଡ଼େ ବୁଲି ବାହାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଜି ସୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଏକା ଥିବାରୁ ବୁଢ଼ା ଅନୁ କଥା ବୁଝିବାପାଇଁ ପଚାରିଲା—ଆଜ୍ଞା, ଝିଅକୁ କିଏ ଆଣିଲେ ନାହିଁ ? ଆଜିତ ତାହାଙ୍କ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖକୁ ବି ଆସେ ନାହିଁ । ତାକୁ ଥରେ ନଦେଖିଲେ ବାବୁ, ମନ ଦସ୍ତ ହୁଏ ।ହିଁ ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ମୃଦୁକ ହସି କହିଲେ—ପାଖରେ ଥାଇ ଦିନେ ଅଦିନାହିଁ ବୋଲି ତ ତମ ମନ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛି, ସେ ଯଦି ଦୂରରେ ଥାଆନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ତ ତମେ ଖାଇବା ପିଇବା ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତ । ତମର ତା'ଠାରେ ଆଉ କ'ଣ ଅଛି ! ସେ ତ ମୋ ଝିଅ ! ଆଣିବା ନ ଆଣିବା ମୋର ଖୁସି ।

ବୁଢ଼ା ମୁହଁରେ ହସ ଭରିଲାଇ କହିଲା—ହଁ ବାବୁ, ତମ ଝିଅ ବୋଲି ମୁଁ କ'ଣ ମନା କରୁଛି ! ତାହାଙ୍କ ଅଦିଖି ନାହିଁ, ସେଇଥି-ପାଇଁ ପଚାରୁଥିଲି ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ସୃଷ୍ଟିକୁ କୋଳରେ ଆଉଜାଇ ତା' ମୁଣ୍ଡର ବାଳଗୁଡ଼ିକୁ ସାଉଁଳି ସାଉଁଳି କହିଲେ—ବୁଢ଼ା, ଅନୁ ତାହାଙ୍କ ଅସି ନାହିଁ ତୁମେ ଜାଣ ? ସେ ତ ସବୁଦିନେ ଆଉ ପିଲା ହୋଇ ରହି ନଥାନ୍ତା ! ସେ ଆଜି ଦୁନିଆରେ ମଣିଷ ହୋଇଛି । ସେ କଣ ଆଗ ପର ଆଉ ତମ ପାଖକୁ ଆସିପାରିବ ! ତାର ତ କିଛି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ, ତେବେ ସେ ଦିନେ ଦୁଇ ଦିନରେ ଥରେ ଆସି ତମକୁ ଦେଖି ଯାଉଥିବ ଯେ ! ଆଜି ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଅନୁ କଥା ଶୁଣି, ବୁଢ଼ା ଆଖିରେ କେତେ କଥା ନାଚିଗଲା । ଯେଉଁ ଝିଅଟିକୁ ସେ କାନ୍ଧରେ ରାତିଦିନ ପକାଇ ଏତୁଟିଏ କରିଛି, ସେ ଆଜି ଦୁନି-

ଅତେ ନଷ୍ଟ ହୋଉଛନ୍ତି । ଅନ୍ନ ପାଇଁ ବୃଥା ମନରେ କେତେ ସ୍ୱପ୍ନେଲି ଆଶା ଉଙ୍କି ମାରି ଉଠିଲା ।

× × ×

ସାତଦିନ ପରେ

—"ପୂର୍ଣ୍ଣ, ବୋଉକୁ ଡାକିଲୁ ?—ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ କହିଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣିଲା । ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କୁ ଦେଖି ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ମୁରୁକି ହସି ବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ—କହୋ ! ଦାଣ୍ଡ ଆଗରେ କି ବଢ଼ିଆ କାରଖାନା ଲାଗିଛି, ତମ ଆଖିକୁ ଦେଖା ଯାଉଛି ତ !"

ନିରୁପମା ଦେବୀ ଅବାକାକା ହୋଇ କହିଲେ—ନଲ୍ଲ କାର-ଖାନା ଲାଗିଛି ବୋଲି ତ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଏଇ ଝରକା ବାଟେ ଦେଖୁଛି । ମୁଁ ଆଉ କ'ଣ କରନ୍ତିକି, ତମେ କହୁଛ ! ସେଠି କ'ଣ ମୁଁ ମାଟି ବୋହିବି ନା ଇଟା ଉଠେଇବି ।

—ନା, ସେକଥା ମୁଁ କହୁନାହିଁ । ଯିଏ କାରଖାନା କରାଉଛନ୍ତି, ଯାହା କଥାରେ ଏସବୁ ହୋଉଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ତ ସାତଦିନ ହେଲା କାହିଁ ମୁଁ ଆଖିରେ ପକାଇବାକୁ ଟିକିଏ ପାଉନାହିଁ ! ତାଙ୍କୁ କ'ଣ ଘର କ'ଣରେ ଇମିତି ଲୁଚେଇ ରଖିଛ ନା କ'ଣ ?

ନିରୁପମା ଦେବୀ ବଡ଼ ଆଗ୍ରହରେ କହିଲେ—ମୁଁ କାହିଁକି ତାଙ୍କୁ ଲୁଚେଇ ରଖିବି । ହିଁ ଅଠା ତ ସେ ଘରେ ପଶି ରହୁଛନ୍ତି ଯେ, ବାହାରକୁ ଆସିବାକୁ ଲାଜ କରୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କେତେ କହିଲିଣି, ଏତେ ଲାଜକୁଳି ହେବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ସେ କ'ଣ ମୋ କଥା ମାନୁଛନ୍ତି ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ତାଙ୍କ କଥା ଉପରେ ବଡ଼ ଜୋର ଦେଇ କହିଲେ—ନା, ସୂର୍ଯ୍ୟବାବୁ, ତାକୁ ସେପରି ଛାଡ଼ିଲେ ଆଉ ଚଳିବ ନାହିଁ । ସେତ ଆଉ ଛୋଟିଆ ପିଲା ହୋଇ ରହି ନାହିଁ ଯେ, ଏତିକି ଲାଜ ନକଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଆମ କରଣ ଘରେ ଗୋଟାଏ ଏତେ ଲାଜ କଣ ? ଅନୁ ଫେଲ ମଣିଷ, କ'ଣ ବୁଝି ଯାଇଛି । ଲାଜ ସରମ ଗୁଣ—ସମସ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଠିକ୍ ଆଗ ପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁ, ଏ ଯେଉଁ ବିରାଟ କାରଖାନା ହେଉଛି କେବଳ ତାରି କଥାରେ । ସେ ଯେବେ ଲାଜ ରହିବ ମୁଁ କ'ଣ ଏସବୁ ବୁଝିବି । ତମେ ଆଉ ତାକୁ ଘର କଣରେ ଲୁଚାଇ ରଖ ନାହିଁ । ତାକୁ ଭଲ ଶିକ୍ଷା ଦିଅ, ସେ ନିଜେ ଯାଇଁ କାମ ଦାମ ବୁଲି ଦେଖୁ । ତାର କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ, ସେ ଜମିଦାର ଝିଅ । ଆଚ୍ଛା ଡାକିଲ ତାକୁ, ମୁଁ ତା ଲାଜ କ୍ଷଣକେ କମିତି ଛଡ଼ାଇ ଦେବି, ଦେଖିବ ।

ନିରୁପମା ଦେବୀ ସେଇଠି ଥାଇ ଅନୁ ଅନୁ ଡାକୁ ଡାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅପାକୁ ଡାକି ଆଣିବା ପାଇଁ ପଠାଇ ଦେଲେ । କେତେକ ସମୟ ପରେ ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କ ଘନ ଘନ ଡାକରେ ଅନୁ ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ ଆସି କବାଟ ପାଖରେ ଠିଆ ହେଲା ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସେଇଆଡ଼କୁ ଅନାଇଁ ଖୁସି ହୋଇ ଡାକିଲେ—ଅନୁ ?

—ଆଜ୍ଞା ।

—ଆ, ମୋ ପାଖକୁ ଆ ।

—ଅନୁ ରହି ରହି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଆସି ଠିଆ ହେଲା । ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଠିକ୍ ଆଗ ପରି ଅନୁକୁ ତାଙ୍କ ଛାତି ଆଡ଼କୁ ଆଉଜେଇ

ଆଖି ତା' ପଟରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲେ—ତୋର ଭଗବାନ ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ । ତୁ ପାଗଲି ଏତେ ଲାଜ କରୁଛୁ କାହିଁକି ? ଦେଖିଲୁ ତୋ କଥାରେ ପଞ୍ଚଶ ବିରାଟ କାରଖାନା ତିଆରି ହେଉଛି । ତୁ ଯଦି ଲାଜ କରି ଘରେ ରହିବୁ, ଏ କଳ କାରଖାନା ଚାଲୁ ହେଲେ, ତାକୁ ଦେଖାଚାହାଁ କରିବ କିଏ ! ମୁଁ ! କେବେ ନୁହେଁ । ଆଜି ଯଦି ଲାଜ କରିବୁ, ତାହାହେଲେ ଏତିକିରେ ଏ କାମ ରହିଲା । ତୁ ଏ ବିରାଟ କଳ କାରଖାନାର ମାଲିକ—ତୁ ଲାଜ କଲେ ଚଳିବ କେମିତି ! ତୁ ତୋ ବୁଢ଼ାବାପାଙ୍କୁ ଆଜିଯାଏ ବି ଦେଖି ଯାଇନୁ । ବୁଢ଼ାର ମନ କଷ୍ଟ କହିଲେ ନସରେ । ଆଜି ଯା' ଅଗପଛ ବୁଲି-ଚାଲି କରି ଦେଖି ଆସିବୁ ।

ଅନୁ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ମୁଣ୍ଡ ହୁଙ୍ଗାରିଲା ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ପୁଣି ତାଗିଦ୍ କରି କହିଲେ—ତୁ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ନିଜେ ଯାଇ ସମସ୍ତ କାମ ଦେଖି ଆସିବୁ ବୁଝିଲୁ ?

..."ଅନୁ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି କହିଲା—ହଉ ।"

× × × ×

ସେହିଦିନ ଛ'ଟା ବେଳ । ଅନୁ ସଙ୍ଗରେ ଜଣେ ଗୃହକର୍ତ୍ରୀ ଆଜି ପୂର୍ଣ୍ଣକୁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ଦିଅଁଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ଆସିଲା । ଭଲ କରି ଫୁଲମାଳ ଦୁଇଟି ପୂଜାରୀ ପାଖରେ ଥୋଇ ଦେଇ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ଦିଅଁଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲା । ପୂଜାରୀଟି, ଅନୁ ଯେ କାହିଁକି ସାତଦିନ ହେଲା ଆସି ନାହିଁ, ତା ଅନୁର ଢଙ୍ଗ ଢାଙ୍ଗରୁ ବେଶ୍ ବୁଝି ନେଇ ସାରିଥିଲା । ଅନୁ ନମସ୍କାର କରି ଉଠି ଠିଆ ହେଲାକ୍ଷଣି ପୂଜାରୀ ଜଣକ

ଫୁଲମାଳ ଦୁଇଟି ସୁଧା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବେକରେ ଲମ୍ବାଇ ଦେଇ ବଡ଼ ଖୁସି ହୋଇ ଅନୁ ଆଡ଼େ ଅନାଇଁ କହିଲା—ତାଙ୍କ ମନ ଅଭିଯାଏ କରଣ ଥିଲା, ଏତେଦିନେ ତମ ହାତରୁ ଫୁଲମାଳ ନାଇ ଦଅ ଅଛ ହସୁଛନ୍ତି ।

ଆଗପରି ଅନୁ ଆଜ ପ୍ରଶଂସା ମୁହଁକୁ ସାମନା ସାମନି ଅନାଇ କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ତା ବୁଢ଼ାବାପ ଥିବା ଘରକୁ ଗୁଲି ଆସିଲା ।

ବୁଢ଼ା ମନରେ କେତେ କ'ଣ ଭାବନାର ସୀମା ନାହିଁ । ଅନୁ ସେ ଘରକୁ ପଶି ଯାଇଁ ବୁଢ଼ାବାପ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲା । ଆଗପରି ଠୋ ଠୋ କରି କଥା କହି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ା ଅନୁକୁ ଦେଖିପକାଇ ଆନନ୍ଦରେ କୁରୁଳି ହୋଇ ତା' ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଲା—ତୁ ଆସିଛୁ ! ଏ ବୁଢ଼ାଟାକୁ ମନେ ରଖିଛୁ ମା' ! ବୁଢ଼ା ଆଖିରୁ ଟପ୍ ଟପ୍ ହୋଇ ଲୁହ କେତେ ବୁନ୍ଦା ଗଡ଼ି ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଅନୁ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । ନିଜ ଲୁଗା କାନିରେ ବୁଢ଼ାର ଆଖି ଦୁଇଟିକୁ ପୋଛିଦେଇ ବଡ଼ କଅଁଳେଇ କହିଲା, ତମେ ବାବା କାନ୍ଦୁଛ ? ମତେ ନଦେଖି ଖିଅପିଆ ଛାତି ଶୁଖିଗଲାଣି, ନୁହେଁ ? ଏତେଦିନଯାଏ ନଆସି ମୋର ବଡ଼ ଭୁଲ୍ ହୋଇଛି— ଅନୁ ଆଖିରେ ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଆସିଲା ଲୁହ ।

ବୁଢ଼ା ଅନୁ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ଦେଇ ବ୍ୟଥିତ ସ୍ୱରରେ କହି ଉଠିଲା—ତୁ ମା', ଥରେ ସତ କହୁଛୁ, ତୋ ଆଖିରେ ଲୁହ ଦେଖିଲେ ମୁଁ କଦାପି ସହି ପାରିବି ନାହିଁ । ମୋ ଆଖିରୁ କ'ଣ ମା', ମୋର

କିଛି ଅଭାବ ପାଇଁ ଲୁହ ଗଡ଼ିଲା ? ତା' ନ ହେଲେ ପାଗଳି ! ଠିକ୍ ଇ ଭଲପରି ଲାଗୁଛି, ତୁ ଏତିକିଏ ହୋଇଥିଲୁ, ରାତି ରାତି ଅନିଦ୍ରା ହୋଇ କେତେ କଷ୍ଟ ସହୁଥିଲି ତୋର ପାଇଁ । ଭଗବାନ ଆଜି ତୋତେ ବଞ୍ଚାଇ ଦୁନିଆରେ ମଣିଷ କରିଛନ୍ତି, ସେହିକଥା ଭାବି ଆନନ୍ଦରେ ଆଖିରୁ ଦି'ଟୋପା ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ଭଗବାନଙ୍କ ଲୀଳା ଅପାର । ତୁ ଦୁନିଆରେ ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ ରହି ଘର କର, ଏହି ମୋର ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଅନୁ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ନୀରବ ରହିଲା !

ବୁଢ଼ା ଅନୁ ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲା—ଯା ଝିଅ, ଡେରି ହେଲାଣି ।

× × ×

ଦି'ଦିନ ପରେ କାରଖାନା ତିଆରି ହେଉଥିବା ସ୍ଥାନ ବୁଲି ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଅନୁ କହିଲା—ବାପା ! ଏ ପାଖରେ ଏଇଟା କ'ଣ ତିଆରି କରୁଛନ୍ତି ?

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ମୃଦୁ ହସି କହିଲେ—ଏଇଟି ପରା ମ' ତୋ ବୁଢ଼ାବାପ କହିଥିବା 'ଅନାଥାଶ୍ରମ' । ସେ ମୋ ଉପରେ ଯେଉଁ ଭାର ପକାଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ତା' ନ କରିବା ଯାଏ ମୋ ମନରେ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ଏତେ ଖର୍ଚ୍ଚ ଭିତରେ ଏ ବି ହୋଇଯିବ ।

ଅନୁ କହିଲା—କାହିଁକି ବାପା, ଏଇକ୍ଷଣି ଏ 'ଅନାଥାଶ୍ରମ' ନ କରିଥିଲେ କଣ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ! ଏଥିରେ ତ ପୁଣି କେତେ ହଜାର ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଯିବ ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଆନନ୍ଦରେ ଅନୁ ମୁହଁଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲେ—ନା, କିଛି ଅଭାବ ହେବ ନାହିଁ । ତୁ ମୋର ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ତୋର କଲ୍ୟାଣରୁ ସବୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବ ।

× × ×

କଳଘର, ଅନାଥାଶ୍ରମ, ଡାକ୍ତରଖାନା ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ରହିବାର ଘର, ପାଣି କଳ, ବିଜୁଳିକାରଖାନାର କାମ ଶେଷ ହୋଇଯାଇଛି । ବମ୍ବେ, କଲିକତାରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ମିସ୍ତ୍ରୀ ଆସି ଯନ୍ତ୍ରପାତି ବସାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । କାମ ପ୍ରାୟ ତିନିଭାଗରୁ ବେଶି ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଆଶା ଦେଉଛନ୍ତି ଆଉ ମାସ ଦେଢ଼ାକରେ ସମସ୍ତ କାମ ଶେଷ ହୋଇ କଳ ଚାଲୁ ହୋଇ ପାରିବ । ସେଥିପାଇଁ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଠିକ୍ କରିଛନ୍ତି ଏଥର ଆସନ୍ତା ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ଦିନ କଳଘର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ କାମ ଆରମ୍ଭ କରାଯିବ ।

ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ରହିଲା ଆଉ ମୋଟେ ପନ୍ଦରଦିନ । ସେଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ଚାରିଆଡ଼ୁ ହୋଇ, ତୁଳା ଆସି ଗଦା ହେଉଛି ତା' ଛଡ଼ା କଲିକତାରୁ ମଧ୍ୟ ହଜାରେ ଗାଣ୍ଠି ତୁଳା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲାଣି ।

କଳ ଚାଲିବା ଆଗରୁ ଶହ ଶହ କୁଲି, ମିସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି କାମ କରିବା ପାଇଁ ଦରକାର । ସେଥିପାଇଁ ଚିମୁଡ଼ି ଧାର ପରି ଶହ ଶହ ଲୋକ କଳଘରେ କାମ କରିବାପାଇଁ ରୁଣ୍ଡ ହେଉଛନ୍ତି । କାହୁଁ କଲିକତା; ରେଙ୍ଗୁନରୁ ବହୁତ ଲୋକ ନିଜ ନିଜର ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର ଧରି ହାଜର ହୋଇଗଲେଣି ।

ଜଣେ ସୁଦକ୍ଷ ମ୍ୟାନେଜରଙ୍କ ପାଇଁ 'ସମାଜ' ଓ 'ନବ-ଓଡ଼ିଶା'ରେ ନୋଟିସ ଦିଆଗଲା । ଅନେକଆଡ଼ୁ ଅନେକଲୋକ ନିଜ

ନିଜର ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର ସହ ଆସି ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ କଲେ । କିନ୍ତୁ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ ଦେଲାବେଳେ ଅନନ୍ତକୁ ପାଖରେ ବସାଇ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର ତାକୁ ଦେଖାଇ ତାର ମତ ନେଉଥିଲେ । ଅନନ୍ତ କେବଳ ମାତ୍ର ସାକ୍ଷାତ କରୁଥିବା ଲୋକର ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ତାର ମତ ଦେଇ ଦିଏ । ଶେଷରେ ଜଣେ ସମ୍ବଲପୁରରୁ ଝିଅ ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବାନ ଯୁବକ ଅହମଦାବାଦ ଲୁଗା କାରଖାନାରେ ବଡ଼ବାବୁ କାମ କରୁଥିବା ବାବୁଙ୍କର ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର ଅନନ୍ତ ଓଲଟିକି ପଲଟିକି ତାଙ୍କ ମୁହଁଆଡ଼େ କଟେଇ କଟେଇ ଚାହିଁ; ସେହି ବାବୁଟିକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରିବାକୁ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କୁ ଚୁପ୍ କରି କହିଲା । ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଅନନ୍ତ କଥାରୁ ବାହାରିଗଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ସେହି ବାବୁଟିଙ୍କୁ କାରଖାନାର ମ୍ୟାନେଜର ରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ କରି ଶୀଘ୍ର ପ୍ରାଥମିକ କାମ ସବୁ ଆରମ୍ଭ କରିବାପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ ।

ନୂଆ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ମ୍ୟାନେଜର ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କର ବୟସ କୋଡ଼ିରୁ ବେଶି ହେଲେ ତିରିଶିରୁ ବେଶି ହେବ ନାହିଁ । ଜାତିରେ କରଣ । ଅଧୁନିକ, ସୁନ୍ଦର, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବାନ ଯୁବକ । ତାଙ୍କର ଦେହର ରଙ୍ଗ ଏତେ ଫର୍ଚ୍ଚା ଯେ, ବାହାରର ଲୋକେ ତାଙ୍କର ସାହେବି ଠାଣିମାଣି-ପୋଷାକପତ୍ର ଦେଖିଲେ ହଠାତ୍ ବିଲାତି ସାହେବ କିମ୍ବା କାଶ୍ମୀରୀ ଲୋକ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ଧାରଣା କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କର ଏଇ କେତେଦିନ ହେଲା ଚାଲି ଚଳନ, ବ୍ୟବହାରରୁ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ, ଅନନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ବୁଝି ନେଇଛନ୍ତି ଯେ, ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଯେପରି କର୍ମଠ, ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ମେଳାପି । ସେଥିପାଇଁ ଅନନ୍ତ ବେଳେ ବେଳେ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କୁ ହସି ହସି କହେ—ଦେଖିଲେ ବାପା, ମୋ ଅନୁମାନ କିପରି ଠିକ୍ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କେଣ ଖରାପ ଲୋକ !

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ହସି ହସି କହନ୍ତି—ମୁଁ କ'ଣ କହିଲି, ତୋ ଅନୁମାନ ଠିକ୍ ନୁହେଁ ବୋଲି ।

ଅନୁ ହସି ହସି ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ଚାଲିଯାଏ ।

ଏଇ ଅଠଦିନ ହେବ ଶହ ଶହ କୁଲି, ମିସ୍ତ୍ରୀ, ଖଲାସୀ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବଡ଼ ଜୋରସୋରରେ ଚାଲିଛି । ନୂଆ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ମ୍ୟାନେଜରଙ୍କ ସହିତ ଅନୁର ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ପରିଚୟ ହୋଇ ଗଲାଣି । ସକାଳେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ଅଫିସ ବାରଣ୍ଡାରେ ପାଖାପାଖି ଦୁଇଟି ଚେୟାରରେ ଦୁହେଁ ବସି ପରସ୍ପର ପରାମର୍ଶରେ କୁଲି ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଭାଗର କର୍ମଚାରୀ ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି । କାରଖାନା ଭିତରେ ଏଣେ ତେଣେ କୁଲି, ବାକୀ ରହିଥିବା କାମକୁ ଶେଷ କରିବା ପାଇଁ ମିସ୍ତ୍ରୀ ମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦିଅନ୍ତି । ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ଆଉ ରହିଲା ମୋଟେ ଅଠଦିନ, ସେଥିପାଇଁ କାହାକୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ମାତ୍ର ଫୁରୁସତ୍ ନାହିଁ ।

ବେଳେ ବେଳେ ନିରୁପମା ଦେବୀ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କୁ କହନ୍ତି, ଅନୁ ତ ଆଉ ଛୁଆ ନୁହେଁ—ଯୁବତୀ ଝିଅ......ତାକୁ ଏପରି ଭାବରେ......

ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କ ପାଟିରୁ କଥା ନସରୁଣୁ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ମୃଦୁକ ହସି ବୁଝାଇ କହନ୍ତି—ତମ କଥା ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରିଲିଣି । ସେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଏ ସବୁ ବୁଝାସୁଝା ନକଲେ ତ ଆଉ ବୁଝିବ କିଏ ! ତୁମେ କ'ଣ ବୁଝି ପାରୁନା, ତା' ମନ କେତେକ ସରଳ କେତେ ନିର୍ମଳ । ସେ କମ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଛୁଆ ନୁହେଁ—ପୁଣି ବୋଉ ! ଯିଏ ମୋ ମନକୁ ବୁଝାଇ ପାରି ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦରଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଖରଚ କରାଇ ପାରିଲାଣି, ସେ କ'ଣ କମ୍ ବୁଦ୍ଧିମାନ ପିଲା ! ଯଦି

ଭଗବାନଙ୍କ କୃପାରୁ ଏଇ କାରଖାନା ଭଲରେ ଚାଲିଲେ, ତେବେ ଆମ ଲୋକଙ୍କର କ'ଣ ଦୁଃଖ ଯିବ ! ଅନୁ ସେବୁ କହିଆସୁଛି—ସେହି ସବୁ ବୁଝେ । ଅନୁକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ସମସ୍ତ ଛାଡି ଦିଆ ଯିବ । ତାକୁ ଘର କଣରେ ଲୁଚାଇଲେ ଆଉ ଏ କାମ ଚାଲିବ ନାହିଁ ।

ଅନୁ ପ୍ରତିଦିନ ତାର ବୁଢ଼ା ବାପର ଖବର ଅନ୍ତର ବୁଝିବାକୁ ଯାଏ । ଦିନେ ଦିନେ ବୁଢ଼ା ଅନୁ ମୁହଁଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଆନନ୍ଦରେ ହସି ହସି କହେ—ମା'ଟା ମୋର 'ରଜାଘର ଝିଅ ।' ସେଦିନ ହାଟରେ ବୁଢ଼ା ଯାହା କହୁଥିଲି ଠିକ୍ କଥା । ମୋ ପାଖରେ ଅନେକ ଦିନ ରହି ତୁ ମା' ବହୁତ କଷ୍ଟ ସହିଛୁ । ଏତେଦିନ ଭଗବାନ ତୋ କଷ୍ଟ କାଟି ନେଇଛନ୍ତି । କାହାର ମନରେ କେବେ ମା' କଷ୍ଟ ଦେବୁ ନାହିଁ । ଅନୁ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସେ । କଅଁଳେଇ ପଚାରେ—କ'ଣ ବାବା, ତମର ଅଭାବ ହେଉଛି ?

ବୁଢ଼ା ଅନୁର ବାଁ ହାତଟିକୁ ଧରି, ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ନାଇଥିବା ସୁନା ମୁଦିଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ଦେଖି କହେ—ତୁ ଯେତେବେଳେ ଅଛୁ, ମୋର ଆଉ ଅଭାବ କ'ଣ ?

ଅନୁ ଗେହ୍ଲେଇ ହୋଇ କହେ—ବାବା, ତମେ ଗୋଟିଏ ସୁନା ମୁଦି ନାଇବ ?

ବୁଢ଼ା ହସି ହସି କହେ—ପାଗଳୀ, ଏ ବୁଢ଼ା ହାତକୁ କ'ଣ ସୁନାମୁଦି ସାଜିବ ···।···କିନ୍ତୁ ଦିନେ ଅନୁ ବୁଢା କଥାକୁ ନମାନି ତାର ଡାହାଣ ହାତ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଗୋଟିଏ ସୁନାମୁଦି ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇଛି । ବୁଢ଼ା ଦିଅଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ପାଇ—ଅନୁର ସୁଖ ଶାନ୍ତି ଦେଖି ଅନୁଭବ କରୁଛି ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ।

× × × ×

ତିନି ହଜାର ଲୋକ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସାରିଲେଣି । କାମ ଚାଲୁ ହେଲେ ଆଉ ମାସରେ ଆହୁରି ଲୋକ ନିଯୁକ୍ତ ହେବେ । ଓଡ଼ିଶାର ଏ ମୁଣ୍ଡରୁ ସେ ମୁଣ୍ଡ ଯାଏ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ନଈପୂର ପରି ଚହଟି ଗଲାଣି ।

× × × ×

ଆଜି ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ । କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପରେ ଯେତେବେଳେ କଳ ଚାଲୁ ହୋଇ ତାଳଗଛ ପରି ଉଚ୍ଚ ବିରାଟ ଲମ୍ବା ନଳୀ ଭିତରୁ ଧୂଆଁ ଭୁସ୍ ଭୁସ୍ ହୋଇ ବାହାରିଲା, ସେତେବେଳେ ଲୋକଙ୍କର ଆନନ୍ଦରେ ଆଉ ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ଶହ ଶହ ଦେଖଣାହାରୀ ହଜାର ହଜାର କାରଖାନାର କର୍ମଚାରୀ, ଏତେ ଦିନକେ ଓଡ଼ିଶାର ଦୁଃଖ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଦୂର ହେବ ବୋଲି, ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ କାରଖାନାର ଉନ୍ନତି କାମନା କଲେ । ନିଜେ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ମଧ୍ୟ ଏ ବିରାଟ କାରଖାନାର କାମଦାମ ଲୋକ ଚଳାଚଳ ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ତାଙ୍କ ଛାତି କୁଣ୍ଢେ ମୋଟ ହୋଇଗଲା । ଅନୁର ଆନନ୍ଦ ତ କହିଲେ ନସରେ । ପୁଣି, କଳ କପଡ଼ ଚାଲୁଛି, ଶହ ଶହ ହାତ ଲୁଗା କପଡ଼ ବାହାରୁଛି, ତାହା ଦେଖିବାରେ ଲାଗି ଯାଇଥାଏ । ନିରୁପମା ଦେବୀ ଦୋ’ତାଲା କୋଠା ଛାତ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ମୁଗ୍ଧ ନୟନରେ କାରଖାନା ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଥାଆନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ ସେହି କାରଖାନା ତିଆରି ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନର ନାମ ଦିଆଗଲା—‘ନରେନ୍ଦ୍ରପୁର’ ଏବଂ ପୁଣି ଅନୁଙ୍କୁ ବାଧ କରାଇ ସେହି ଲୁଗା କାରଖାନାର ନାମ ଦିଆଗଲା—ଅନ୍ନ-ପୂର୍ଣ୍ଣା (ଲୁଗା କଳ) କ୍ଲଥ ମିଲ୍ ।

ସେଦିନ ସେତିକି କେବଳ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଲା ନାହିଁ, ଡାକ୍ତରଖାନା, ଅନାଥାଗାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଲା । ସେଦିନ ପ୍ରଥମ କରି

ଆଖପାଖ ଦଶଖଣ୍ଡ ଗାଁରୁ ଜଣାଶୁଣା ୭ଟି ବାଳକ ଓ ୫ଟି ବାଳିକାଙ୍କୁ ଆଣି ସେଠାରେ ରଖାଗଲା । ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଅନୁର ବୁଢ଼ାବାପଙ୍କୁ ସେଠାକୁ ଆଣି 'ଅନାଥାଶ୍ରମ' ଚଳାଚଳ ଭାର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଲଦି ଦେଲେ ।

'ଅନାଥାଶ୍ରମ' ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବେଳେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋମବେଦୀ ପାଖରେ ବସି ଯେତେବେଳେ ପଚାରିଲା—ଅନାଥାଶ୍ରମର ନାମ କାହାର ନାମ ଅନୁସାରେ ହେବ, ସେତେବେଳେ ଅନୁର ବୁଢ଼ା ବାପ ହସି ହସି କହିଲା—ଆଉ କ'ଣ ପଚାରୁଛନ୍ତି ପଣ୍ଡିତେ ! ଯିଏ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ଉପକାର ପାଇଁ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛନ୍ତି, ତାଙ୍କରି ନାମରେ ହେଉ ! ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କ ନାମ ତୁମକୁ କ'ଣ ଆଉ ଜଣାଇବାକୁ ହେବ ପଣ୍ଡିତେ ?

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସି କହିଲେ—ଏଥିରେ ମୋର ମୂଳଧନ ଗୋଟାଏ ଅଧଲା ବି ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇନାହିଁ । ମୂଳଧନର ସାମାନ୍ୟ ସୁଧ ମାତ୍ର ମୁଁ କେବଳ ଏଥିରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛି । ତୁମର ନାମରେ ଏ 'ଅନାଥାଶ୍ରମ' ହେବ । ଅନୁ ଆଡ଼େ ଅନାଇ ପଚାରିଲେ ବୁଢ଼ାଙ୍କ ପୂର୍ବ ନାମ କ'ଣ କହିଲୁ ମା' ! ଅନୁ ସବୁ ଦେଖି ମୁହଁରେ ଲୁଗା ଦେଇ ହସୁଥାଏ ।

ବୁଢ଼ା, ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଏକଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଲା—ଛି ବାବୁ, ସେକଥା କୁହନ୍ତୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏଥିରେ କଣ କରୁଛି ! ମୁଁ ଗରିବ ବାବୁ !

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଓଲଟି ବୁଢ଼ାର ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଲେ, ତୁମେ ମତେ ଆଉ ବାଧ କର ନାହିଁ । ଯେଦିନ ତମର ଝିଅ ମୁଁ ମାଗିଛି, ଆଜି ମୋ କଥା ତୁମକୁ ମାନିବାକୁ ହେବ । ତୁମେ ଏ

ଅନାଥାଶ୍ରମ ପାଇଁ ନ କରନ୍ତ କ'ଣ ? ଏଥିପାଇଁ ତୁମର ଥିଲା ମନ, ପ୍ରଥମ କରି ଦେଇଛ ଧନ, ଆଉ କ'ଣ କହିଥାଆନ୍ତ ? ମୋ ପାଖରେ ଟଙ୍କା ଥିଲେ ବି, ତାହା ଏକଥା ତ ମୁଁ ଦିନେ ହେଲେ ଭାବି ନଥିଲି । ତୁମର ସେଦିନ କେଇପଦ କଥାରୁ ମୋର ବୁଦ୍ଧି ଫେରିଛି । ତୁମ ମୂଳଧନର କିଛି ସୁଧ ମାତ୍ର ମୁଁ ଏଥିରେ ଲଗାଇଛି । ତୁମର ନାମରେ ଏ 'ଅନାଥାଶ୍ରମ' ହେଉ । କହ ଅନୁ, ବୁଢ଼ାଙ୍କ ପୁରା ନାମ ?

ଅନୁ ହସି ହସି କହିଲା—ଦୀନବନ୍ଧୁ ମହାପାତ୍ର ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ନାଁଟି ଶୁଣି ବଡ଼ ଖୁସି ହୋଇ କହିଲେ, ଦୀନ-ବନ୍ଧୁ ନହେଲେ କିଏ ଦୀନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତା ! ନାମ ଦିଅ ପଣ୍ଡିତେ, ଆଜିଠାରୁ ଏହାର ନାମ ହେବ, "ଦୀନବନ୍ଧୁ ଅନାଥାଶ୍ରମ" ।

× × ×

ସକାଳ ହୁଏ—ସନ୍ଧ୍ୟା ଆସେ, ପୁଣି ହୁଏ ସକାଳ, ଦିନପରେ ଦିନ ଗଡ଼ିଯାଏ । ସବୁଦିନ ପରି ରାତି ପାହିଲେ କଳ ଘରେ 'ହୁଟର' ବାଜି ଉଠେ—ଲମ୍ବା ନଳି ଦେଇ ଧୂଆଁ ବାହାରେ ଭୁସ୍ ଭୁସ୍ । ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଧାର ପରି କଳଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଆନ୍ତି । କାମ ଚାଲେ ଅନବରତ । କଳ ଘର ଭିତର କଥା ଛାଡ଼ିଦେଲେ—ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଳମାଳ କମ୍ ନଥାଏ । ଯାଜପୁର ରୋଡ଼ ଷ୍ଟେସନରେ ଗଦା ହୋଇଥିବା ଶହ ଶହ ଚୁଲା ଓ ଛୋଟ ଗାଣ୍ଡି ଚୂର ପାଇଁ ଠା ମାଲ ବୁହା ମଟର ଦିନ ତମାମ ବୋହିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ପୁଣି ଶହ ଶହ ଲମ୍ବା ଗାଣ୍ଡି, ଅଖା ଗାଣ୍ଡି କାରଖାନାରୁ ଆଣି ଷ୍ଟେସନରେ ପକାଇ ଦେଇ ଯାଉଥାଏ । ସେଇଠୁ ମାଲ ଯିବ

କଟକ, ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱର, ବ୍ରହ୍ମପୁର । ତା'ଛଡ଼ା ପ୍ରତିଦିନ ଯାଜପୁର ରୋଡ଼ରୁ ନରେନ୍ଦ୍ରପୁର ଖୁବ୍ କମ୍ ବାଟ ହୋଇଥିବାରୁ ଚାକିରି ଓ ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରାୟ ଅନେକ ଲୋକ ସେଠାରେ ଓହ୍ଲାନ୍ତି । ବାହାର ଲୋକଙ୍କର ଖାଇବା ପିଇବା ବସ-ବାସ ପାଇଁ ନରେନ୍ଦ୍ରପୁରରେ କାରଖାନାକୁ ଲାଗି ପ୍ରାୟ ଲମ୍ବ ଓସାରରେ ଅଧମାଇଲ୍ ଯାଏ ହୋଟେଲ, ଲୁଗା ଦୋକାନ, ଡ଼ାଲି ଚାଉଳ ଦୋକାନ ଇତ୍ୟାଦିର ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଧରଣର ବଜାର ହୋଇଗଲାଣି ।

କାରଖାନାର ଦକ୍ଷିଣ ପଟକୁ ଖୁବ୍ ଲମ୍ବା ବଡ଼ ବାରଣ୍ଡା ଥିବା ଅଫିସ ଘର । ତା' ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଶହ କିରାଣୀ କାମ କରନ୍ତି । ଘରର ଦକ୍ଷିଣ ମୁଣ୍ଡରେ ସାଜସଜା ହୋଇଥିବା ତିନୋଟି ସୁନ୍ଦର କୋଠରି । ପ୍ରଥମଟି ମ୍ୟାନେଜର ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଅଫିସ, ମଝିଟି (ଅନୁ) ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଏବଂ ଶେଷଟି ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କର । ପ୍ରଥମ ଓ ମଝି କୋଠରି ଦୁଇଟି ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଶେଷଟି ପ୍ରାୟ ବନ୍ଦ ଥାଏ । ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ, ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଓ ଅନୁର ଉପରେ ସମସ୍ତ ଭାର ଛାଡ଼ିଦେଇ ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଘରେଥାଇ ରହନ୍ତି । ଦିନେ ଦିନେ କେବଳ ଉପରବେଳା ଖୁସିରେ ଟିକିଏ ଗପସପ କରିବା ପାଇଁ ଅଫିସ ଆଡ଼େ ବୁଲି ଆସନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଧାରଣା, ଅନୁ ଯେତେବେଳେ ଅଛି ତାଙ୍କର ବୁଝାସୁଝା କରିବା ଆଉ ଦରକାର ନାହିଁ । ବୁଦ୍ଧି ବିବେକରେ ଅନୁର ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀ । ପୂର୍ବେ ବେଳେ ବେଳେ ଯାଇ ଅନୁ ପାଖରେ ବସୁଥିଲେ—କିନ୍ତୁ ସେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଆଠଦିନ ହେଲା କଟକ ଚାଲିଗଲାଣି ।

ପାଖାପାଖି ଦୁଇଟି କୋଠରୀ । ଏ ପାଖରେ ଅନୁ, ସେ ପାଖରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ । ଅକୁହା ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା ମଝିରେ ପାଷାଣ କାନ୍ଥ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ରହିଛି ।

ସେଦିନର ଅନୁ ଆଜି ଆଉ ନାହିଁ । ଯୌବନରେ ସେ ଢଳ ଢଳ । ତାର ସାରା ଅଙ୍ଗରେ ଲାବଣ୍ୟ ଖେଳେ । ତାର ସୁନ୍ଦର ଚିକ୍କଣ ମୁହଁରୁ ଶାନ୍ତି ସୁଧା ଝରେ । ତାର ଦୁମନ୍ତ ଆଖିର ପ୍ରତି ପଲକରେ ଖେଳେ ବିଜୁଳି । ତାର ଫିକା ନାଲି ଚିବୁକ, ଋଷି ମନଭୁଲା ଅଳପ ହସ ଟିକକ ତରୁଣ ଚିତ୍ତରେ ଚମକ ଆଣେ ।

ପ୍ରତିଦିନ ଅନୁ ଠିକ୍ ବାରଟା ବେଳକୁ, କେଉଁଦିନ ଦାମିକା ଜରିଧଡ଼ିଆ ନୀଳଶାଢ଼ୀ, କେଉଁଦିନ ଖଇରା ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି, ଗୋଡ଼ରେ ମଖମଲ ଚଟି ମାଡ଼ି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଅଫିସ ଘରକୁ ପଶିଯାଇ ଅଳପ ହସି କହେ—ନମସ୍କାର ! ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଲେଖା ଲେଖି କାମ ବନ୍ଦ କରି ଉଠି ପଡ଼ି ହସି ହସି କହନ୍ତି—ନମସ୍କାର ! ମୁଁ ଅନେକବେଳୁ ଆସି ଅନେକ କାମ କରି ସାରିଲିଣି । ଆପଣଙ୍କର ଆସିବାରେ ଆଜି ଟିକିଏ ଡେରି ହୋଇଯାଉଛି ।

ଅନୁ କଅଁଳ ଗଳାରେ କହେ—ବାପାଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଲେ କ'ଣ ହେଉଛି ଆଜି ଆସି ହେବ—ଇଅଡ଼ୁ ସିଅଡ଼ୁ କେତେ କଥା ପଚାରି ବସିବେ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ମୁରୁକି ହସି କହନ୍ତି—ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କର ଆପଣ ଗେହ୍ଲା ଝିଅ । ଆପଣଙ୍କୁ ସେଥିପାଇଁ ଦଣ୍ଡେ ମଧ୍ୟ ପାଖରୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ସେ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅନୁ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ଟିକିଏ ଅଭିମାନ ଭଙ୍ଗୀରେ କହେ—ଆପଣ ମୋ କଥା ଦିନେ ହେଲେ ବି ମାନିଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ସଉ କେତେଥର ଆପଣଙ୍କୁ କହିଲିଣି—ମୋତେ ଘଣ୍ଟାକୁ ଦଶଥର 'ଆପଣ' 'ଆପଣ' କହିବେ ନାହିଁ ! 'ତୁମେ' କହିଲେ କ'ଣ ଆପଣଙ୍କର ହତ ହେଉଛି ! ମୋତେ 'ଆପଣ' କହିଲେ ନିଜକୁ ବଡ଼ ସଙ୍କୋଚ ଲାଗୁଛି । ଆପଣ ମୋ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼, ଶିକ୍ଷିତ, ମୋତେ ଆପଣ ନ କହିଲେ କ'ଣ ଚଳିବ ନାହିଁ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଅନୁର କଥା ଶେଷ ନହେଉଣୁ ମୁରୁକି ହସି ଦମ୍ଭରେ କହନ୍ତି—ନା, ତା ମୁଁ କେବେ କରିପାରିବି ନାହିଁ । ଏତେ ବଡ଼ କାରଖାନାର ମାଲିକ ଯିଏ—ବୁଦ୍ଧି ବିବେକ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ଯାହାର ଖୁବ୍ ବେଶୀ, ତାଙ୍କୁ 'ଆପଣ' ନ କହି ଅନ୍ୟ କଣ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ କଥା ମୁଁ କେବେ ରଖିପାରିବି ନାହିଁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହସନ୍ତି ।

ଅନୁ ଅଭିମାନ କରି କହେ—ତା ହେଲେ ମୋ କଥା ଆପଣ ରଖିବେ ନାହିଁ ?

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହସିଦେଇ କହନ୍ତି—ନା !

ଅନୁ ହସି ହସି ସେ ଘରୁ ଚାଲି ଯିବାକୁ ଚଳନା କରେ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ମୁରୁକି ହସି କହନ୍ତି—ବସନ୍ତୁ ଟିକିଏ ?

ଅନୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଅଧରରେ ମଧୁବୋଳା ହସ ଆଙ୍କି କହେ; ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ କାମ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଯାଉଛି ଗୋଟାଏ ବହି ବସି ପଢ଼ିବି ।

ଅନୁ ସବୁଦା ଠିକ ସେ ଘରୁ ବାହାରି ତା' କୋଠରୀକୁ ଚାଲି ଆସେ। ଆରାମଚେୟାର ଉପରେ ବସିପଡ଼ି ଉପନ୍ୟାସ ଗୋଟାଏ ପିଟାଇ ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ। କେଉଁ ଦିନ ବା ମାସିକ ପତ୍ରିକା।

ପଢ଼ନ୍ତେ ପଢ଼ନ୍ତେ ଅନୁ ଉପନ୍ୟାସର ସରଳ ମନ ମତାଣିଆ ଧାଡ଼ି-ଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ତା'ର ଉଚ୍ଛଳ ମନ ଭିତରେ କେଉଁଠି ଖଣ୍ଡିଏ ହେଲପର ଲାଗେ। ମନଟା ବଡ଼ କଟିମିଟିଆ ଧରେ, କ'ଣ ଯେମିତି କେଉଁଠି ହଜେଇ ଦେଇଛି—ତାର ନିଜର ଦେହ ନିଜକୁ ବଡ଼ ଭାରି ବୋଧହୁଏ। ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ଅନୁଭବ କରେ ତା' ଭିତରେ କେଉଁଠି କ'ଣ ଅଭାବ ପୂରି ରହିଛି।

......ଖାଲି ପଢ଼ା ଆଉ ହୁଏ ନାହିଁ, ତେଣିକି ବହିର ଧାଡ଼ି-ଗୁଡ଼ିକ ଝାପ୍ସା ଝାପ୍ସା ଦିଶେ। ମନ ଉଡ଼ି ବୁଲେ ଆକାଶ—ପବନ କାହିଁ—କେଉଁ ଆଡ଼େ। ସେହି ଖୋଲା ବହି ଖଣ୍ଡିକ ଛାତି ଉପରେ ପକାଇ ଚାହିଁ ରହେ ଉପରକୁ। ଉପରେ ବିଜୁଳି ପଙ୍ଖା ଘୂରୁଛି ଘର୍ ଘର୍ ହୋଇ, ତା' ସଙ୍ଗରେ ଅନୁର ମନ ଆହୁରି ଜୋରରେ ଘୂରେ ଘର୍ ଘର୍......।

ସେ ପାଖରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଲେଖାଲେଖି କାମ କରୁ କରୁ ହଠାତ୍ ଅନୁ କଥା ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଗଲେ, କାଗଜ ଉପରେ କଲମ ମୁନ ଅଟକିଯାଏ। ଅନୁର ରୂପ ଲାବଣ୍ୟ ଆଖି ଆଗରେ ନାଚି ଉଠେ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରରେ ଉଠେ ଭୀଷଣ ଝଡ଼ ତୋଫାନ। ଅନୁର ମଧୁର ବୋଲି ହସ, ତାଙ୍କ ଗୃହିଣୀ ମନେ ପଡ଼ିଗଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଦେହରେ ଆସେ ଶିହରଣ। ସିଗାରେଟ୍ ଟିଣ୍ଟେ ଲଗାଇ ମୁହଁରେ ହାତ ଦେଇ ପୁଣି ଲେଖାଲେଖି କରିବାରେ ମନ ବଳାନ୍ତି। କିନ୍ତୁ

କଲମ ଆଉ ଆଗକୁ ଚାଲେ ନାହିଁ । କାରଖାନାର ସମସ୍ତ ନବ ଯୋଜନା ଗୋଳମାଳ ହୋଇଯାଏ ।

ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ଏକମାତ୍ର ସେହି ସୁନେଲି ଭାବନା, ଅନୁ ଭାରି ସୁନ୍ଦର । ସେ ଯଦି ତାକୁ ବିବାହ କରି ପାରନ୍ତେ..... ମନର ଏତେ ବଡ ଆଶାଟା ଇସ୍ପାତ କାନ୍ଥରେ ବାଡ଼େଇ ହେଲାପରି ଅଟକି-ଯାଏ । ସେ ଯେ ବିବାହ ହୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଘରେ ସୁନ୍ଦରୀ ତରୁଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛି । ସେ ତ ରୂପ ଲାବଣ୍ୟରେ ଅନୁ ଠାରୁ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଗୁଣରେ ଊଣା ନୁହେଁ । ତାର ପିଲାଳିଆ ମୁହଁଟିତ ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର । ତାର ପତଳା ପତଳା ନାଲି ଓଠକତ ତା' ମୁହଁକୁ ଖୁବ୍ ମନାଏଁ ! ତାର ସରଳ ଚାହାଁଣିରେତ ମାୟା ମମତା କେତେ କ'ଣ ପୂରି ରହିଛି, ତେବେ......

ମନ ଅମାନିଆ ହୁଏ—ଅନୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର । ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ କ୍ଷତି କ'ଣ ? ଦୁଇପାଖରେ ଦୁଇଟି ସୁନ୍ଦରୀଙ୍କୁ ବସାଇ ସେ ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ଶାନ୍ତିମୟ କରିବେ । ଧନରତ ଅଭାବ ନାହିଁ । କ'ଣ ଆଉ ଅସୁବିଧା ହେବ ? ସେ ତ ଏଠି କାହା ଆଗରେ ବଟା-ହୁତ ବୋଲି କହୁ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମନରେ ଆଶାର ସ୍ତର ପଡ଼ି-ଯାଏ । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ପୁଣି ଥରେ ଦେଖି ଆସିବା ପାଇଁ—କୌଣସି ଛାମ ବାହାନାରେ ଫାଇଲଟା ହାତରେ ଧରି ଠିଆ ହୋଇ ପଡନ୍ତି । ତା'ପରେ ସିଗାରେଟ ଲଗାଇ ଯୋତା ମଚ୍ ମଚ୍ କରି ଚାଲି ଆସନ୍ତି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ବସିଥିବା କୋଠରୀ ଦୁଆର ମୁହଁକୁ ।

ଜୋତା ମଚ୍ ମଚ୍ ଶବ୍ଦରେ ଅନୁର ଭାବନା ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ଦେହର ଲୁଗାପଟା ସଜାଡ଼ି ସିଧା ହୋଇ ବସି ପଡ଼େ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ପରଦା ଉପରବାଟେ କଣେଇ କଣେଇ ଚାହୁଁ-ଥିଲେ ବି ଭଦ୍ରତା ଦେଖାଇ ପରଦା ଏ ପାଖରେ ଠିଆହେଲେ ଠିଆହେଲେ କହନ୍ତି ଭିତରକୁ ଯାଇପାରିବ ?

ଅନୁ ଭିତରୁ ଭଦ୍ରତା ହସଟିଏ ହସି କହେ—ବାପରେ ସାହେବ କାହିଁକି କେଜାଣି ! ଆସନ୍ତୁ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ କହନ୍ତି—ଏ କାଗଜ ପତ୍ରରେ ଜମିଦାରବାବୁଙ୍କର ଦସ୍ତଖତ କରିବାର କଥା । ତାଙ୍କ ବଦଳରେ ଆପଣ କରି ଦିଅନ୍ତୁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଫାଇଲ ଫିଟାଇ ଦସ୍ତଖତ କରିବାକୁ କାଗଜ ବଢ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଅନୁ ଦସ୍ତଖତ କରି ବସେ, ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଅନୁର ସୁନ୍ଦର ରୂପକୁ ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି !

ଅନୁ ତିନିଗୋଟି ଖଣ୍ଡ କାଗଜରେ ଦସ୍ତଖତ କରି ସାରି ଟିକିଏ ହସି ଦେଇ କହେ—ନିଅନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କର କାଗଜପତ୍ର । ସୁରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁ ହସ ହସ ମୁହଁରେ କାଗଜ ନେଇ ନେଇ କହନ୍ତି—ମୁଁ କହୁଛି ବୋଲି ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବେ, ଏ ଫିକା ନୀଳଶାଢ଼ୀଟି ଆପଣଙ୍କ ଦେହକୁ ବିଶେଷ କିଛି ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉନାହିଁ । ସେ ଗାଢ଼ ନୀଳ ଆଉ ନାଲି ଶାଢ଼ୀଗୁଡ଼ିକ ବେଶ ମାନାଏ••କେତେ କଥା ତାଙ୍କ ତଣ୍ଟି ପାଖରେ ଅଟକି ରହିଯାଏ

ଅନୁ ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ ହସି ହସି କହେ—ସେମିତି ଖଣ୍ଡେ କିଣି ଆସିଲି । ଆପଣଙ୍କୁ ବି ଏ କୋଟଟି ବିଶେଷ ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ । ସେ ଭୋରିଆ କଳାନେଳି ମିଶିଥିବା କୋଟଟି ଦେଖ

ମନାଏ... ଅନୁ ବି କେତେ କ'ଣ କହିବାକୁ ଭାବେ, କହିହୁଏ ନାହିଁ । ବାଟରେ ପଛୁଟରେ ଗୁରୁଣ୍ଠା ତ ବାଜିବଣି, ଯିବା ଚାଲନ୍ତୁ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହସି ଦେଇ କହିଲେ—ମୁଁ ତ ଏ ବିରାଟ କାରଖାନାର ମାଲିକ ନୁହେଁ—ଚାକର । ମୋର ଛୁଟି ଅଛି ଘଣ୍ଟାଏ ଡେରିରେ ହେବ—ଆପଣ ଯାଆନ୍ତୁ ।

ଅନୁ ହସି ଦେଇ କହେ—ଆପଣଙ୍କର ଗାଲି ସବୁଦିନେ ଏହିଭଳିଆ କଥା । ଆଜି ମୁଁ ଯାଉଛି—ଆପଣଙ୍କ ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଆମ ଘରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରହିଲା । ଅନୁଗ୍ରହ କରି ସାମାନ୍ୟ ଜଳଖିଆ ଖାଇବାକୁ ଯିବେ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହସି ଦେଇ କହନ୍ତି—ଧନ୍ୟବାଦ ।

ସବୁ ଦିନ ପରି ଅନୁ ହସି ହସି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ଅଫିସ ଘରୁ ବାହାରିଯାଏ ।

କାରଖାନା ଭିତରେ, ବାହାରେ କାମ କରୁଥିବା ହଜାର ହଜାର ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରେ ଅନୁର ଦୟା ଧର୍ମ, ଲୋକସେବା ପାଇଁ ପ୍ରଶଂସା । ଅନୁ ପ୍ରତିଦିନ ଥରେ—ତ କାରଖାନାରେ ଶକସ୍ତ୍ରିତ ହେଉଥିବା ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କର ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ବୁଝିବା, ଅନାଥାଶ୍ରମରେ ତା ବୁଢ଼ାବାପ ପାଖରେ ବସି ଛୋଟ ଛୋଟ ପୁଅ ଝିଅଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଟିକିଏ ଗପ ସପ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ଏବଂ କାରଖାନାର ଭିତରେ କାମ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ଭଲ ମନ୍ଦ ଦୈନିକ ଥରେ ବୁଝି ନ ଆସିଲେ—ତାକୁ ଆଉଟି ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ ।

ସେଦିନ ଅନୁ ଗୋଟାଏ ଲୁହାର ମେସିନ ପାଖ ଗୃହଆଡେ ଥରେ ବୁଲି ଦେଖି ଆସିଲା । କିନ୍ତୁ ତାର ସେଦିନ ଏ ମାନି ଭାବନା

"ଭଲ ନୀଳ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧିଲେ—ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଆଖିରେ ସେ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ"। ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ବି ଭାରି ଭଲ ଲୋକ। ମଣିଷ କେମିତି କେମିତି ହୋଇଯାଏ—ମନେହୁଏ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ତା' ପାଖେ ପାଖେ ଥିଲେ, ସେ ଖୁବ୍ ଶାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରନ୍ତା।

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା। ଅନୁ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଆଖିରେ ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉଥିବା ସେଇ ନୀଳ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡିକ ପିନ୍ଧି ଭଲକରି ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଇ; ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଯାଇ କହିଲା, ବୋଉ, ମୁଁ ଆଜି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ଜଳଖିଆ ଖାଇବା ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଛି। ନିରୁପମା ଦେବୀ ହସି ହସି ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ କହିଲେ ଦେଖୁଛ ଏ ପାଗଳୀକୁ! ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି—ଏଇକ୍ଷଣି ମୋତେ ଆସି କହୁଛି! ପ୍ରତିଦିନ ଯାହା ଜଳଖିଆ ପାଇଁ ହେବାର କଥା, ତା' ଛଡ଼ା ଅଧିକା କିଛି ହୋଇ ନାହିଁ।

ଅନୁ, ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ବସିଥିବା ଚୌକିର ପଛପଟେ ଠିଆ ହୋଇ ଯାଇ କହିଲା—ବାପା, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ତ ଆମର ଲୋକ, ସେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଖାଇବାକୁ ଆସି, ନିଜ ଭଳି ଆମର ଯାହା ହୋଇଛି ସେଇଆ ଖାଇ ଯଦି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ—ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅଧିକା ଖାଇବା ଜିନିଷ କରି ଦେଇ ଖୁସି କରାଇଲେ କ'ଣ, ତାଙ୍କର ଆମଠାରେ ବେଶି ସ୍ନେହ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଛି ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିବ!

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହୋ ହୋ ହସି କହିଲେ—ଦେଖିଲ, ଅନୁର କେମିତି ବୁଦ୍ଧି! ଏଇକ୍ଷଣି ତ ବେଳ ବୁଡ଼ି ଯାଇ ନାହିଁ, ଚାକରକୁ ବଜାରକୁ ଦିଅ, ଆଉ କିଛି କରି ଦିଅ।

ପ୍ରାୟ ଦଶେର ମିନିଟ୍ ପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଶାନ୍ତିପୁରୀ ଲୁଗା, ଧୋବ ଲମ୍ବା ପଞ୍ଜାବୀ ଏବଂ ଜାଉଟେନ ସେଣ୍ଟ ଶାନ୍ତିପୁରୀ ଚାଦର ଗୁଡ଼ାଇ ହଠାତ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ବୈଠକଖାନାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ନରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁ ତାଙ୍କ ପାଟେଷ୍ଟି ନେଇ ଚୌକିରେ ବସାଇ କାରଖାନାର ହାଲଚାଲ ପଚାରି ବସିଲେ ।

ଅନ୍ନ ଉପର ମହଲର ଗୋଟାଏ ଘରେ ଖାଇବା ଜିନିସ ସଜାଡ଼ି ରଖି, ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ପଛପଟେ ଠିଆ ହୋଇ ମୁରୁକି ହସି ଡାକିଲା, ଆସନ୍ତୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ? ଜଳଖିଆ ଠିକ ଶୀତଳ ହୋଇ ଯିବ ଯେ ! ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ କଥା ବନ୍ଦ କରି ହସି ହସି କହିଲେ, ଯା ବାବା, ସେ ପାଗଳଟା ତମ ପାଇଁ କ'ଣ କରିଛି ଯେ ଖାଇବ ? ଉଠ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଅନ୍ନଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଉପର ମହଲକୁ ଗଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଆସନରେ ବସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ନ ବିଜୁଳି ପଙ୍ଖା ଖୋଲିଦେଇ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଲୁଚି ଖଣ୍ଡେ ମାଂସରେ ବୁଡ଼ାଇ ବୁଡ଼ାଇ କହିଲେ—ଆପଣ ଠିଆ-ହୋଇ ରହିଲେ ! ଅନ୍ନ ମୁରୁକି ହସି କହିଲା—ଏ ତ ସାହେବ ଘର ନୁହେଁ—ଆମ ହିନ୍ଦୁ ଓଡ଼ିଆ ଘର । ଆପଣ ଖାଆନ୍ତୁ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଖାଇବା ଭିତରେ ଏଣୁତେଣୁ କଥା ପଚାରି ଅନ୍ନ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଅନ୍ନ ସିଧାସଳଖ ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ପାରେ ନାହିଁ, ତଳକୁ ମୁହଁକୁ ପୋତି କଥାର ଉତ୍ତର ଦଏ ।

ସେଦିନ ଖାଇସାରି କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗପସପ ପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ତାଙ୍କ ବସାକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ରାତି ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ନ'ଟା ହେବ । ସବୁଦିନ ପରି ସେ ବସାରେ ଅଫିସ କାମ କରି ପାରିଲେ

ନାହିଁ । ବାରଣ୍ଡାରେ ଆରାମ ଚେୟାରଟା ପକାଇ ମନରେ ଅସୀମ ଭାବନା ଧରି ବସି ରହୁଥିଲେ । ଭାବି ଚାଲିଲେ ଅନୁ ତାଙ୍କ ନିଶ୍ଚୟ ଅନ୍ତରର ସନ୍ଧାନ ଭଲ ପାଏ, ନୋହିଲେ ସେ ଯେଉଁ ନୀଳ ଶାଢ଼ୀଟି ପିନ୍ଧିଲେ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ ବୋଲି ଅଫିସ ଘରେ ସେ ଅନୁକୁ କହିଥିଲେ—ସେ ଶାଢ଼ୀଟି ଅନୁ ଏଇକ୍ଷଣି ପିନ୍ଧନ୍ତା କାହିଁକି ? ସେ ଚାହେଁ ତାର ରୂପ ମୋତେ ଦେଖାଇବାକୁ । ତାର ବି ମୋର ବେଶଭୂଷା ଦେଖିବାକୁ ଖୁବ୍ ଇଚ୍ଛା ! ଅଫିସ ବେଳରେ ତା କଥାରୁ ଏହା ବେଶ୍ ଜଣା ଯାଉଛି—ମୋତେ କଳା ନୀଳ ମଶା ଡୋରିଆ କୋଟ୍‌ଟି ବେଶ୍ ମାନେ । ସତେ ସେ ଅନୁକୁ ଜୀବନରେ ପାଇବେ । ତାଙ୍କ ଭିତରଟା ଆନନ୍ଦରେ ଫୁଲି ଉଠେ ।

ଦିନକୁ ଦିନ ଅନୁ ବଡ଼ ଉଦାସୀ ହୋଇ ଯାଉଛି । ବସିଲା ବେଳେ, କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାବେଳେ, ତାର ଖାମଖିଆଲି ଭାବ ନିରୁପମା ଦେବୀ ବେଶ୍ ଅନୁମାନ କରୁଛନ୍ତି । ନାରୀ ହୃଦୟ ନାରୀ ପାଇଁ ତରଳିଯାଏ । ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଭାବନା, ଅନୁକୁ କେଉଁଠି ବିବାହ ଦେଇ ପାଖରେ ରଖି ତାର ସୁଖ ଶାନ୍ତି ଦେଖିବେ । ତାଙ୍କ ମନରେ ଆଶାର ସଞ୍ଚାର ହୁଏ—ସୁରେନ୍ଦ୍ର ସହିତ ଯଦି ଅନୁର ବିବାହ ହୁଅନ୍ତା.....। ମନେ କରିଥାନ୍ତି କାହା ଠାରୁ ଖବର ବୁଝିବେ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ବିବାହ ହୋଇଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ବୋଲି ।

ଅନୁର ଭିତରେ ଭିତରେ ଯୌବନର ଜୁଆର ଉଠୁଥିଲେ ବି ସେ ବାହାରକୁ ବଡ଼ ସଂଯତ ହୋଇ ଠିକ୍ ଆଗପରି କାମ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ସେ ସବୁଦିନ ପରି 'ଅନାଥାଶ୍ରମ' ଯାଏ, କାରଖାନା ବୁଲେ—ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ରୋଗୀଙ୍କର ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ବୁଝେ, କିନ୍ତୁ ଆଗପରି ତା' ମୁହଁରେ ସରଳ ହସ ଫୁଟେ ନାହିଁ—ତାର

ଅଖିର ଗୃହିଣୀ, ଚାଲି ଚଳି ଚଳନରୁ ତାର ଉଦାସୀ ଭାବ ପଦାକୁ ଫୁଟି ଉଠେ । ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ମଧ୍ୟ ସେ କଥା ବେଶ୍ ଅନୁଭବ କଲେଣି । ତାଙ୍କର ବି ସେଇ ଚିନ୍ତା, ଅନୁର ସୁଖଶାନ୍ତି ସେ କିପରି ଦେଖିବେ ।

ଅନୁ ତାର ଭିତର ଭାବକୁ ଲୁଚାଇବା ପାଇଁ ବଡ଼ ସାବଧାନ ଥିଲେ ବି ଅଫିସ ଗଲାବେଳକୁ ଭଲ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧିବାପାଇଁ ଆଲମାରୀ ଉପରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଲାବେଳେ, ସେଇ ଜରିଧଡ଼ିଆ ନୀଳ ଶାଢ଼ୀଟି ଉପରକୁ ତା' ହାତ ଆପେ ଆପେ ଚାଲିଯାଏ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁଙ୍କ ଆଖିରେ ଏଇ ନୀଳଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିଲେ ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖା-ଯାଏ ! ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ କଥା ଭାବି କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ତା ମନ କୁହୁଳି ଉଠେ । ଅଇନା ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ନିଜ ରୂପକୁ ନିଜେ ଥରେ ଦେଖି ବାହାରିପଡ଼େ ଅଫିସକୁ ।

ବିଳାସପ୍ରିୟ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କର ଅସଂଖ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ପୋଷାକ ଥିଲେ ବି ଅଫିସ ଗଲାବେଳକୁ ତାଙ୍କ ସେଇ କଳା ନୀଳ ମିଶା ଡୋରିଆ କୋଟଟି ଉପରେ ତାଙ୍କ ହାତ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଆପେ ଆପେ ପଡ଼ିଯାଏ । ଅନୁ କହୁଛି—'ସେ କୋଟଟି ପିନ୍ଧିଲେ ତାଙ୍କୁ ବେଶ୍ ମାନାଏ ।'

ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ପରସ୍ପରର ଅଜାଣତରେ ବେଶ୍ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଅନୁ ମନେ ମନେ ଆଶାର ଦେଉଳ ଗଢ଼େ, ସେ ଯଦି ସୁରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁଙ୍କୁ ବିବାହ କରନ୍ତା·····ତା' ଆଖି ଆନନ୍ଦରେ ବୁଜି ହୋଇ ଆସେ । ବାହାର ଭିତର ଉଲସି ଉଠେ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଦିନ ରାତି ଭାବନ୍ତି—ଅନୁକୁ ଯଦି ଜୀବନରେ ପାଆନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ସେ ଦୁନିଆକୁ ଭୁଲିଯିବେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଶାନ୍ତି ତାଙ୍କ

ଜୀବନରେ ଝର ଝର ହୋଇ ଝରିବ । ଅନୁକୁ ପାଇ ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ଅନୁ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ! ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ରକ୍ତରେ ଲାଗେ ଚମକ ।

ଅନୁ କେତେଥର ଭାବିଛି, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ପଚାରିବ, ସେ ବିବାହ ହୋଇଛନ୍ତି କି ନାହିଁ । ଦିନେ ଦିନେ ଗୋଟାଏ ଉତ୍ତେଜନାରେ ଅନୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଅଫିସ ଘରକୁ ପଚାରିବାକୁ ପଶି-ଯାଏ, କିନ୍ତୁ ସାମନାସାମନି ହୋଇଗଲେ ସେକଥା ପଚାରିବାକୁ ପାଟି ଭିତରୁ କଥା ବାହାରେ ନାହିଁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ କ'ଣ ଭାବିବେ ! ସଙ୍କୋଚରେ ଅନୁର ଗୋରା ତକତକ ମୁହଁଟି ଲାଲ ପଡ଼ିଯାଏ ! ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ତା' ଆଡ଼କୁ ହସି ହସି ଅନାଇଁଲେ—ଅନୁ ବାଁରେଇ ଅନ୍ୟ କିଛି ପଚାରି ପୁଣି ତା କୋଠରୀକୁ ଫେରି ଆସେ ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଏଥିମଧ୍ୟରେ ବୁଝି ନେଇଛନ୍ତି—ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଅବିବାହିତ । ସେ ମନେ ମନେ ଠିକ୍ କରିଛନ୍ତି ଅନ୍ୟ କାହାଦ୍ୱାରା ଅନୁ ସହିତ ବିବାହ ବିଷୟରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କର ମତ ବୁଝିବେ ।

ତିନୋଟି ମାସ ହାସ୍ୟରାଶି, ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସାହ, ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା ଦେଇ କଟି ଯାଇଛି ।

କାରଖାନା କାମ ଛମାସ ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ବଢ଼ି ଯାଇଛି । ଛ'ମାସିଆ ହିସାବ କିତାବରେ କେତେ ଲାଭ କ୍ଷତି ହେଲା ଦେଖିବା-ପାଇଁ ସବୁ ବିଭାଗର କିରାନୀମାନଙ୍କୁ ଟିକିଏ ମାତ୍ର ଫୁରୁସତ ନାହିଁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କର କଡ଼ା ହୁକୁମ, ପନ୍ଦର ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସବୁ ହିସାବ କିତାବ କାମ ଯେପରି ଶେଷ ହେବ ।

ସବୁଦିନ ପରି ସେଦିନ ଅନୁ ଅତି ଚଞ୍ଚଳ ମନରେ ଅଫିସକୁ ଆସି ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଅଫିସକୁ ପଶିଯାଇ ଦେଖିଲା—ସୁରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁ ନାହାନ୍ତି । କାରଖାନା ଆଡ଼େ କାମ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଚାଲି ଯାଇଥିବେ ଭାବି ନିଜ କୋଠରୀକୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁଙ୍କ ଦରୱାନ ଜଣାଇଲା—ସାହେବ ଆଜି ଅଫିସକୁ ଆସିବେ ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ଦେହ ଖରାପ ଅଛି । କୋଠିରେ ଶୋଇଛନ୍ତି ।

ଅନୁ ବଡ଼ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ପଚାରିଲା—ଡାକ୍ତରବାବୁ ଆସି-ଥିଲେ ?

—ହଁ ଆଜ୍ଞା, ଔଷଧପତ୍ର ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଅନୁ ଆଉ କିଛି ନପଚାରି ତରତର ହୋଇ ଅଫିସ ଘରକୁ ପଶିଗଲା ଏବଂ ପାଞ୍ଚମିନିଟ ମଧ୍ୟରେ ବାହାରି ଆସି ସିଧା ଚାଲିଆସିଲା ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ କୋଠିକୁ ।

ସେତେବେଳକୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଟିକିଏ ସୁସ୍ଥ ବୋଧ କରି ଗୋଟାଏ ଆରାମ ଚେୟାରରେ ଆଉଜି ସେହି ଅନୁ କଥା ଭାବୁଥିଲେ, ହଠାତ୍ ଅନୁ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟାଏ ଚେୟାରରେ ବସି ପଡ଼ି ବଡ଼ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ କହିଲା—ହଠାତ୍ ଆପଣଙ୍କ ଦେହ ଇମିତି କ'ଣ ହେଲା ?

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ସିଧାହୋଇ ବସି କହିଲେ—ଆପଣ କାହିଁକି କଷ୍ଟ କରି ଆସିଲେ । ମୋ ଦେହ ବିଶେଷ ସେମିତି କିଛି ଖରାପ ହୋଇନାହିଁ । ସାମାନ୍ୟ ଜର, ମୁଣ୍ଡଟା ବିନ୍ଧୁଛି । ଡାକ୍ତରବାବୁ ଏଇ ପନ୍ଦରମିନିଟ ହେବ ଆସି ଔଷଧ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଏକରକମ ମଟିଓ ଭଲ ଲାଗୁଛି । ଏତେବେଳେ ଦେହ ଖରାପ ହେଲେ ବଡ଼ ମୁସ୍କିଲ, ହିସାବ କିତାବଟା ଅନ୍ତତଃ ନ ସରିଲେ ମନରେ ଆଦୌ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅନୁ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଗୋଟେ କଅଁଳ ହାତଟି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ କହିଲା—ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣଙ୍କ ଦେହରେ ସାମାନ୍ୟ ଜ୍ୱର ଅଛି ! ଆପଣ ମୋତେ ସକାଳୁ କାହିଁକି ଖବର ଦେଲେନାହିଁ ଶୁଣେ ? ଅନୁର ଅଜାଣତରେ ତା ପାଟିରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର କିଛି ପର ନୁହେଁ ?

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ମସ୍ତକରେ ଅନୁର କଅଁଳ ହାତର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ସ୍ୱର୍ଗଶାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଅନୁର କଥାରେ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲେ—ଖବର ଦେବା ବିଶେଷ କିଛି ଦରକାର ନଥିଲା । ମୋର ତ ବିଶେଷ ସେମିତି କିଛି……

ଅନୁ ବଡ଼ ଅଳିଅଳି ଭଙ୍ଗୀରେ କହିଲା—ଆପଣଙ୍କୁ ଏଥର ଆଉ ଏକୁଟିଆ ରଖିଦିଆ ଯିବ ନାହିଁ—ଆପଣ ଠିକଣା ଦିଅନ୍ତୁ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଘରକୁ ଚିଠି ଲେଖେଁ, ଆପଣଙ୍କର ମା' ଇତ୍ୟାଦି ଆସନ୍ତୁ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସେଇ ଅବସ୍ଥାରେ ବି ମୃଦୁ ହସି କହିଲେ, ଇତ୍ୟାଦି ମାନେ ? ମା', ବାପା, ଭାଇ, ଭଉଣୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଏ ଆସିବ ? ମୁଁ ତ ବିବାହ କରି ନାହିଁ ।

ଅନୁ ସଙ୍କୋଚରେ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତିଲା । କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି ପୁଣି କହିଲା—ସେମାନଙ୍କୁ ଲେଖନ୍ତୁ । ସେମାନେ କ'ଣ ଆସି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ କହିଲେ—ଆସିବାରେ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । ବାପା ସେଠି ନରହିଲେ ଏତେ ଜମିବାଡ଼ି ଅନ୍ୟ କାହା ପକ୍ଷରେ ବୁଝିବା କଷ୍ଟକର । ବାପାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ମା'ଙ୍କୁ ଆସିବା ପାଇଁ ଲେଖିବା ମୁଁ କାହିଁକି ପସନ୍ଦ କରୁନାହିଁ ।

ଅନୁ ମନେ-ମନେ ଏତେଦିନ ଯାଏ ଯେଉଁ କଥା ପଚାରିବ ପଚାରିବ ହୋଇ ପଚାରି ପାରି ନଥିଲା, ତାହା ଦୈବାତ୍ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବୁଝି ନେଇ, ଭିତରେ ଭିତରେ କୁଣ୍ଠୁଳି ଉଠିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଅବିବାହିତ ! ଅନୁର ପ୍ରେମଭରା ଅନ୍ତର ଭିତରେ ମଣି ମାଣିକ୍ୟ ଝଞ୍ଜା ବେଢେ ସୁନାର ଦେଉଳ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଉଠିଲେ ।

ଅନୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ କଥାରେ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ, ନୀରବ ରହିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ବି ଟିକଏ ନୀରବ ରହି ପଚାରିଲେ—ଅଫିସ ଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲେ ?

ଅନୁ ଉତ୍ତର ଦେଲା—ହଁ ଯାଇଥିଲି । ଦରୱାନ ଠାରୁ ଆପଣଙ୍କ ଦେହ କଥା ଶୁଣି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚାଲି ଆସିଲି ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ କହିଲେ—ଆପଣ ଟିକଏ ଅଫିସ ଆଡ଼େ ଯାଆନ୍ତୁ । ବଡ଼ବାବୁଙ୍କୁ କହିବେ, ହିସାବ କିତାବ କାମରେ ଯେପରି କେହି ହେଳା ନ କରନ୍ତି । ଲାଭ କ୍ଷତି ଜଣା ନଗଲା ଯାଏ ମନରେ ମୋର ଆଦୌ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅନୁ ମୃଦୁକ ହସି କହିଲା—ଆପଣତ କହୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ଆଉ ଅଧିକା କଣ କହିବି ? ମୁଁ ଏଠି ବସିଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ବୋଧହୁଏ ଅସୁବିଧା ଲାଗୁଛି—ନୁହେଁ ?

ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଗୋଟାଏ ଖେୟାଲରେ ଅନୁର ହାତ ଧରି ପକାଇ କଥା ଉଚ୍ଛ୍ୱାସରେ କହିଲେ—କଦାପି ନୁହେଁ, ବରଂ ମୁଁ ଶାନ୍ତି ପାଉଛି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ।

ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତିରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ହାତର ସ୍ପର୍ଶରେ ଅନୁର ସର୍ବାଙ୍ଗ ଝଲସି ଉଠିଲା ।

ଅନୁ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି କହିଲା—ତାହାହେଲେ ମୁଁ ଯାଉଛି, ଉପରେ ନଡ଼ି ବାବୁଙ୍କ କହିଦେଇ ଘରୁ କମଳା ରସ ଗ୍ଲାସେ ପଠାଇଦେବ । ଆପଣ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ପିଇବେ—କିଛି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ । ମୁଁ ପୁଣି ଗୁରଟା ବେଳକୁ ଆସିବି । ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ୱେ ଅନୁ ସେ ଘରୁ ବାହାର ଆସିଲା ।

X X X X

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କର ଦେହ ଭଲ ହୋଇ ଯାଉଛି । ପ୍ରଥମ ୬ମାସ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ଅସୁବିଧା ସତ୍ତ୍ୱେ ବି କାରଖାନାର ଲାଭ ହୋଇଛି ୨ଲକ୍ଷରୁ ବେଶି । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ପ୍ରଥମ ୬ ମାସରେ କ୍ଷତି ଛଡ଼ା କାରଖାନାର ଉନ୍ନତି କରି ପାରିଛନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ନାହିଁ । ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଓ ନିରୁପମା ଦେବୀଙ୍କର ଖୁସି କାହିଁରେ କ'ଣ ? ଅନୁ ଅନେକ ସମୟରେ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ଗେହ୍ଲେଇ ହୋଇ କହେ—ବାପା, ଆମ ଫ୍ରେଞ୍ଜସିରେ ଟଙ୍କା ଥିଲେ କଣ ଏତେ ଟଙ୍କା ଲାଭ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ?

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହସି ହସି କହନ୍ତି—ତୁ ପରା ମୋର ଘରର ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ତୁ ଯେଉଁଠିବେଳେ କାରଖାନା ତଆର କରିଲୁ, ଲାଭ ନ ହୋଇ ଆଉ କ'ଣ କ୍ଷତି ହେବ ।

ଅନୁ ହସି ହସି ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ଚାଲିଯାଏ ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ନିରୁପମା ଦେବୀ ମନେ ମନେ ଭାବି ନେଇ-ଛନ୍ତି—ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଅନୁକୁ ବେଶ ଭଲ ପାଆନ୍ତି, ଅନୁ ମଧ୍ୟ

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କୁ ସେତିକି ଭଲ ପାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ବାଧା ତଥି ନାହିଁ । ଆସନ୍ତା ଫଗୁଣ ମାସରେ ବାହାଘର କରିଦେବେ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କ'ଣ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ କେବେହେଁ ଅମଙ୍ଗ ହେବେ ? ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରାୟ ଦିନେ ଦୁଇଦିନେ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ, ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରନ୍ତି । ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ସ୍ନେହ ଆଦର କରନ୍ତି । ଅନୁ ସବୁଦିନ ହସଖୁସିରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ—ସେମାନଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ବନ୍ଧ ନେଇ ତାଙ୍କ ମନରେ ଆନନ୍ଦରେ ଜୁଆର ଖେଳିଯାଏ ।

ଅନୁ ଯେଉଁଦିନଠାରୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିଲାଣି, ସେ ଅବିବାହିତ, ସେହିଦିନଠାରୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତି ତାର ମାୟା ମମତା ଅନେକ ଗୁଣରେ ବଢି ଯାଇଛି । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଦେହ ଟିକିଏ ଖରାପ ହେଲେ—ଅନୁ ମନରେ ଅଶାନ୍ତି ଆସେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ହସିଲେ—ଅନୁ ମୁହଁରେ ମନଭୁଲା ହସ ଫୁଟି ଉଠେ । ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କ ପାଇଁ ଅନ୍ତରରେ ସଜାଡ଼ି ରଖନ୍ତି ସୁବାସିତ ପୁଷ୍ପର କୋମଳ ସିଂହାସନ ।

ଏଥିମଧ୍ୟରେ କାରଖାନାର କାମ ଅହୁରି ବଢିଯାଇଛି । ନୂଆ ହୋଇ ଅହୁରି ପଚାଶ ଲୋକ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଅଫିସ ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ବିଭାଗରେ ବି ଲୋକ ସଂଖ୍ୟା ବଢିଛି । ଆଉ ଜଣେ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ମେନେଜର ନ ରଖିଲେ କାମ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ଚାଲିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କର ମତ ଲୋଡିଛନ୍ତି ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ମୁଁ କ'ଣ ବାରା କହିଛି ବୁଝେଁ । ଅନୁ ଆଉ ତୁମେ ଦୁହେଁ ପରାମର୍ଶ କରି ଯାହା ଭଲ ହେବ ତାହା କର ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ତ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ମତ ନେଉଛି ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହସି ହସି କହିଲେ—ଅନ୍ନର ଯାହା ଇଚ୍ଛା, ମୋର ସେଇଆ ଇଚ୍ଛା । ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ମେନେଜର ପାଇଁ "ସମାଜ"ରେ ନୋଟିସ ଦିଅ ।

"ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା କ୍ଲଥ ମିଲ"ରେ ଟ୩୦୦ଙ୍କା ବେତନରେ ଜଣେ ଲୁଗା କଲ କମ୍ପା ଚଳାଇବାରେ ଅନ୍ତତଃ ୩ ବର୍ଷ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷିତ ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟ ଯୁବକ ଆବଶ୍ୟକ ଅଛି ବୋଲି 'ସମାଜ'ରେ ନୋଟିସ ଦିଆଗଲା ।

ଅନେକ କଲ କାରଖାନାରୁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡ ଦରଖାସ୍ତ ଏଥିପାଇଁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଓ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସେଗୁଡ଼ିକ ତନଖି କରି, କେବଳ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କୁ ଆସି ସାକ୍ଷାତ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେଲେ ।

ସେହି ମାସ ତା୧୫ ତାରିଖରେ ସାକ୍ଷାତ ଦିନ । ଭଦ୍ରଲୋକମାନେ ଆସିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ରହିବା ଓ ଖାଇବା ପିଇବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ସେହିଦିନ ଆଗ ପଛ ହୋଇ ପାଞ୍ଚଜଣ ଭଦ୍ରଲୋକ ଆସି ଖାଇ ପିଇ ବିଶ୍ରାମ ନେଇଥିଲେ । ଚାରିଟାବେଳକୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ କୋଠିରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ ଦେବାପାଇଁ ଜଣାଇ ଦିଆଗଲା ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଅଫିସ ଘରେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଲଗାଲଗି ହୋଇ ଯୋଡ଼ିଏ ଚେୟାରରେ ବସି ସାକ୍ଷାତ ସମୟକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲେ ।

ପାଞ୍ଚଜଣ ଭଦ୍ରଲୋକ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦରୱାନ ବାରଣ୍ଡାରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗଦି ଚେୟାରରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବସାଇ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କୁ ଜଣାଇଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁଁ ଦିଟାରେ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରଥମ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ ଦେବାପାଇଁ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜରେ ଲେଖି ଦରୱାନ ହାତରେ ପଠାଇ ଦେଲେ ।

ଟୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଗୁରୁଜଣ ବାବୁ ନିଜନିଜର ପ୍ରଶଂସା ପତ୍ର ନେଇ; ଆସି ସାକ୍ଷାତ କଲେ । ସମସ୍ତେ ସାହେବି ପୋଷାକରେ ଗୃକରକ୍ୟ । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟ ଟିପାଟିପି କରି ରଖିଲେ । ଶେଷ ଜଣଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ପାଇଁ ଦରୱାନ ହସ୍ତରେ ଶଠା ପଠାଇ ଦିଆଗଲା । ସେ ବାବୁଙ୍କର ନାମ ରମଣୀମୋହନ ମହାନ୍ତି ।

ରମଣୀବାବୁଙ୍କର ପୋଷାକର ବିଶେଷ କଣ୍ଟି ଗାକଚକ୍ୟ ନଥିଲା । ତାଙ୍କର ବୟସ ଟିକେ ବେଶି ହେଲେ ପଚିଶରୁ ବେଶି ହେବ ନାହିଁ । ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚ ଟିକିଏ ବେଶି, ଶରୀର ବେଶ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ—ଶାନ୍ତସୌମ୍ୟ, ସୁନ୍ଦର ଚେହେରା । ଆଖି ଦି'ଟାରେ ସୋନାର ଚଷମା ଭେଦ କରି ବିଜୁଳି ଖେଳୁଛି । ଦେହରେ ଖଣ୍ଡେ ମିଲ ଖଦଡ଼ରେ ଧୋବ ପଞ୍ଜାବୀ—ବେକରେ ସେହି ଖଦଡ଼ର ଖଣ୍ଡେ ଚାଦର ।

ରମଣୀବାବୁ ଭିତରକୁ ପଶି ଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନମସ୍କାର କରି ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଓ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଆଡ଼େ ଥରେମାତ୍ର ଅନାଇ ଚେୟାର ଉପରେ ବସି ହସ ହସ ମୁହଁରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୃହଜଣ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ପରି ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ତିଳେ-ମାତ୍ର ଭୟର ସୂଚନା ମିଳୁ ନଥିଲା । କଥା କଥାକରେ ଅତି ଭଦ୍ରତା ପ୍ରକଟ କରୁଥିଲା । ଏଇଥିରୁ ରମଣୀବାବୁଙ୍କର ନିର୍ଭୀକତା ଓ ଖାମ-ଖେୟାଲ ଭାବ ବେଶ୍ ଜଣା ପଡୁଥିଲା । କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ସଙ୍କୋଚ ନାହିଁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କଥା-ବାର୍ତ୍ତା ହେଲା ବେଳେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସେହି ରମଣୀବାବୁଙ୍କ ଅଡ଼େ ଚାହିଁ ରହୁଥାଏ—କିନ୍ତୁ ରମଣୀବାବୁଙ୍କର ଆଖି ଭୁଲରେ ହେଲେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଅଡ଼କୁ ଯାଉନାହିଁ ।

କେତେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଭଦ୍ରତା ହସ ହସି କହିଲେ—ଆପଣ ଯଦି କିଛି ନ ଭାବନ୍ତି ତାହାହେଲେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି ପଚାରିବି ।

ରମଣୀବାବୁ ଅତି ଖୋଲା ମନରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ପଚାରନ୍ତୁ !

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ସିଗାରେଟ ଖଣ୍ଡେ ଖୋଳରୁ ବାହାର କରି, ପକେଟରୁ ଦିଆସିଲିଟା ବାହାର କରୁ କରୁ ରହି ରହି ପଚାରିଲେ, ଏ ମିଲ୍ ଖଦଡ଼ ବୋଧହୁଏ ଆପଣଙ୍କର ପିନ୍ଧିବାର ଅଭ୍ୟାସ ନୁହେଁ ?

—ଆଜ୍ଞା ହଁ, ମୋର ଅଭ୍ୟାସ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ସିଗାରେଟ ଖଣ୍ଡେ ଲଗାଇ ଧୂଆଁ ଛାଡ଼ୁ ଛାଡ଼ୁ ରେସ୍ତୋରାଁଟାକୁ ଅନେଇ ପଡ଼ି ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ—ମନେ କରନ୍ତୁ ଆପଣ ଏଠି ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ମେନେଜର ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଯଦି ଆପଣଙ୍କୁ ଏ ପୋଷାକ ବଦଳାଇ କୋର୍ଟ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପିନ୍ଧିବାକୁ ପଡ଼େ; ଅନ୍ତତଃ ଆପଣ ଏକଥା ନିଶ୍ଚୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ ଯେ, ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କରେ ସାହେବ ପୋଷାକପତ୍ର ପିନ୍ଧିବାକୁ ହେବ ।

ରମଣୀବାବୁ ବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ—କ୍ଷମା କରିବେ, ଯେକୌଣସି ବଡ଼ ଗ୍ରାହକର ହେଉ ପଛକେ—ମୁଁ ମୋର ଅଭ୍ୟାସଟା, ପୁଣି ନିଜର ପୋଷାକ ପତ୍ରକୁ ମୁଁ କେବେଁ ବଦଳାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆପଣ କହିବେ "ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗ୍ରାହକଙ୍କ-ପାଇଁ ଅନ୍ତତଃ ସାହେବ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବାକୁ ହେବ"—କିନ୍ତୁ ସେ କଥାରେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ସହ ଏକମତ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ଆମର ଦେଶର କଳ କାରଖାନା, ଆମରି ଦେଶର କଞ୍ଚା, ଆମର ଦେଶର କୁଲି ମଜୁରିଆ କାମ କରିବେ—ପୁଣି ଯାହା ତିଆରି ହେବ, ତାହା ଆମର ଦେଶର ଲୋକେ ବ୍ୟବହାର କରିବେ । ତା' ଭିତରେ ଯେ ପୁଣି ପ୍ୟାଣ୍ଟ କୋଟ୍ ନ ପିନ୍ଧିଲେ ବ୍ୟବସାୟରେ କେଉଁଠି ବାଧା ପଡ଼ିବ ତାହା ଆପଣଙ୍କ ମୁଁ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । ମନେ କରନ୍ତୁ ସୁଦୂର ବିଲାତ କିମ୍ବା ଆମେରିକାରେ ଯେଉଁମାନେ କଳ କାରଖାନାର ମାଲିକ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି—ସେମାନେ କେବଳ ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି ସେହିମାନଙ୍କର ଜାତୀୟ ପୋଷାକ—ସେମାନେ କାହିଁକି ଚୀନା, ଜାପାନୀ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧୁ ନାହାନ୍ତି ? ଏସବୁ ଆମର କେବଳ ଭୁଲ ଧାରଣା ବୋଲି ମୋର ମନେ ହୁଏ । ମନରେ ଗୋଟାଏ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଛଡ଼ା, ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ; ରମଣୀବାବୁଙ୍କର କଥାର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଆଉ କିଛି ପାଇଲେ ନାହିଁ । କେବଳ ଭଦ୍ରତା ଖାତିରରେ ହସି-ବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଜ ଏତେବେଳଯାଏ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିଥିଲା । ଏତେବେଳକୁ ପାଟି ଫିଟାଇ କହିଲା—ଆପଣ ଠିକ୍ କହୁଛନ୍ତି ।

ଏତେବେଳକେ ରମଣୀବାବୁ ଥରେ ମାତ୍ର ସେହିଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଚାହିଁଲେ । ଗୁରୁତା ଜଙ୍ଗଲ ଆଖି ଏକାଠି ମିଶିଗଲା ।

ପୁଣି ରମଣୀବାବୁ କହି ଚାଲିଲେ—ଏହି ପୋଷାକ ପଛରେ ମୁଁ ବେଶ୍ କାମ ଚଳାଇ ଆଣିଛି । ତାହିଁ, ଦିନେ ତ କିଛି ଅସୁବିଧା ହୋଇନାହିଁ । ମୁଁ ୩୦୦ ଟଙ୍କା ଦରମାରେ ସୁଦୂର ପଞ୍ଜାବରୁ ଏଠିକି ଦଉଡ଼ି ଆସିନାହିଁ । ମୁଁ ସେଠି ୨୫୦ ଟଙ୍କା ପାଉଥିଲି, ସେଥିରେ ମୋର ବେଶ ଚଳି, ଅନେକ ବଳୁଥିଲା । ମୋର ଦୁନିଆରେ ଏପରି କେହି ନାହାନ୍ତି ଯାହାଙ୍କୁ ନଦେଲେ ନ ଚଳେ । ଭଗବାନ ମୋତେ ସେଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିଲି ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ କାରଖାନା ଖୋଲୁଛି—ହଜାର ହଜାର ଲୋକଙ୍କର ଦୁଃଖ ଯିବ—ସେଇଥିରେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରି ଚାଲି ଆସିଛି । ଯଦି ହୁଏ, ଏଇଠି ରହି ଆମ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କର କିଛି ଉପକାର କରି ପାରିବି । ମୋଟେ ୭ ଦିନ ଛୁଟି ଆଣିଛି—ମୋତେ ଅନ୍ତତଃ କାଲି ବାହାରି ଯିବାକୁ ହେବ ।

"ଦୁନିଆରେ ଯାହାଙ୍କର କେହି ନାହାନ୍ତି" ଏକଥା ଶୁଣିଲାବେଳକୁ ଅନୁର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଆଘାତ ଲାଗିଥିଲା । ଗୋଟାଏ କମ୍ପିତକା ମମତାରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁର ସରଳ ମନଟି ନଇଁ ଆସିଥିଲା—ସେ ବି ଦିନେ ଥିଲା ଦୁନିଆରେ ନିଃସହାୟ !

ଏହାପରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାଧାରଣ ବିଷୟ କେତେପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା ପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ, ରମଣୀବାବୁଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ରମଣୀବାବୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଚାରିଜଣ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ସହିତ ବିଶ୍ରାମ ଘରକୁ ପୁଣି ଫେରି ଆସିଲେ ।

ରମଣୀବାବୁ ଚାଲିଗଲା ପରେ ଅନୁ କିଛିସମୟ ନୀରବ ରହି ତାର ମତ ପ୍ରକାଶ କଲା; ଏଇ ବାବୁହିଁ ଠିକ୍ ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକ । ତାଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କହିଲେ—ସେହିକଥା ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି । ସେ ଯାହାହେଉ ଏସବୁ ବିଚାର କରି ପରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଜଣାଇ ଦିଆଯିବ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଓ ଅନୁ ଅଫିସ ଘରୁ ଚାଲିଗଲେ । ପୁନର୍ବାର ଅଧଘଣ୍ଟା ପରେ କାରଖାନା ଭିତରେ ଆୟୋଜନ ହୋଇଥିବା ଏକ ଚାହା ଭୋଜିକୁ ଅଗନ୍ତୁକ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କୁ ଡକରା ହେଲା । ପ୍ରଥମେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ହସ ହସ ମୁହଁରେ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଅନୁର ପରି-ଚୟ ଦେବାପାଇଁ ଅନୁଆଡ଼େ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି କହିଲେ, ଏ ହେଉଛନ୍ତି ଆମର ଜମିଦାର ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସ୍ନେହର କନ୍ୟା, କୁମାରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା—ଏହି ବିରାଟ କାରଖାନାର ମାଲିକ ।

ସମସ୍ତେ ହାତ ଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର କଲେ—ଅନୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତି ନମସ୍କାର ହସ ହସ ମୁହଁରେ ଜଣାଇଲା । କମଳୀବାବୁ ଆନ୍ତୁର ଥରେ ଜଣେ, ଝିଅ ହିଁ ଏ କାରଖାନାର ମାଲିକ ହୋଇଥିବାରୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଇଲେ—ସେତିକିବେଳେ ଅନୁର ମନ ଭିତରେ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ହେଉଥିଲା ତାଙ୍କଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବାକୁ । କିନ୍ତୁ କାହିଁକି କେଜାଣି ଚାହିଁ ପାରିଲା ନାହିଁ । ମନେ ମନେ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇଲା ।

ତାପରେ କିଛି ସମୟ ଖୁସି ଗପସପ ପରେ ଭୋଜି କାମ ସରିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଓ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ କାରଖାନା ଭିତର, ଡାକ୍ତରଖାନା, ବିଜୁଳି କାରଖାନା ଏବଂ କର୍ମଚାରୀ ଓ ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କର ପିଲା ଛୁଆଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ସ୍କୁଲ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖାଇଲେ । ଏସବୁ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଥାନ୍ତି ।

ସେହିଦିନ ରାତିକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଚାଲିଯିବାର କଥା । ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ସେମାନଙ୍କର ଯିବା ଆସିବା ରାସ୍ତା ଖର୍ଚ୍ଚ ଇତ୍ୟାଦି ପଠାଇ

ଦିଆଗଲା ଏବଂ ମଟରକାର୍ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଷ୍ଟେସନରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଅସିବା ପାଇଁ ଡ୍ରାଇଭରକୁ ଜଣାଇ ଦିଆଗଲା ।

ତିନିଦିନ ବିତିଗଲା । ଏହିମଧ୍ୟରେ ଅଗନ୍ତୁକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ନିଯୁକ୍ତି ନେଇ, ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଓ କୁମାରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ଭିତରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ସେହି ରମଣୀବାବୁଙ୍କୁ ଅଣିବାର ଠିକ୍ ହୋଇଛି ।

ଆଜି ହଠାତ୍ ବ୍ୟବସାୟର ଜରୁରୀ କାମରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କୁ କଲିକତା ଯିବାକୁ ପଡିବ । ଅନ୍ତତଃ ୭ ଦିନରୁ କମ୍ ସେଠି ସେ ରହିବେ ନାହିଁ । ରାତି ୧୦ଟା ବେଳେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ମେଲ୍ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁଙ୍କ ଜିନିଷପତ୍ର ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ହୋଇ ମଟରରେ ଲଦା ହେଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ମଟରରେ ଚଢ଼ିଲେ ଏବଂ ଅନୁ ତାଙ୍କୁ ଷ୍ଟେସନରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଅସିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମଟରରେ ବସିଲା । ଗାଡ଼ି ଚାଲିଲା ଯାଜପୁର ଷ୍ଟେସନ ।

ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ମେଲ୍ ଆସିବା ପାଇଁ ଆଉ ୧୦ମିନିଟ୍ ବାକି । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉ ହେଉ ହଠାତ୍ ସ୍ୱର ବଦଳାଇ କହିଲେ—ମୁଁ ତ ଏକାବେଳକେ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି ! ମୋ ଟେବୁଲ ଉପର ଫାଇଲରେ ରମଣୀବାବୁଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତି ନେଇ ଚିଠି ଲେଖାହୋଇ ଥୁଆ ହୋଇଛି । ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ କାଲି ଦସ୍ତଖତ୍ କରି ଚିଠିଟି ପଠାଇ ଦେବେ । ଦିନକୁ ଦିନ କାମ ବିଶେଷ ବଢ଼ି ପଡ଼ିଲାଣି । ଆପଣ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚିଠିରେ ତିନିଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଆସି ପାରିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା—କାଲି ଲେଖିଦେବେ ।

ଅନୁ କହିଲା—ଅଚ୍ଛା, ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ସେ ଚିଠିଟା ପଠାଇଦେବି ।

ମାଡ୍ରାଜ ମେଲ୍ ଷ୍ଟେସନରେ ଠିଆ ହୋଇଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଷ୍ଟେସନଟି କୋଳାହଳରେ ପୂରି ଉଠିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଗୋଟାଏ ସେକେଣ୍ଡ କ୍ଲାସ ଡବାରେ ଉଠି କହିଲେ—ହଁ, ଦୟାକରି ମୋର ନିଜ ନାମରେ ଆସିଥିବା ଚିଠିଗୁଡ଼ିକ ସାବଧାନ ସହିତ ଆପଣଙ୍କ ଦରୱାନ ହାତରେ ମୋ କୋଠିକୁ ପଠାଇ ଦେବେ । ବେହେରାକୁ କହି ଆସିଛି ମୋ ଚିଠିଗୁଡ଼ିକ ସେ ସାବଧାନରେ ରଖିଥିବ ।

ସିଟି ମାରି ଗାଡ଼ି ଚାଲିଲା ଆଗକୁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ନମସ୍କାର ଜଣାଇ ବିଦାୟ ନେଲେ । ଅନୁ ମନ୍ଥରରେ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲା ।

× × ×

ତହିଁ ଆର ଦିନ ଅନୁ ଅଫିସରେ ବେଳାବେଳି ଆସି ପହଞ୍ଚି ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସେହି ରମଣୀବାବୁଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତି ଚିଠିଟି କାଢ଼ି, କଲମ ବୁଡ଼ାଇ ଇଂରେଜୀରେ ଚିଠିର ତଳେ ଲେଖିଲା—କୁମାରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ । ନିଜର ନାମଟି ନିଜେ ଲେଖିଲାବେଳେ ଗୋଟାଏ ଅଜଣା ଆନନ୍ଦରେ ତା' ମନ ଫୁଲି ଉଠିଲା । ଭାବିଲା—ସେ ବାବୁ ମୋ ନାମ ଦେଖିଲେ ବୋଧହୁଏ ନିଶ୍ଚୟ ଖୁସି ହେବେ ।

ତା'ପରେ ନିଜର ନାମ ଛପା ଯାଇଥିବା ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି କାଗଜ ଟାଣି ଆଣି ଆରମ୍ଭ କଲା—

ଚିଠିଟି ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ କାଗଜ ଉପରେ ତା' କଲମ ମୁନ ଅଟକିଗଲା । କଣ ସେ ପ୍ରଥମେ ସମ୍ବୋଧନ କରି ଲେଖିବ ! 'ମହାଶୟ', ଏ ଢେଠା ତାକୁ କେମିତି ଟାଇଁଆ ଉପରଠାଉରିଆ ପରି ଜଣାଗଲା । ପୁଣି ଭାବିଲା ଲେଖିବ ପ୍ରିୟ ରମଣୀବାବୁ ! ତା' ବି ହେଲା ନାହିଁ—ଲଜ୍ଜା ସଙ୍କୋଚରେ ହାତ ତାର ଅଟକି ରହିଲା ।

କ'ଣ ସେ ଭାବିବେ ! ନା, ସେ ଲେଖିବ ମାନନୀୟ ରମଣୀବାବୁ! ବେଶ୍ ତ ! ଏଥିରେ କର୍କଶ ନାହିଁ କି ଲଜ୍ଜା ସଙ୍କୋଚ ବି ନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ ତାର ମନକୁ ଆସିଲା—ପଞ୍ଜାବର ଲୁଧିଆନାରେ ସୁନ୍ଦର ସିଲ୍କ ଶାଢ଼ୀ, ବ୍ଲାଉଜ କନା ଇତ୍ୟାଦି ମିଳେ । ସେ ଆସିଲାବେଳେ ବୋଉ, ବାପା ଓ ତା ପାଇଁ ଦୁଇଟା ଶାଢ଼ୀ ଏବଂ କିଛି ବ୍ଲାଉଜ ଓ କମିଜ କନା ଆଣିବାକୁ ଲେଖିବ । ପୁଣି ଭାବିଲା ନା ଲେଖିବ ନାହିଁ । ଛି, ଲାଜ କଥା, ଅନ୍ୟ କିଛି ଯଦି ସେ ଭାବନ୍ତି ! ମନ ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇ ପୁଣି ଠିକ୍ କଲା, ଏଥିରେ ଲାଜ କଥା କଣ ଅଛି ! ସେ ସେଠାରୁ ଆସୁଛନ୍ତି ବୋଲି, ନେଇ ଆସିବେ, ଆଉ ଏଠି ଟଙ୍କା ଆମେ ଦେଇଦେବୁ, କ୍ଷତି କଣ ! ଆରମ୍ଭ କଲା—

ମାନନୀୟ ରମଣୀବାବୁ,

ଆପଣ ଆପଣଙ୍କର ନିଯୁକ୍ତି ପତ୍ର ପାଇ ତିନିଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଆସିବାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ଏ ଅଞ୍ଚଳଠାରୁ ଆପଣଙ୍କର କାରଖାନା । କାମ ଖୁବ୍ ଭିଡ଼ ପଡୁଛି—ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ, ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କଲିକତା ଯାଉଛନ୍ତି ।

ମନରେ କିଛି ଭାବିବେ ନାହିଁ, ଦୟାକରି ଆସିଲାବେଳକୁ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଭଲ ଶାଢ଼ୀ, ବାପାଙ୍କ ପାଇଁ ପଞ୍ଜାବୀ କନା ଓ କିଛି ଛିଟକନା ଆଣିବେ । ଯଦି କିଛି ଅସୁବିଧା ହୁଏ, ତାହାହେଲେ ନଆଣିଲେ ସୁଦ୍ଧା କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ । ତେବେ ଟିକିଏ କଷ୍ଟ କରିବେ । ଆପଣ ତିନି ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଆସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ ।

ଆପଣଙ୍କର
ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ

ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଚିଠିକୁ ବଡ଼ ଲଫାପାରେ ଭରକରି ରେଜେଷ୍ଟ୍ରି କରିଦେବା ପାଇଁ ଦରୱାନ ହାତରେ କର୍ମୀ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେଲା ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ପୋଷ୍ଟପିଅନ ସଲାମ ବଜାଇ ଚିଠିଗୁଡ଼ାଏ ଆଣି ଗଦା କରିଦେଲା । ଅନୁ ଚିଠିଗୁଡ଼ାକ ବାଛି ପକାଇ ସୁରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁଙ୍କ ନାମରେ ଆସିଥିବା ଛ'ଖଣ୍ଡ ଚିଠି ଓ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ନାମରେ ଆସିଥିବା ଚାରିଖଣ୍ଡ ଚିଠିକୁ ଅଲଗା ରଖି ବାକିତକ ବଡ଼ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଦରୱାନ ହାତରେ ପଠାଇ ଦେଲା ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କର ୬ଖଣ୍ଡ ଚିଠି ଭିତରୁ ୩ଖଣ୍ଡ ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡ଼ ମାମୁଲି, ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ଦେଇଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ତିନିଖଣ୍ଡ ଲଫାପା ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଲାପି ଲଫାପା । ଉଡ଼ିଆରେ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ହାତର ଅକ୍ଷର ପରି ଦିଶୁଛି ! ଅନୁର ମନରେ ବଡ଼ ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ଏଖଣ୍ଡିକ ଖୋଲି ପଢିବ । ପୁଣି ମନକୁ ମନ ସେଗୁଡ଼ିକ ସଜାଡ଼ି ଥୋଇ ଦେଲା । ନା, ଅଭଦ୍ରାମି ହେବ । କିନ୍ତୁ ମନ ଭିତରେ ଥରକୁ ଥର ଆକାଂକ୍ଷାର ଜୁଆର ଉଠିଲା—ନା; ଖୋଲି ପଢିବ—ତାପରେ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଦେବ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଅଫିସ ଘରୁ ନିଜ କୋଠରୀକୁ ସେହି ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଧରି ଉଠି ଆସିଲା । ଆରାମ ଚେୟାର ହାତଉପରେ ଚିଠିଟା ରଖି, ଆସ୍ତେ ଖୋଲି—ଗୋଟିଏ କାଗଜ ଖଣ୍ଡି ବାହାର କଲା । ନାରୀ ହସ୍ତର ଅକ୍ଷର ! ତଳକୁ ଅନାଇଁ ଦେଲା—ଲେଖା ଅଛି ତୁମର ଚରଣ ସେବିକା—ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ।

ଅନୁ ବିସ୍ମୟରେ ଚମକି ପଡ଼ିଲା ! ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ତ ଅବିବାହିତ ବୋଲି ସେ ନିଜେ କହୁଛନ୍ତି !

ଚିଠିରେ ଲେଖାଅଛି—

ଆପଣଙ୍କୁ ବିବାହ ହୋଇ—ପ୍ରଥମ ପ୍ରଥମ ଆପଣଙ୍କ ସ୍ନେହ ସୋହାଗ ପାଇ ଭାବିଥିଲି ସ୍ୱର୍ଗସୁଖରେ ମୋ ଜୀବନଟି କଟିଯିବ। କିନ୍ତୁ ଏବେ ଭାବୁଛି ମୋର କର୍ମ ବଡ ଖୋଟ—ହୀନିମାନିଆ। ମୋ ଦେହ ଖରାପ ଥିଲା, କେତେ ଚିଠି ଲେଖିଲି ଆସିବାପାଇଁ, ଇମିତି କ'ଣ ସମୟ ହେଉନାହିଁ ନିଜ ଘରକୁ ଆସିବାକୁ ? ଏଣିକି ଆଖିରୁ ଲୁହ ଢ଼ାଳିବା ହିଁ ସାର ହେଉଛି—ଆପଣ ବଡ ନିଷ୍ଠୁର।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ବିବାହିତ! ଅନୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ତାକୁ ଜଣାଗଲା ଯେପରି ତାର ହୃଦପାଖ ଦ୍ରୁତ୍ ଜୋରରେ ଧଡ଼ୁଛି। ହୃଦ-ଅଙ୍ଗ ଘନ ଅନ୍ଧାର! ତାର ଭାବନା ଲୋପ ପାଇଗଲା—କେତେ-ଦିନର ଆଶାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ଦିର ଦଣ୍ଡକେ ଭାଙ୍ଗି ଚୂରମାର ହୋଇଗଲା।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ତାକୁ ମିଛ କହିଛନ୍ତି—ପ୍ରତାରଣା କରିଛନ୍ତି! ଜଣଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହ ବୁହାଇ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ଖୁସି କରାଇବାକୁ ବସିଛନ୍ତି! କାହିଁକି? ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ? ଅନୁର ଭିତରଟା କାନ୍ଦି ଉଠିଲା। ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଘୃଣା, ଅଭିମାନରେ ତା'ର ଅନ୍ତରଟା ପୂରି ଉଠିଲା। ସେ କଲିକତାରୁ ଫେରନ୍ତୁ—ସଫା ସଫା ପଚାରିବ। ପୁଣି ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭାବିଗଲା ଛି, ପଚାରିବ ନାହିଁ, ତାଙ୍କ କଥା କହିବ ନାହିଁ—ତାଙ୍କୁ ମୁହଁ ଦେଖାଇବ ନାହିଁ। ଅନୁର ଢଳ ଢଳ ସୁନ୍ଦର ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ଲୁହରେ ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଆସିଲା। ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ସେମିତି ହାତରେ ଧରି ଶୂନ୍ୟ ମନରେ ନିର୍ବାକ ହୋଇ ବସି ରହିଲା ଅନେକକ୍ଷଣ।

ପାଞ୍ଚଟା ବାଜିଲା, ଅନୁ ସିଧା ଅଫିସ ଘରୁ ଉଠି ସେଦିନ ଆଉ ସବୁଦିନ ପରି କେଉଁଆଡ଼େ ଦେଖିବାପାଇଁ ଗଲାନାହିଁ । ଏପରିକି 'ଅନାଥାଶ୍ରମ' ଭିତରକୁ ବୁଢ଼ାବାପାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ନ ଯାଇ ସିଧା ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା । ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାକ୍ଷଣି ନିରୁପମା ଦେବୀ ଅନୁ ମୁହଁକୁ ଅନାଇଦେଇ ପଚାରିଲେ—ତୋ ଦେହ କ'ଣ ଭଲ ନାହିଁ କିରେ ମା' ? ମୁହଁ କାହିଁକି ଶୁଖି ଯାଇଛି ତ !

ଅନୁ ଟିକିଏ ହୋଇଯାଇ କହିଲା—ହଁ ବୋଉ, ମୁଣ୍ଡଟା ବଡ଼ ବିନ୍ଧୁଛି । ଆଜି କିଛି ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । ତା'ର ଇଚ୍ଛାଥିଲା କହିଦେବ—ବୋଉ, ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ବିବାହ କରୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ସଙ୍କୋଚରେ ଉପରକୁ ଚାଲିଗଲା । ନିରୁପମାଦେବୀ କହିଲେ—କୁଆଡେ ଆଜି ବୁଲି ଯାଅନା । ଯାଇ ଶୋଇ ପଡ଼ । ଡାକ୍ତର ପାଖକୁ ଲୋକ ପଠାଉଛି ଔଷଧ ନେଇ ଆସୁ ।

ସେହିଦିନ ରାତି ଏଗାରଟା, କେହି ଚାରିଆଡ଼େ ନିସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଛଡ଼ିଛି । ସମସ୍ତେ ଖାଇ ପିଇ ଶୋଇଲେ—ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି କଲଘରୁ କଳ ଚାଲି ଲମ୍ବା ନଳି ଦେଇ ଧୂଆଁ ଭୁସ୍ ଭୁସ୍ ହୋଇ ବାହାରୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଅନୁ ଆଖିକୁ ନିଦ ନାହିଁ । ତାର ମନ ଉଡ଼ି ବୁଲୁଛି—କାହିଁ କେତେ ଦୂର । ବସିବାକୁ କେଉଁଠି ଜାଗା ନାହିଁ ।

କମ୍ପିତଭାବ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ମନରେ ଭିତରୁ କବାଟ ଦେଇ, ବିଜୁଳି ଆଲୁଅଟାକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ ଘରଟି ବି ବେଶ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ମନରେ ଅସୀମ ଭାବନା ଧରି ଝରକା ପାଖରେ ଲୁହାଛଡ଼ିକୁ ଧରି ବସିଲା । ତା'ର ଏତେଦିନର ସୁରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ମାୟା ମମତା ପୋଛି ସାଉଁଶି ହୋଇଯାଇଛି, ସବୁ ଓଲଟ ପାଲଟ ହୋଇଯାଇଛି ।

କଲଘରୁ ଠନ୍ ଠନ୍ ବାଜିଲା ବାର । ଜହ୍ନ ଖଣ୍ଡେ ଭସାଣିଆ କଳାବଉଦ ଭିତରୁ ଝଙ୍କି ମାରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନୁର ଘନ ଅନ୍ଧାର ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ହଠାତ୍ ଝକ୍ ଝକ୍ ହୋଇ ରମଣୀବାବୁଙ୍କର ମୁହଁଟି ନାଚି ଉଠିଲା । ମନେ ପଡିଗଲା—ଦୁନିଆରେ ତାଙ୍କର କେହି ନାହାନ୍ତି !" ରମଣୀବାବୁ ଦୁନିଆରେ ନିଃସହାୟ, ସେ କି ଦୁନିଆରେ ଦିନେ ଥିଲା ନିଃସହାୟ ! ରମଣୀବାବୁ କାହାଠାରୁ ସ୍ନେହ ମମତା ନପାଇ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର ଶୁଷ୍କ, ନୀରସ ହୋଇ ଯାଇଛି । ସେ ସେହି ଶୁଷ୍କ ନୀରସ ଅନ୍ତରକୁ ସରସ କରିପାରିଲେ ଅଜସ୍ର ଶାନ୍ତି, ଅଜସ୍ର ସୁଖ—ଅଜସ୍ର ଆନନ୍ଦ ପାଆନ୍ତା । ଅନୁର ଭାବନା ଅଟକିଯାଏ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁ ବଡ଼ ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ୱେ ଘୁଞ୍ଚି ଘୁଞ୍ଚି ଯାଏ ପଛକୁ । ଅନୁ ମନେ ମନେ ଭାବେ ରମଣୀବାବୁଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ର ଆସିବାପାଇଁ ଟେଲିଗ୍ରାମ କରିବ ।

ନିଘେ ରାତି । ପ୍ରାୟ ତିନିଟା ହେବ । ଅନୁ ସପନ ଦେଖିଲା, ତା'ର ଖଟ ପାଖରେ କିମିତି ରମଣୀବାବୁ ହସ ହସ ମୁହଁରେ କହୁଛନ୍ତି, "ଦେଖିଲେ ଏ ଶାଢ଼ୀଟି କିମିତି ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛି ? ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ଯାହା ମିଳିଲା ନେଇ ଆସିଲି । ଆଉ ଟିକିଏ ଖୋଜି ବାହାର କରିଥିଲେ ଅଧିକ ଭଲ ଶାଢ଼ୀ ମିଳିଥାନ୍ତା ।" ଅନୁ କିମିତି ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ହସ ହସ ମୁହଁରେ ଚାହିଁ ରହି କହୁଛି—ଭାରି ଭଲ ଶାଢ଼ୀଟି ହୋଇଛି ତ ?

ଅନୁ ଚମକି ଉଠିଲା—ବସି ପଡି ଅନାଇଦେଲା ଚାରିଆଡ଼କୁ । କିଏ କାହିଁ ? ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ ସେମିତି ଫିକାହୋଇ ଘରଟାଯାକ ଦେଖାଯାଉଛି । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ ଅନୁ ଆଖିକୁ ଆଉ ନିଦ ଆସିଲା

ନାହିଁ । କେମ ତାର ସରଳ ଉଚ୍ଛଳା ମନଟି ରମଣୀବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାଲି ଆସିଲା ।

× × ×

ରମଣୀବାବୁ ସୁଦୂର ସଞ୍ଜାବରେ ନିଜର ନିଯୁକ୍ତି ପତ୍ର ଏବଂ କୁମାରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ହାତରୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ପାଇ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଥରକୁ ଥର ସେହି ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ପଢିବାରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦ ଲାଗିଲା । ସେ ବଡ଼ ଖୁସିମନରେ କୁମାରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପାଇଁ ଶାଢ଼ୀ କିଣିବାକୁ ବଜାରକୁ ବାହାରି-ଗଲେ । ତହିଁ ଆରଦିନ ସେ ଏଠୁ ଗାଡ଼ିରେ—ଦୁଇଦିନ ପରେ ପହଞ୍ଚିବେ ବୋଲି ଗାଡି ସମୟକୁ ମଟର ପଠାଇବା ପାଇଁ କୁମାରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପାଖକୁ ତାଙ୍କ ଚିଠିର ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଇ ଟେଲିଗ୍ରାମ କରିଦେଲେ ।

× × ×

ଅନୁ ଟେଲିଗ୍ରାମ ପାଇ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେହିଦିନ ରାତି ୯ଟାରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ମେଲ୍ । ଅନୁ ବଡ଼ ଫୁଲ୍ଲଣିଆ ମନରେ ନିଜର ରୂପ ସଜାଇ—ନିଜେ ପାଲ୍ଲେଟି ଆଣିବାପାଇଁ ଡ୍ରାଇଭରକୁ ମଟର ଆଣିବାପାଇଁ କହିଲା । ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ନିରୂପମାଦେବୀଙ୍କୁ ନୂଆ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ମେନେଜର ରମଣୀବାବୁଙ୍କୁ ପାଲ୍ଲେଟି ଆଣିବାପାଇଁ ଷ୍ଟେସନକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି କହିଗଲା ।

ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ମେଲ୍ ଭୁସ୍ ଭୁସ୍ ହୋଇ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଷ୍ଟେସନରେ । ଅନୁ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ସେକେଣ୍ଡକ୍ଲାସ ଗାଡି ଆଡକୁ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ । ଗାଡ଼ି ସ୍ଥିର ହୋଇ ଠିଆ ହେଲା । ରମଣୀବାବୁ ଗୋଟାଏ ସେକେଣ୍ଡ-

କ୍ଲାସ ଉଠିବା ଭିତରୁ ଓହ୍ଲାଇଲାକ୍ଷଣି ଅନୁ ହସ ହସ ମୁହଁରେ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲା । ନିଜେ କୁମାରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣ ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି ରମଣୀବାବୁ ଭଦ୍ରଭାବରେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ନମସ୍କାର କରି କହିଲେ, ଆପଣ ନିଜେ କଷ୍ଟ କରି ଆସିଛନ୍ତି ! ମୋର ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟ ।

ଅନୁ ମୃଦୁକ ହସି କହିଲା—ଆପଣ ଯେ ଦୁ'ଦିନ ହେଲା ଗାଡ଼ିଟାରେ ବସି ବସି ଏତେ କଷ୍ଟ ପାଇଲେ, ଆଉ ମୁଁ ତ ହେଇ ଇଠୁ ଆସୁଛି । ମୋର କି କଷ୍ଟ !

ଯାଜପୁର ରୋଡରେ ଗାଡ଼ି ରହିବ ମୋଟେ ପାଞ୍ଚମିନିଟ । କିନ୍ତୁ କୁମାରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେଖି କରି ୫ଟା କୁଲି ଦ୍ୱାରା ରମଣୀବାବୁଙ୍କ ଜିନିଷପତ୍ର ମଟରକୁ ବୁହାଇ ଆଣିଲେ । ମଟର ଷ୍ଟାର୍ଟ ହେଲା । କୁମାରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ପଛରେ ବସିବେ ବୋଲି ରମଣୀବାବୁ ଆଗ ଡ୍ରାଇଭର ପାଖରେ ଯାଇ ବସିଲେ । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ପଛରେ ବସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଟର ଚାଲିଲା ଆଗକୁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାର ମନଟା ଟିକିଏ ମରିଗଲା । ତାର ପାଖଟା ଫାଙ୍କା ଫାଙ୍କା ଲାଗିଲା । ରମଣୀବାବୁ ଏଇଠି ବସିଥିଲେ...... ।

ମଟର ଆଗକୁ ଚାଲିଛି, ରମଣୀବାବୁ ପଛକୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ କହିଲେ—ଆପଣଙ୍କ ଚିଠି ପାଇ ହଠାତ୍ ବଜାରରୁ ଯେଉଁଲା ଶାଢ଼ୀ ମିଳିଲା ନେଇ ଆସିଛି, ଭଲ ମନ୍ଦ ନ ବିଚାରି କ୍ଷମା କରିବେ ।

ଅନୁ ବଡ଼ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇ ଖୁସି ହୋଇ କହିଲା—ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖିବାକୁ ବଡ଼ ଡର ଲାଗୁଥିଲା, ଆପଣ ଯେ ଆସିଛନ୍ତି ଏହା ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇଛି ।

ମଠର ରହିଲା ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଦୁଆର ମୁହଁରେ । ସେତେ-ବେଳକୁ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ବାରଣ୍ଡାରେ ଗୋଟାଏ ଆରାମ ଚେୟାର ଉପରେ ବସି ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ୁଥିଲେ । ଖିଆ ପିଆ ସରି ନଥିଲା । ଅନୁ ପ୍ରଥମେ ରମଣୀବାବୁଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ମଠରୁ ଓହ୍ଲାଇ ବାରଣ୍ଡାକୁ ଉଠି ଗଲାକ୍ଷଣି ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଖବର କାଗଜ ପଢ଼ା ବନ୍ଦ କରି ପଚାରିଲେ—ସେ ବାବୁ କ'ଣ ମା' ଆସିନାହାନ୍ତି ?

ଅନୁ ହସି ହସି କହିଲା—ହଁ ବାପା, ଆସିଛନ୍ତି ! କଥା ଶେଷ ନହେଉଣୁ ରମଣୀବାବୁ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କୁ ଯାଇ ନମସ୍କାର କଲେ ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କ୍ଷଣମାତ୍ର ରମଣୀବାବୁଙ୍କ ଶାନ୍ତ ସୌମ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ଚେହେରାକୁ ଅନାଇ ଭାରି ଖୁସି ହୋଇ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟାଏ ଚେୟାରରେ ବସିବାକୁ କହି, ପଚାରିଲେ—ଭଲ ସୁବିଧାରେ ଆସିଲେ ତ ? ରମଣୀବାବୁ ଭଦ୍ରତାରେ ବଡ଼ ସଙ୍କୋଚିତ ହୋଇ କହିଲେ—ହଁ ଆଜ୍ଞା, ଭଲରେ ଆସିଛି, ବିଶେଷ କିଛି ଅସୁବିଧା ହୋଇନାହିଁ ।

ତା'ପରେ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଅନୁ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ କହିଲେ—ସେ ଦାଣ୍ଡ ଘରେ ମୁଁ ସମସ୍ତ ସୁବିଧା କରି ଦେଇଛି । ବର୍ତ୍ତିମାନ ଭିନ ଗୃବଦାନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭଲ ଘର ଠିକ୍ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ଏ ବାବୁ ଏଇଠି ରହନ୍ତୁ, କ'ଣ ଆଉ ଅସୁବିଧା ହେବ ?

ଅନୁ ହସି ହସି କହିଲା—କିଛି ନାହିଁ ।

ରମଣୀବାବୁ ଖାଇ ପିଇ ସାରିଲା ପରେ ଅନୁ ଭଦ୍ରତା ଦେଖାଇ କହିଲା—ଆପଣ ବହୁତ କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି—ଶୁଅନ୍ତୁ, ମୁଁ ଯାଉଛି । ରମଣୀବାବୁ ଅତି କୃତଜ୍ଞତା ସ୍ୱରରେ କହିଲେ—ମୋ

ଅପେକ୍ଷା ଆପଣ ମୋ ଠାଇଁ ଢେର ବେଶି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି; ସେଥିପାଇଁ ମୋର ଧନ୍ୟବାଦ ଗ୍ରହଣ କରିବେ।

ଅନୁ ବିଦାୟ ନେଇ ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲା, ରମଣୀ-ବାବୁ ପଛରୁ ଡାକି କହିଲେ—ଦୟାକରି ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ।

ଅନୁ ଫେରି ଠିଆ ହେଲା। ରମଣୀବାବୁ ଭରଭର କରି ସୁଟ୍‌କେଶଟା ଫିଟାଇ କାଗଜରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା ପୁଡ଼ିଆଟି ତାଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲେ—କିଛି ଭାବିବେ ନାହିଁ। ଯାହା ହଠାତ୍ ପାଇଲି ଆଣିଲି। ଅନୁ ହସ ହସ ମୁହଁରେ ତାଙ୍କ ହାତରୁ ସେ ପୁଡ଼ିଆଟିକୁ ଘେନି ଚାଲି ଆସିଲା।

ଖାଇ ପିଇ ସାରି ଉପର ମହଲରେ ସେ ପୁଡ଼ିଆଟି ଅନୁ ଫିଟାଇ କୁତୂହଳୀ ହୋଇ ଉଠିଲା। ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଶାଢ଼ୀ! ତା' ଭିତରୁ ଯେଉଁଟି ଅତି ସୁନ୍ଦର ଥିଲା, ସେଇଟିକୁ ସେ ଥରକୁ ଥର ଦେଖି ଭାବି ନେଲା ରମଣୀବାବୁ ନିଶ୍ଚୟ ତା' ପାଇଁ ବହୁତ କଷ୍ଟ କରି ବାଛି ବାଛି ଏ ଖଣ୍ଡିକ ଆଣିଥିବେ। ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ଅନ୍ତତଃ ଟ୧୫୦ଙ୍କାରୁ କମ୍ ହୋଇ ନଥିବ। ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡିକ ଓଲଟ ପାଲଟ କରି ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଭାବିଗଲା କାଲି ଏ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡିକ ସେ ପିନ୍ଧିବ। କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ମନକୁ ମନ ଅଟକିଲା—ଏଇକ୍ଷଣି ଏ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡିକ ପିନ୍ଧିବ ନାହିଁ, ଯଦି ଭଗବାନ କରିବେ, ବାହାଘର ପ୍ରଥମ ରାତିରେ ସେ ଏଖଣ୍ଡି ପିନ୍ଧିବ। ଏକଥା ଭାବିଲାକ୍ଷଣି ଅନୁର ଆଖି ବୁଜି ହୋଇ ତାର ଯୌବନ ପୁଷ୍ଟ ଦେହଟିରେ ଅଳସ ଲାଗିଲା।

ତହିଁ ଆର ଦିନ ରମଣୀବାବୁ ଜଳଖିଆ ଖାଇସାରିଲା ପରେ ଅନୁ ହଠାତ୍ ସେହି କାରଖାନା ବିଷୟରେ ଏଣୁ ତେଣୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା

କଲା ପରେ କହିଲା—ଶାଢ଼ୀଗୁଡ଼ିକ ଅତି ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛି । ସମୁଦାୟ କେତେ ପଡ଼ିଛି ?

ରମଣୀବାବୁ ପ୍ରଥମେ ହୋଇ ଟିକିଏ ହସି ହସି କହିଲେ— ଆପଣ ତା'ର ମୂଲ୍ୟ ଦେବାପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛନ୍ତି ପରା ! ମୁଁ ତ ଡବଲ ଲଗାଇଛି । ଏଇକ୍ଷଣି ଟଙ୍କା ମୁଁ ଚାହେଁନାହିଁ, ବର୍ଷ ପୂରିଲେ ସୁଧ ମୂଳ ଧରି ଆଦାୟ କରିବି ।

ଅନ୍ନ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଆଉ କିଛି କହି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

× × ×

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କାଲି ରାତିରେ କଲିକତାରୁ ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି । ଅଫିସ ଘରେ ପ୍ରଥମ କରି ରମଣୀବାବୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାକଲେ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସେ କାଲି ରାତିରୁ ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଏତେବେଳଯାଏ ନ ଆସିବାରୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ମନରେ ଯାବତ୍ ସନ୍ଦେହ କଳ୍ପନା ଜଳ୍ପନାରେ ଭରିହୋଇ ଗଲାଣି । ବଡ଼ ଗଡ଼ ଗଡ଼ ହୋଇ କାହାକୁ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଉନାହାନ୍ତି କି ଅଫିସ କାମ ବି ବିଶେଷ କିଛି କରୁନାହାନ୍ତି ।

ତିନଟା ବାଜିଲା । ତଥାପି ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଅଫିସ ଘରକୁ ଆସିଲେ ନାହିଁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଛାତି ଦପ୍ ଦପ୍ ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । କଥା କ'ଣ ! ତାଙ୍କ ଉପରେ ସେ କୌଣସି ଗୁରୁତର କଥା ନେଇ ରାଗି ନଥିଲେ ସେ କଦାପି ନ ଆସି ରହିପାରି ନଥାନ୍ତେ ! ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କୁ ବୁଝି ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

ଗୃହଟା ବାନ୍ଧିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସେଦିନ ଅଫିସଘରେ ବସି ନିରନ୍ଧ୍ର ବସାକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ଭରି ତରି କରି ଝଣ୍ଡେ କାଗଜ ବାହାରକରି ବଡ଼ ବ୍ୟଗ୍ରଭାବରେ ଲେଖିଲେ—

ପ୍ରିୟ କୁମାରୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା,

ଆପଣ ଏହି ଅଧଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ । କଲି-କତାରୁ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁସବୁ ଜିନିଷ ଆସିଛି, ବୁଝାକରି ନେଇଯାଆନ୍ତୁ । ମୋର କିଛି ଦୋଷ ଥିଲେ କ୍ଷମା କରିବେ ।

ଆପଣଙ୍କର
ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ

ଦରଓ୍ୱାନ ହାତରେ ଚିଠିଟି ବନ୍ଦ କରି ପଠାଇ ଦେଲେ । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ସେତେବେଳକୁ ତା' ଶୋଇବାଘରେ ବସି ସୁରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ତାର ଅତୀତ ସ୍ନେହ ମମତା କଥା ଭାବି ଭାବି ତା'ର ସରଳ ମନଟା ନରମି ଯାଇଥାଏ । ଶୂନ୍ୟ ମନରେ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ ଛାଇଖାନା ଆଡ଼େ । ଦରଓ୍ୱାନ ସଲାମ ଦେଇ ସେ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲା ।

ଅନୁ ଆଗରୁ ଜାଣି ପାରିଥିଲା ଏ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଚିଠି ବୋଲି । ସେ ଖଣ୍ଡିକ ପଢ଼ି, ତା' ଦେହରେ ବିଜୁଳି ଖେଳିଗଲା । ଆହୁରି ଭୁଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ମୋତେ ଗୃହାନ୍ତ୍ର ! ଅନୁ ଆଖିରେ ଲୁହ ଛଳ ଛଳ ହେଲା, ତାର ସୁନ୍ଦର ଗୋଲାପି ଗାଲ ଦୁଇଟି ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗୋଟାଏ ଉତ୍ତେଜନାରେ ହିଁ କଲମଟା ବାହାରକରି ଝଟକରି ଲେଖିଲା—

ଡ

ଆପଣ ଭଦ୍ରତା ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ମୋ ପାଖକୁ ଏମିତି ଚିଠି ଦେବା ଆପଣଙ୍କର ଉଚିତ ହୋଇନାହିଁ । ମୁଁ ତ ଆପଣଙ୍କୁ କଲିକତାରୁ କିଛି ଆଣିବାପାଇଁ ବରାଦ ଦେଇ ନଥିଲି ? ମୋ ସହିତ ଯେ ଆପଣଙ୍କର କୌଣସି ପରିଚୟ ଥିଲା, ଏକଥା ଭୁଲିଯାଆନ୍ତୁ । ଅନୁ ଆଖିରୁ ଟୋପାଏ ଲୁହ ସେ କାଗଜ ଉପରେ ଝରି ପଡ଼ିଲା ।

ଦରୱାନକୁ ଡାକି ପୁଣି ସେ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଇଯିବାପାଇଁ କହି—ଅନୁ ସ୍ଥିର ହୋଇ ପୁଣି ବସିରହିଲା । ଏତକ ସେ ଲେଖିବା ଦ୍ୱାରା ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ମନରେ ଯେ କି କଷ୍ଟ ହେବ, ସେକଥା ସେ ଭଲକରି ବୁଝିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ । ନିଜର ସୁଖ ଶାନ୍ତି ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ତା'ର ଭଳି ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀ ଆଖିରୁ ତତଲା ଲୁହ ଗଡ଼ାଇବାକୁ ସେ ଚାହେଁନାହିଁ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ସେ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଖୋଲି ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ଲାଗିଲେ, ଯେପରି ତାଙ୍କର ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସୁଛି । କିଏ ତାଙ୍କ ଶରୀରରେ ଲୁହା କଣ୍ଟା ତତାଇ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଭାବରେ ଚେଙ୍କି ଦେଇ ଯାଉଛି । ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଶୂନ୍ୟରେ ଉଡ଼ି ବୁଲୁଛନ୍ତି କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ନିଜ କୋଠରୀରେ ଆରାମ ଚେୟାର ଉପରେ ବସିଛନ୍ତି ନିଜେ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ସେହିଦିନଠୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କର ଦେହ ଖରାପ ବୋଲି ସେ ଆଉ ଅଫିସକୁ ଆସିନାହାନ୍ତି ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଦେହ ଖରାପ, ଅନୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ଉପର ମହଲରେ ଏକୁଟିଆ ବସି ରହୁଥିବା ଦେଖି, ନିରୁପମା ଦେବୀ ଓ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ବଡ଼ ବିସ୍ମିତ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ-

ଅନ୍ୟକୁ କହୁ ସତ୍ୟର ପରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ନିଜେ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଅନ୍ତ ଦୁଇଥର ଯାଇ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଖବର ବୁଝି ଆସିଲେଣି ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କର ଏ ଅବସ୍ଥା ଯେ ତାହାଙ୍କ ଅନ୍ନ ମନେମନେ ବୁଝି ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଏ । ତା' ଆଖିରେ ଲୁହ ଅଟେଢ଼, କିନ୍ତୁ ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଡକାଇ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ନଜର ଦେବାପାଇଁ କହେ—ଥରକୁଥର ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଖବରବୁଝେ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଅସୁସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିରହି ଭାବନ୍ତି, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ନିଷ୍ଠୁର ହେବେ ନାହିଁ—ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ । ତାଙ୍କ ଆଶା ଅଶା-ରେହିଁ ରହେ—ଅନାଇ ଅନାଇ—ଆଖିରୁ ପାଣି ମରେ ।

ସାତଦିନପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଟିକିଏ ସୁସ୍ଥ ବୋଧକରି କାର-ଖାନା ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲେ । କଳ ସବୁ ଅବିରାମ ଗତିରେ ଚାଲିଛି । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ—ରମଣୀବାବୁ, ବଡ଼ବାବୁ ଚନ୍ଦ୍ରମୋହନ ଏବଂ କାରଖାନାର ବଡ ମିସ୍ତ୍ରୀ ଥା'ନ୍ତି ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ବୁଲି ଦେଖୁ ଦେଖୁ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିନ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାର ଏକ ବିରାଟ ଫଟୋ କଳଘର କାନ୍ଥରେ ଟଙ୍ଗା ହୋଇ-ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଠିଆହୋଇ, ସେହିଆଡ଼କୁ ଥରେ ଚାହିଁଲେ । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାର ସୁନ୍ଦର ଆଖି, ସୁନ୍ଦର ଚେହେରା ଦେଖି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେଥିରୁ ସେ ଭଗ୍ନ ହୃଦୟରେ ଖାମଖେୟାଲିଙ୍କ ଭଳି ଦି'ପାଦ ଆଗକୁ ଚାଲି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଦୁଆର ବନ୍ଧକୁ ଝୁଣ୍ଟିପଡ଼ି କଚାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କ ଡାହାଣ ହାତ ଏବଂ ମୁଣ୍ଡରେ ବଡ଼ ଜୋରରେ ଆଘାତ ଲାଗିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ବେହୋସ୍ ।

କାରଖାନା ଭିତରେ ହୁଲ୍‌ସ୍ଥୁଲ୍ ପଡ଼ିଗଲା। କଳ ଗୁଡ଼ା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା। ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କୁ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନିଆଗଲା।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଓ ନିରୁପମା ଦେବୀ ଅନୁକୁ ଡାକି, ଦେଖି-ବାକୁ ଡାକ୍ତରଖାନା ବାହାରିଲେ। କିନ୍ତୁ ଅନୁ ପାଷାଣଭଳି ଅଟଳ ରହି ଉତ୍ତର ଦେଲା—ମୁଁ ପରେ ଯିବି। କେବଳ ତା'ରି ପାଇଁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କର ଏ ଅବସ୍ଥା ବୋଲି ଅନୁର ମନ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଥିଲା। କେତେ ସେ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି!

ରମଣୀବାବୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଫେରି ଆସିଲାକ୍ଷଣି, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ପଚାରିଲା—କ'ଣ ହେଲା ? ଭଲ ଅଛନ୍ତି ତ ?

ରମଣୀବାବୁ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ କହିଲେ—ଆପଣ ଏ ଯାଏଁ ଦେଖି ଆସିନାହାନ୍ତି! ସେ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ ଥିଲେ! ହଠାତ୍ ଘୂର୍ଣ୍ଣି ପଡ଼ି ତାଙ୍କ ହାତ ଓ ମୁଣ୍ଡରେ ବଡ଼ ଜଖମ୍ ଲାଗିଛି! ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ହାତ ଓ ମୁଣ୍ଡରେ ପଟି ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଇଛି। ସେ ଏଇ-କ୍ଷଣି ଟିକିଏ ଭଲ ଅଛନ୍ତି।

ଅନୁ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତହୋଇ କହିଲା—ମୁଁ ଟିକିଏ ପରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଯିବି।

ସେଦିନ ରାତି ନ'ଟା। ଅନୁ ମଟର ନେଇ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପହଞ୍ଚି, ସିଧା ଡାକ୍ତରବାବୁଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ସୁରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁ ଶୋଇଥିବା କୋଠରୀକୁ ପଶିଗଲା। ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ସେତେ-ବେଳଯାଏ ବି ଆଖି ବୁଜି ଶୋଇ ରହି କ'ଣ ଯେମିତି ଭାବୁଥିଲେ। ଅନୁ ଦଣ୍ଡେ ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆହୋଇ ଅନ୍ତରରେ ଅସୀମ ବେଦନା ଧରି ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଚୌକି ଉପରେ ବସି ଆସ୍ତେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ହାତ ରଖିଲା।

ତାହାର କଅଁଳ ହାତର ପରଶ ପାଇ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଅସ୍ତେ ଆଖି ଖୋଲି ଦେଖିଲେ—ନିକଟେ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ହାତ ରଖିଛନ୍ତି ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଭଲ କରି ଆଖି ଖୋଲି ଅଧରରେ ହର୍ଷବିଷାଦର ଏକ କ୍ଷୀଣ ହସ ଫୁଟାଇ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ବ୍ୟଥାଭରା ସ୍ୱରରେ କହିଲେ—ଆପଣ ଆସିଛନ୍ତି ?

ଅନୁ ଆଜ ସେତେବେଳକର ତାଙ୍କର ଶୁଖିଲା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ପାରିଲା ନାହିଁ । ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତିଲା ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ପୁନର୍ବାର କହିଲେ—ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆପଣଙ୍କ ଆଗରେ ଯଦି ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଅନ୍ତା—ମୁଁ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଶାନ୍ତି ପାଆନ୍ତି । ମୋର ଦୋଷ କ'ଣ ?

ଅନୁ ଟିକିଏ ଆଗ ସରି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ ଥର ଥର ଗଳାରେ କହିଲା—ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣେ, ଆପଣଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଆଜି ଏମିତି କାହିଁକି ? ଆଉ ଲୁଚାଇ ଲାଭ ନାହିଁ, ଆପଣ ମୋତେ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଆନ୍ତି—ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଏ । କିନ୍ତୁ..... ।

ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା କ୍ଷଣେ ନୀରବ ରହି ପୁଣି ଥର ଥର ଗଳାରେ କହିଲା—ମୁଁ ଜାଣେ ଆପଣ ମୋତେ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଆନ୍ତି, ଯିଏ ଯାହାକୁ ଭଲ ପାଏ, ସେ କ'ଣ ତା'ର କଥା ମାନେ ନାହିଁ ? ମୋର ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ ଆପଣ ରକ୍ଷା କରିବେ ?

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ବଡ଼ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ଥରିଲା ଗଳାରେ କହିଲେ, ଆପଣଙ୍କର କ'ଣ ମୋ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ?

ଅନୁ ଟିକଏ ଦମ୍ଭ ଧରି କହିଲା, ଅଚ୍ଛା । ଆପଣ ସବୁ ପଛକଥା ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତୁ । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଛଡ଼ା ଦୁନିଆରେ ଆଉ କ'ଣ କିଏ କାହାକୁ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ ? ଆପଣ ମୋର ଆଜିଠାରୁ ଧର୍ମର ଭାଇ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ସାନ ଭଉଣୀ । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଆଖି ଲୁହରେ ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଆସିଲା ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଚମକି ପଡି ନିର୍ବାକ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଲେ ।

ପୁଣି ଅନୁ କହି ଚାଲିଲା—ମୋର କିଛି ଅଭାବ ନଥିଲା । ମୁଁ ଦିନେ ଥିଲି ନିହାତି ଗରିବ—ରାସ୍ତାରେ ବୁଲୁଥିଲି, ଭାଗ୍ୟ ମୋତେ ଆଜି ଇପ୍‌ସିତ କରିଛି—ଆପଣଙ୍କୁ ପାଇଥିଲେ ମୁଁ ନିଜକୁ ଭାଗ୍ୟବତୀ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋର ନିଜର ସୁଖ ଶାନ୍ତି ପାଇଁ—ମୋର ଭଳି ଗୋଟିଏ ବାଳିକାର ଆଖିରୁ ଚିରଦିନ ତତଲା ଲୁହ ଗଡ଼ାଇବାକୁ ମୁଁ ଚାହେଁନାହିଁ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଚମକି ପଡିଲେ ।

—ହଁ, ମୁଁ ଚାହେଁନାହିଁ । ମୋର ରୂପ ଲୋଭରେ ଆପଣ ମୋତେ ମିଛ କହିଛନ୍ତି, ଆପଣ ବିବାହିତ, ଆପଣଙ୍କ ଘରେ ଆପଣଙ୍କର ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁଃଖରେ ଦିନ କାଟେ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଗୋଟାଏ ହୋସରେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ କହି ଉଠିଲେ—କିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା !

—ହଁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଆପଣ ଭୁଲ୍ କରିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ପାଖକୁ ନଆଣି । ଭାଇ କ'ଣ ଭଉଣୀକୁ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ ? ମୁଁ ଏତିକି ନିଶଙ୍କାରେ ଆପଣଙ୍କ ପାଖେ ପାଖେ ରହିବି—ଅନ୍ତରର ଭଲ ପାଇବି—ଆପଣ ମତେ ଭଲ ପାଇବେ—

ଆମ ମନରୁ ଦୁଃଖୀ ଦୃଷ୍ଟି ଲୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଯିବ । ମୋତେ ଆଜି-ଠାରୁ 'ଅନୁ' ବୋଲି ଡାକନ୍ତୁ ? ମୁଁ ଶାନ୍ତି ପାଏ, ଆପଣ ଶାନ୍ତି ପାଆନ୍ତୁ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ଲାଗୁଥିଲା—ତାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରୁ ସତେ ଯେପରି କେତେ ଦିନରୁ ଜମି ରହିଥିବା ଗୋଟାଏ ଘନ ପଟଳ ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ଅପସରି ଯାଉଛି । ଅନେକ ସମୟ ପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଗୋଟାଏ ନବ ଉତ୍ତେଜନାରେ ମୁହଁରେ କ୍ଷୀଣ ହସ ଫୁଟାଇ କହିଲେ, ମୋର ଭୁଲ୍ ହୋଇଛି ! ମୋତେ କ୍ଷମା କର ! ଆଜିଠାରୁ ମୋର ଭଉଣୀ ତୁମେ !

ଅନୁର ମୁହଁଟି ସତେଜ ହୋଇ ଉଠିଲା—ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ କହିଲା—ମୋର ଆବେଦନ ରହିଲା ଜନ୍ମଦିନ । ବାପା କହୁଥିଲେ—ସମସ୍ତ କାରଖାନାର ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକି ଦିଆଯିବ, ଯେତେବେଳକୁ ମୁଁ ଅବୋଧ ଯେମିତି ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଥାନ୍ତି, ମୁଁ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସ ନଦେଖିବା ଯାଏ, ମୋ ମନରେ ସୁଖ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଓ ହାତର ବ୍ୟଥା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ । ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ି କହିଲେ, ତାହାହିଁ ହେବ । ତୁମେ ଅନୁ—ଦେବୀ !

ପୁଣି ଅନୁ ରହି ରହି କହିଲା—ଆଜିଠାରୁ ତୁମେ ମୋର ଭାଇ ! କିନ୍ତୁ ବାପାଙ୍କର ଆଶା ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ଭଲ ଭରସା ଥିଲା, ସେ ଜାଣିଛନ୍ତି ଆପଣ ଅବିବାହିତ । ମୁଁ ବି ଏକଥା ଜାଣି ତାଙ୍କୁ କିଛି କହି ନାହିଁ । ଆପଣ ତାଙ୍କୁ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବୁଝାଇଦେବେ ।

ହଁ, ମୁଁ ବାଛି ବାଛି ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିବା ରମଣୀବାବୁ ଯେ ଖୁବ୍ ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକ, ସେ ବିଷୟରେ ତାହାଙ୍କ ଅପଣ ତ ମୋତେ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ?

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ହସିଦେଇ କହିଲେ—ଭୁଲ୍ ଯାଇଥିଲି ଅନୁ, ରମଣୀବାବୁ ଖୁବ୍ ଭଲଲୋକ, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି ।

ପ୍ରାୟ ୧୦ଟା ବାଜିଥିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କହିଲେ—ମୁଁ ଖୁବ୍ ସୁସ୍ଥ ବୋଧ କଲିଣି ଅନୁ ! ତୁ ଘରକୁ ଚାଲି ଯା, ଅନୁ ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା—ଆଜି ଆପଣଙ୍କଠାରୁ "ତୁ" ଡାକରେ ମୋର ଆନନ୍ଦର ଆଉ ସୀମା ରହୁନାହିଁ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଦୁଃଖ କରି କହିଲେ—ଭୁଲ୍ କରିଥିଲି... ।

ଅନୁ ଚାଲିଗଲେ, ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଦେଖିଲେ ଏତେ ଦିନର ସବୁ ଅଭିଳାଷ ତାଙ୍କ ମନରୁ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଯାଉଛି । ତାଙ୍କ ମନରେ ଏକମାତ୍ର ଚିନ୍ତା, ଶୀଘ୍ର ଅନୁ ପାଇଁ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ବାହାଘର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେବେ । ଅନୁର ବଧୂ ବେଶ, ତାର ମୁହଁରେ ହସ ଦେଖିଲେ—ସେ ଶାନ୍ତି ପାଇବେ । ତେଣିକି ସବୁ ପଛ ସ୍ମୃତି ତାଙ୍କ ଦେଳକେ ତାଙ୍କ ମନରୁ ଆପେ ଉଭେଇଯିବ । ଅନୁ ପାଇଁ ତ ଆଉ ବର ଖୋଜିବାକୁ ହେବନାହିଁ । ଅନୁ ତ ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ରମଣୀବାବୁଙ୍କ ନାମ କହିପାଇଛି । ରମଣୀବାବୁ ତାର ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର ।

× × ×

ଅନୁର ଆଜି ଜନ୍ମଦିନ ଉତ୍ସବ । କଳ କାରଖାନା ଛୁଟିହୋଇ ଯାଇଛି । ଦେଉଳଭିତର ଯେ ଗାଡ଼ି ସକାଳ ପହରୁ ଲାଗିଗଲାଣି ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସବୁ କାମର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ସାରି ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲେ । ସେତେବେଳକୁ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ନିରୁପମାଦେବୀଙ୍କ ସହିତ ଉତ୍ସବର କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଷଠି ଘାଇ କଷ୍ଟକରୁ କାଲି ସ୍ୱତରୁ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛନ୍ତି—ତାର ଆନନ୍ଦର ସୀମା କହୁଥିଲେ ନ ସରେ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଡାକୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଖବର ପାଇ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ତରତର ହୋଇ ବାରଣ୍ଡାକୁ ଚାଲି ଆସିଲେ । ନିରୁପମାଦେବୀ ଝରକା ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି । ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖିପକାଇ ଖୁସି ହୋଇ କହି ପକାଇଲେ କ'ଣ ବାବା ?

—ମୁଁ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ କାମ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଦେଇ ସାରିଛି । ଏଇ ଦଶଟାବେଳ ଗାଡ଼ିରେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଇତ୍ୟାଦି ଆସି ପହଞ୍ଚିବେ । ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ବଡ଼ ଜିଦ୍ ଧରି ସେମାନଙ୍କୁ ଲେଖି ଅଣାଇଛନ୍ତି । ରମଣୀବାବୁ ବାହାରେ ବୁଝାସୁଝା କରୁଛନ୍ତି—ମୁଁ ଟିକଏ ଷ୍ଟେସନରୁ ଆସୁଛି ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ପିଲ ପିଲ ! ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିଗଲା । ସେ ବୁଝିଥିଲେ ଯେ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଅବିବାହିତ ! ଅନୁ ସହିତ ଆସନ୍ତା ଫାଲ୍ଗୁନରେ ତାଙ୍କର ବିବାହ ହେବ ବୋଲି ଯେ ସେ ଠିକ୍ କରିଛନ୍ତି । ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ବଡ଼ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ହତାଶରେ କହି ପକାଇଲେ, 'ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ଆପଣ ଯେ ଅବିବାହିତ ! ଝରକା ଆରପାଖରେ ନିରୁପମାଦେବୀ ଏକଥା ଶୁଣି ଜିଭ କାମୁଡ଼ି ପକାଇ ଥକାହୋଇ ଖଟ ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ସବୁକଥା ବୁଝି ନେଇଥିଲେ । ମନେ ମନେ ହସି ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ହାତଧରି

କହି ସାରିଲେ—ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତୁ, ମୁଁ ଆଜିଠାରୁ ଆପଣଙ୍କର ପୁଅ, ଅନୁ ମୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭଉଣୀ ! ତାର ଭବିଷ୍ୟତ ସୁଖ ଶାନ୍ତି ପାଇଁ ମୁଁ ବେଶ୍ ଭାବି ସାରିଛି ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ମାରି ବିସ୍ମିତହୋଇ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ମୁହଁଆଡ଼େ ଚାହିଁ କହିଲେ—ଅନୁର ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଭାବି ସାରିଛନ୍ତି !

—ହଁ ଆଜ୍ଞା, ଭାବି ସାରିଛି—ଏକରକମ ଠିକ୍ କରିସାରିଛି । ନିରୁପମା ଦେବୀ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଝରକା ଆରପାଖରେ ସମସ୍ତ କଥା ଶୁଣୁଥିଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କହିଲେ—ଅନୁ ପାଇଁ ରମଣୀବାବୁହିଁ ଏକମାତ୍ର ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ର । ଆସନ୍ତା ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସରେ ବିବାହ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇଯିବ ।

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ରହି ରହି କହିଲେ—ଅନୁର ଯଦି.....

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ପାଟିରୁ କଥା ନ ସରୁଣୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କହିଲେ—ସେକଥା ଆପଣ ଭାବନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନୁର ଇଚ୍ଛାରେ ମୋର ଇଚ୍ଛା । ଅବଶ୍ୟ ସେ ବିଷୟ ନେଇ.....

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଆନନ୍ଦରେ ଗୋଟାଏ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲେ । ନିରୁପମାଦେବୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ହାତ ଧରି ଘର ଭିତରକୁ କହି କହି ଟାଣିନେଲେ ଆସ ବାବା, ଆଜିଠାରୁ ଏ ତମର ଘର । ଲାଜ ଆଉ କାହାକୁ, ତମ ମାଉସୀ ପାଖକୁ ତମେ ଆସ । ସେ ତାଙ୍କର ବୋହୂଟିକୁ ପାଛୋଟି ଆଣିବାପାଇଁ ଷ୍ଟେସନ ଯାଆନ୍ତୁ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ମୁରୁକି ହସ ହସି କହିଲେ—ମୁଁ ଯାଉଛି ନେଇ ଆସିବି—ମାଉସୀ ଗଲେ ଏ ଘାମ ଆଉ ଚଳିବ ନାହିଁ। ସୁରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁ ମଟର ନେଇ ବାହାରିଗଲେ ଷ୍ଟେସନ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଘରୁ ଆସିଥିଲେ—ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭଉଣୀ, ଆଉ ଥୁଓ ଦେବାପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଲୋକ। ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମଟରରେ ଆଣି ବସାରେ ଥୁଓ, ସିଧା ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ବସାକୁ ଆସିଲେ। ନରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ଯେମିତି ସମସ୍ତେ ଶୁଣିଲେ, ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଆସିଛନ୍ତି, ନିରୁପମାଦେବୀ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ—ଆଜି ଏଠିକୁ ନ ଆଣି ସେଠି କାହିଁକି ରଖିଲେ? ପୂର୍ଣ୍ଣ କହିଲା—ସେ ସେଠି ରଖିଲେ କ'ଣ ମୁଁ ଆଣିପାରିବି ନାହିଁ! ଯାଉଛି ଉପରକୁ, ଅନୁ ଅପାକୁ କହିଦେଲେ, ସେ ଯାଇ ଏଇକ୍ଷଣି ନେଇ ଆସିବ ଯେ!

ଅନୁପୂର୍ଣ୍ଣା ଯେମିତି ଶୁଣିଛି—ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେଣି ସେମିତି ଚନ୍ଦନପାଟି ନ ଇ ସିଧା ମଟରରେ ବସି ହଉଡ଼ିଗଲା ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ କୋଠକୁ। ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ସେତେବେଳକୁ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଅପସରୀ ପରି ଠିଆହୋଇ କାଉଖାନା ଅଡିଡ ଗୃହ ରହି-ଥିଲା। ଅନୁ ଟାଙ୍ଗ ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ି ହସି ହସି ତାଁ ପାଖକୁ ଗୁଡ଼ିଗଲାକ୍ଷଣି, ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ମଧ୍ୟ ହସି ହସି ଅନୁର ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଲା—ଭିତରକୁ ଆସ?

ଅନୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପାଟିକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ କହିଲା, ମତେ ଚିହ୍ନିଛ? ଅପରିଚିତାକୁ ଇମିତି କ'ଣ ଘର ଭିତରକୁ ଡାକନ୍ତି!

ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ହସି ହସି କହିଲା—ମୋତେ କିଛି ଅଜଣା ନାହିଁ, ତାଙ୍କଠାରୁ ସବୁ ଶୁଣିଛି।

ହୁଟହୁଁଯାକ ହସ ହସ ମୁହଁରେ ସଞ୍ଜନା ସାମନା ବସିଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପ୍ରଥମ କରି କହିଲା—ଆଜି ତ ତମର ଜନ୍ମଦିନ, ଆମକୁ କାହିଁକି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ତ କଲ ନାହିଁ ?

ଅନୁ ହସି ହସି କହିଲା—ସେ ବାଆଁ ଘ ବାଆଁର କଥା କହିଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ—ମୋତେ ପୁରସ୍କାର ଦେବାକୁ କ'ଣ ଆଣିଛ କୁହ ? ମୁଁ କ'ଣ ପୁରସ୍କାର ପାଇବାର ହକଦାର ନୁହେଁ ? ତମ ଆଖିରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ପରା ଥିଲେ ବଡ଼ ନିଷ୍ଠୁର । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ତୁମ ପ୍ରତି ଦୟାଳୁ କରାଇଛି—ମୋର ପୁରସ୍କାର ଦିଅ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ହସି ହସି କହିଲା, କି ପୁରସ୍କାର ଦେବି । ମୋତେ ଯେ ଏଠିକୁ ଆଣିଛ—ଏଇ ତମର ପୁରସ୍କାର ।

ଅନୁ ହସି ହସି ଠିଆ ହୋଇ କହିଲା—ଖୁବ୍ ପାଇଲି । ଆସ ଆମ ଘରକୁ । ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ହାତ ଧରି ଅନୁ ଉଠାଇ ଆଣିଲା ।

ପାଖରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କର ଭାରି ସୁନ୍ଦରିଆ ଛ'ସାତ ବରଷର ଭଉଣୀଟି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । ଅନୁ ତାକୁ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଆଉଜେଇ ଆଣି କହିଲା—ଚାଲ ଆମ ଘରକୁ । ତୋ ନାଁ କଣ ?

ଝିଅଟି ହସି ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲା—ମୋ ନାଁ ? ମୋ ନାଁ, ଶକୁନ୍ତଳା । ନୂଆବୋଉ ଡାକନ୍ତି ଶେଫାଳୀ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା, ହସି ହସି କହିଲା—ଆମ ବାଡ଼ିରେ ଯେଉଁ ଫୁଲ ଅଛି, ତା' ନାଁ ବି ଶେଫାଳୀ ।

ଅନୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲା—ଏ ଝିଅଟି ଭାରି ସୁନ୍ଦର । ବଡ଼ ହେଲେ ତୋ ସହିତ ବିବାହ କରିଦେବା ।

ଘଣ୍ଟେ ଭିତରେ ଦଣ୍ଡେ ଯାଏଁ ମଣ୍ଡପରେ ରହିଲା । ସମସ୍ତେ ଚାଲିଲେ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ।

× × ×

ଅନୁର ଜନ୍ମଦିନ ଉତ୍ସବ ମହାସମାରୋହରେ ହୋଇଯାଉଛି ।

× × ×

ଦୁଇ ତିନିଦିନ ପରେ ! ସକାଳବେଳା ରମଣୀବାବୁ, ନରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁଙ୍କ ବାରଣ୍ଡାରେ ବସି ଖବରକାଗଜ ପଢୁଥିଲେ । ଅନୁ କମଳା ସରବତ ଗ୍ଲାସେ ଆଣି ମୁରୁକି ହସି ହସି କହିଲା, ନିଅନ୍ତୁ ?

ରମଣୀବାବୁ ପତ୍ରିକା ବନ୍ଦ କରି ଅନୁ ମୁହଁକୁ ଅନାଇଁ ଦେଇ ସରବତ ଗ୍ଲାସଟି ନେଲେ । ବଡ ମନମାରି କହିଲେ—ମନରେ ବଡ ଦୁଃଖ ରହିଲା—ତାହାଙ୍କୁ ସେ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡକ ତ ପିନ୍ଧାଇଲ ନାହିଁ ? ନିହାତି ବାଜେ, ନୁହେଁ ? ମୋର ତ ଆଗରୁ ଶାଢ଼ୀ କିଣିବାର ଅଭ୍ୟାସ ନଥିଲା । ପ୍ରଥମ ହୋଇ ପସନ୍ଦ କରି କିଣିଛି—ଯାହା ହୋଇଥିବ ।

ଅନୁ ସହାନି ହସ ହସି ଲଜ ଲଜ ହୋଇ କହିଲା—ମୁଁ ଦିନେ ପିନ୍ଧିବ ଯେ ! ଆପଣଙ୍କର ତାହାଙ୍କ ଦେଇପାରି ଭାବନା ପଡ଼ିଛି ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ କୌଣସି କାମରେ ଜୋତା ମଚ ମଚ କରି ବାରଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଉଠି ଆସିଲେ । ଅନୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଲଜ କଜ ହୋଇ ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁ ରମଣୀବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ଗୋଟାଏ ଖବରକାଗଜ ପୃଷ୍ଠା

ଲେକଥାର ଲେକଥାଙ୍କ ଉଭୟେ ମନରେ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ, ମୋର ହୁକୁମ, ଆପଣଙ୍କୁ ଏଠି ଆଉ ରହିବାକୁ ହେବନାହିଁ । ମୋ ବସାରେ ଆଜଠାରୁ ରହିବେ । ଏକୁଟିଆ ମଣିଷ, ଆପଣଙ୍କର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ବସା କ'ଣ ହେବ ! ଆଉ ମାସ ଦେଢ଼ଟା ପରେ ତ ପୁନର୍ବାର ଆପଣଙ୍କୁ ସବୁଦିନପାଇଁ ଏଠିକୁ ରହିବାପାଇଁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ......

ଆଗରୁ ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ରମଣୀବାବୁ ଏକଥା ଟିକିଏ ବୁଝି-ଥିଲେ । ମଦନ ମନେ ଖୁସି ହୋଇ ମୁରୁକି ହସି ହସି କହିଲେ—ହୁକୁମ ପାଳନ କରିବି ।

× × ×

କାରଖାନାର ବାର୍ଷିକ ଲାଭ କ୍ଷତିର ହିସାବ ହୋଇ ଯାଇଛି, ମୋଟ ଉପରେ ସବୁ ବିଭାଗରୁ ପ୍ରଥମ ବର୍ଷରେ ସାଢ଼େ ତିନିଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଲାଭ ହୋଇଛି । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କର ମନରେ ଆନନ୍ଦର ଆଉ ସୀମା ନାହିଁ । ସବୁ ବିଭାଗର କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଦରମା ସେମାନଙ୍କ ଅକ୍ଲାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ପାଇଁ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ନିଜେ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନେଇ ୫୦ ହଜାର ଟଙ୍କା ଅନୁର ବିବାହର ଆଠ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟି ଦେବାପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ସବୁ ଶ୍ରମିକ ଓ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ମନରେ ଆନନ୍ଦର ଢେଉ ଖେଳୁଛି ।

ଅନୁ ବିବାହ ଦିନ ରହିଲା ମୋଟେ ୧୫ ଦିନ । ଆଜି କାର-ଖାନାକୁ ଲାଗିଥିବା ବାହାରେ ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ ସମତଳ ସ୍ଥାନ ଉପରେ ମଣ୍ଡପ ବନ୍ଧାଯାଇ ଫୁଲପତ୍ରରେ ସଜାସଜି ହୋଇଛି । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ

ଉଦ୍ୟମରେ ଏ ସବୁ ହୋଇଛି—ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଓ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ।

ପାଞ୍ଚଟା ବାଜିଲା । ସୁଚନ୍ଦ ବାବୁ, ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଓ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ପାଛୋଟି ନେବାପାଇଁ ଘରକୁ ଆସିଲେ । ଅନ୍ନର ବୁଢ଼ାବାପକୁ ମଧ୍ୟ ମଣ୍ଡପକୁ ଅଣାଯାଇଥାଏ । ଅନାଥାଶ୍ରମର ଛୋଟ ଛୋଟ ଝିଅ ପୁଅ ଗୁଡ଼ିକ ନାଚ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଆଗରୁ ସେଇଠକୁ ଯାଇ ଥାଆନ୍ତି ।

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଓ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଯେଉଁ ଶ୍ରମିକପଡ଼ା ବାଟଦେଇ ଗଲେ, ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଅଭିବାଦନ ଜଣାଇଲେ । ଛୋଟ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କ ବେକରେ ଆସି ହସି ହସି ଫୁଲମାଳ ଗଳାଇ ଦେଲେ ।

ଛୋଟ ଛୋଟ ଝିଅ ଗୁଡ଼ିକୁ ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଆଜି ଅନ୍ନ ସ୍ନେହରେ ନିଜ ଅଙ୍କକୁ ଆଉଜେଇ ଆଣୁଥାନ୍ତି ।

ଚାରିଆଡ଼େ ହସ ଖୁସି—ଆନନ୍ଦ କୋଳାହଳ ଦେଖି ଦେଖି ଅନ୍ନ କହିଲା—ବାପା, ଆପଣ ଯଦି ଟ୍ରଙ୍କର ଭିତରେ ସେ ସବୁ ଟଙ୍କା ପୂରାଇ ରଖିଥାନ୍ତେ—ଆଜି ଯେତେ ଆନନ୍ଦ ପାଉଛନ୍ତି ସେମିତି କ'ଣ ଆନନ୍ଦ ପାଇଥାନ୍ତେ ? ଏତେ ଲୋକଙ୍କର ଦୁଃଖ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ କ'ଣ ହସ ଫୁଟି ଥାଆନ୍ତା ? ଆମ ଦେଶରେ ଅନେକ ବଡଲୋକ ଏମିତି ଟଙ୍କା ସାଇତି ରଖି ଦେଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଯଦି ଏମିତି କାରଖାନା ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଖୋଲନ୍ତେ—ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ଲାଭ ହୁଅନ୍ତା । ତା ଛଡା ଆମ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କର କ'ଣ ଦୁଃଖ କୁଆଡେ ଉଭେଇ ଯାଆନ୍ତା ନାହିଁ ?

ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଗୁଲ୍ ଗୁଲ୍ ଖୁସି ହୋଇ କହିଲେ– ତୁ ସତ ମୋର ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ତୋ ଛାଆରେ ମୋର ବୁଦ୍ଧି ଫେରିଛି ।

× × ×

ସଭା ମଣ୍ଡପ

ଗୁଡ଼ିଏ ଫୁଲମାଳ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ, ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା, ସୁରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁ ଓ ରମଣୀବାବୁଙ୍କ ବେକରେ ଲମ୍ବାଇ ଦିଆଗଲା । ନରେନ୍ଦ୍ର-ବାବୁଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମାଳ ଅନୁର ବାପ– ଦୀନବନ୍ଧୁ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ବେକରେ ବି ଲମ୍ବାଇ ଦିଆଗଲା ।

ପ୍ରାଥମିକ ସଙ୍ଗୀତ, ବୋଲି ଗଲାପରେ ନରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କାରଖାନାର ହଜାର ହଜାର ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ସମ୍ବୋ-ଧନ କରି କହିଲେ—

‘‘ଆପଣମାନଙ୍କର ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ଆଜି କାରଖାନାର ଯେତେ ଲାଭ ହୋଇଛି, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଯେତେ ଖୁସି ନ ହେଉଛି, ତା’ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଖୁସି ହେଉଛି ଆପଣମାନେ ପର ଦେଶରେ ଆଉ ଲାଞ୍ଛିତ ନ ହୋଇ ନିଜ ଦେଶକୁ ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି । ଏ ବିରାଟ କାରଖାନା ପାଇଁ ଆପଣମାନଙ୍କ ଆଗରେ ମୁଁ ପ୍ରଶଂସାର ପାତ୍ର ନୁହେଁ; ପ୍ରଶଂସାର ପାତ୍ର ଏଇ ମୋ ଝିଅ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା । ଏହାରି ଉଦ୍ୟମରେ ମୁଁ ଏସବୁ କରିଛି, ତା’ ଛଡ଼ା ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଓ ରମଣୀବାବୁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଧନ୍ୟବାଦ ନ ଦେଇ ରହି ପାରୁନାହିଁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଗାଢ଼ ଚେଷ୍ଟାରେ ଏ କାରଖାନା ଆଜି ଏତେ ଉନ୍ନତି କରିଛି ।

ଏ ଦେଶର କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ଏବଂ ବିଦେଶରେ ଆହୁରି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଆମର ଦେଶ ଭାଇଙ୍କ ପେଟର ଆଣିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ—ଏହିଭଳି ଶହ ଶହ ହେବା ଦରକାର। ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ମୋର କାମନା ଏ ଦେଶର ରାଜା ଜମିଦାର ଧନୀ ମହାଜନଙ୍କ ମନରେ ସଦ୍‌ବୁଦ୍ଧି ଆସୁ। ସେମାନେ ଦେଶର କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ—ଏ ଦେଶର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ନିରାଶ୍ରୟ କୁଲି ମଜୁରିଆଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସ ଦେଖିବାପାଇଁ ଆଉ ଟଙ୍କା ସାଇତି ନ ରଖି ଏହିଭଳି କଳକାରଖାନା ତିଆରି କରନ୍ତୁ। ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଟଙ୍କାର ଯଥେଷ୍ଟ ଲାଭ ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଶର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଉପକାର ମଧ୍ୟ କରିପାରିବେ।

ସଭା ମଣ୍ଡପର ଚାରିଆଡୁ କରତାଳି—ଆନନ୍ଦ କୋଳାହଳରେ ପୂରି ଉଠିଲା।

.... ପୁଣି ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହସି ହସି କହିଲେ—ଆପଣମାନେ ପୁଣି ଖୁସିହେବେ ଯେ ଆପଣଙ୍କର ମ୍ୟାନେଜରବାବୁ ରମେଶବାବୁଙ୍କ ସହିତ ମୋର କନ୍ୟା ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣାର ବିବାହ ହେବାର ସ୍ଥିର ହୋଇଛି। ଆଉ ବିବାହର ରହିଲା ମୋଟେ ଦଶଦିନ। ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ଶୁଭ ବିବାହରେ ଆପଣମାନଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ କାମନା କରି ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ ବାଣ୍ଟି ଦେବାପାଇଁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ହସ୍ତରେ ୫୦ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦେଇଛି ....

—ପୁଣି ଥରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅତୁଳ ଆନନ୍ଦ କୋଳାହଳ, କରତାଳିରେ ଚାରିଆଡ଼ ଉଠିଲା ପଡ଼ିଲା .....

ନରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହସି ହସି କହିଲେ—ଆଉ ବିଶେଷ କିଛି କହିବାର ମୋର ନାହିଁ। ଆପଣମାନେ ସ୍ନେହ ସମ୍ମାନ ଭରା ଏ

କାରଖାନା ପ୍ରଭୃତି ଯେପରି ଚିରଦିନ ରହେ—ତାହାହିଁ ମଙ୍ଗଳମୟ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ତା'ପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ କିଛି କହିସାରିଲା ପରେ, ବାଦ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ହୋଇଯାଇ ସଭା ଭଙ୍ଗ ହେଲା ।

ସେତିକିବେଳଠୁଁ ଅନୁ ଆଉ ରମଣୀବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ପାରିଲା ନାହିଁ—ରମଣୀବାବୁ ମଧ୍ୟ ବାହାରେ ଆଡ଼ ଆଡ଼ ହୋଇ ରହିଲେ ।

× × ×

ଆଜି ଅନୁର ବିଭାଘର । ଘରଆଡ଼େ ଉତ୍ସବ, ନାନା ଜାତି ବାଦ୍ୟରେ ପୁରି ଉଠୁଛି । ବର କନ୍ୟା ବେଦିକୁ ଆସିଲେ । ପୁରୋହିତ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କଲା ।

ଅନୁ ବୁଢ଼ାବାପ ଶାନ୍ତିପୁରୀ ଧୋତି, ବେକରେ ଚାଦର ପକାଇ ମନରେ ଅସୀମ ଆନନ୍ଦ ଧରି ବେଦି ଚାରିପାଖରେ ବସିଥିବା ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଯାଇ କହିଲା—ମୁଁ ତ ଭଲ ବର ବେଶ ସାଜି ଆସିଛି । ମୁଁ କେଉଁଠି ବସିବି ? ସେଠାରେ ବସିଥିବା ବୁଢ଼ା, ଟୋକା ତାଙ୍କ ହାତ ଧରି ବସାଉ ବସାଉ ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସି ଉଠିଲେ । ପତଳା ଓଢ଼ଣା ଭିତରେ ଅନୁ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିଲା । ରମଣୀବାବୁ ବି ଓଠ ଚିପି ହସିଲେ ।

ମଧୁଶଯ୍ୟା ରାତି । ଉପର ମହଲା ଅନୁର ଶୋଇବା ଘରଟି ଫୁଲ ପତ୍ରରେ ବେଶ୍ ସଜାସଜି ହୋଇଛି । ଅନୁ ବଧୂବେଶରେ ରମଣୀବାବୁ ଆଣିଥିବା ସେହି ସିଲ୍କ ଶାଢ଼ୀଟି ପିନ୍ଧି ଝରକା ପାଖରେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ମନରେ ବସି ରହିଥାଏ ।

ରାତି ପ୍ରାୟ ଏଗାରଟା ହେବ । ଏଠିତ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଡାକିଲା, ଅନୁ ? ଅନୁ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲାନି । ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରମଣୀବାବୁଙ୍କୁ ଠେଲିଦେଇ ହସି ହସି କବାଟି ଆଉଜେଇ ନେଇ ନେଇ କହିଲା—ତମ ପ୍ରିୟବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଛାଡିଦେଇ ଗଲି । ମୋର ପୁରସ୍କାର କାଲିକୁ ରଖିଥିବ ।

ରମଣୀବାବୁ କବାଟ ବନ୍ଦକରି ଅନୁ ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇ ଆସିଲେ । ସେଦିନ ରମଣୀବାବୁଙ୍କୁ ଶଲ୍କି ପଞ୍ଜାବି ଉପରେ ନାନାଜାତି ଫୁଲର ମାଳଟି ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଥାଏ ।

ଅନୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିଲା କିନ୍ତୁ ରମଣୀବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା ନାହିଁ । ଅଭିମାନ କଲାପରି ଝରକା ବାଟ ଦେଇ ବାହାରକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ।

ରମଣୀବାବୁ ପ୍ରେମ ଉଚ୍ଛୁଳା ମୁରୁକି ହସ ହସି ଅନୁ ପାଖରେ ବସିଯାଇ ତାର ରୂପି ମନଭୁଲା ସୁନ୍ଦର ମୁହଁଟି ନିଜ ଛାତି ଆଡକୁ ଆଉଜାଇ ଆଣି କହିଲେ—ତମେ ବଡ଼ ଭୁଲ୍ କରିଛ ଅନୁ ! ସୁଧ ନଦେଇ ମୋ ଶାଢ଼ୀ କାହିଁକି ପିନ୍ଧିଲ ?

ଅନୁ ତାଙ୍କ ମୁହଁଆଡେ ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ ଦୁଷ୍ଟାମୀ ହସ ହସି କଣେଇ କଣେଇ ଚାହିଁ ଥିର ଥିର କହିଲା—ତୁମେ ଭାରି ସିଆଣିଆ । ଖଣ୍ଡେ ଶାଢ଼ୀ ଦେଇ ତାର ସୁଧ ବାବଦ୍ ମୋତେ ପାଇଛ !

—ସମାପ୍ତ—

ମୁଦ୍ରାକର ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦାସ, ଉତ୍କଳ ପ୍ରେସ୍—କଟକ ୧୯୪୯